

"Rolul avocaților în cadrul procedurilor judiciare în Europa"

CUPRINS

INTRODUCERE

PARTEA I: ROLUL AVOCAȚILOR ÎN CADRUL PROCEDURILOR JUDICIARE ÎN STATELE MEMBRE ALE CONSILIULUI EUROPEI

Capitolul I: Profesia de avocat

I. Generalități

II. Normele care reglementează profesia

- A. Cu privire la organizarea profesiei
- B. Cu privire la accesul în profesie
- C. Cu privire la formarea continuă și altele

III. Cu privire la exercitarea profesiei

- A. Cu privire la monopolul privind reprezentarea
- B. Cu privire la reglementările deontologice și normele de calitate
- C. Cu privire la obligația de a informa clientul
- d. Cu privire la onorarii și contestații
- e. Cu privire la procedurile disciplinare în general și sancțiuni

IV. Concluzii parțiale

Capitolul II: Avocatul, factor pentru sporirea eficienței și a calității procedurilor judiciare

I. Mijloacele puse la dispoziția avocaților

- A. Care mijloace sunt aplicabile căror proceduri?
- B. Metode alternative de soluționare a litigiilor

II. Despre diligența avocaților și despre sancțiunile pentru nerespectarea acestei obligații

- A. Abuzurile privind procedurile
- B. Căile de atac disponibile pentru justițiabili în cazuri de inacțiune sau de greșeală profesională
- C. Controlul de calitate în cadrul asistenței judiciare

III. Impactul utilizării TIC (tehnologia informației și a comunicației – n. tr.) de către avocați asupra eficienței și calității procedurilor judiciare

- A. Informatizarea cabinetelor de avocați
- B. Accesul la TIC
- C. Reglementarea comunicațiilor electronice

IV. Activitățile complementare ale avocatului și impactul acestora asupra eficienței și calității procedurile judiciare

- A. Avocatul mediator
- B. Avocatul arbitru
- C. Avocatul poate deveni judecător?

V. Concluzii parțiale

PARTEA a II-a: ANALIZA ROLULUI AVOCAȚILOR ÎN CADRUL PROCEDURILOR JUDICIARE DIN DOUĂ STATE DIN EUROPA DE EST: ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Capitolul I: Rolul avocaților în cadrul procedurilor judiciare din România

I. Profesia de avocat

- A. Generalități
- B. Normele care reglementează profesia
  - B.1. Cu privire la organizarea profesiei
  - B.2. Cu privire la accesul în profesie
  - B.3. Cu privire la formarea continuă și altele
- C. Cu privire la exercitarea profesiei
  - C.1. Cu privire la monopolul privind reprezentarea
  - C.2. Cu privire la reglementările deontologice și normele de calitate
  - C.3. Cu privire la obligația de a informa clientul
  - C.4. Cu privire la onorarii și contestații
  - C.5. Cu privire la procedurile disciplinare în general și cu privire la sancțiuni

II. Avocatul, actor pentru sporirea eficienței și a calității procedurilor judiciare

- A. Mijloacele puse la dispoziția avocaților
  - A.1. Care mijloace sunt aplicabile căror proceduri?
  - A.2. Metode alternative de soluționare a litigiilor
- B. Despre diligența avocaților și despre sancțiunile pentru nerespectarea acestei obligații
  - B.1. Abuzurile privind procedurile
  - B.2. Căile de atac disponibile pentru justițiabili în cazuri de inacțiune sau de greșeală profesională
  - B.3. Controlul de calitate în cadrul asistenței judiciare
- C. Impactul utilizării TIC de către avocați asupra eficienței și calității procedurilor judiciare
  - C1. Cu privire la informatizarea cabinetelor de avocați
  - C.2. Cu privire la accesul la TIC
  - C.3. Cu privire la reglementarea comunicațiilor electronice
- D. Activitățile complementare ale avocatului și impactul acestora asupra eficienței și calității procedurilor judiciare
  - D.1. Avocatul mediator
  - D.2. Avocatul arbitru
  - D.3. Avocatul poate deveni judecător?

III. Concluzii parțiale

Capitolul II: Rolul avocaților în cadrul procedurilor judiciare din Republica Moldova

I. Profesia de avocat

- A. Generalități
- B. Normele care reglementează profesia
  - B.1. Cu privire la organizarea profesiei
  - B.2. Cu privire la accesul în profesie
  - B.3. Cu privire la formarea continuă și altele
- C. Cu privire la exercitarea profesiei
  - C.1. Cu privire la monopolul privind reprezentarea
  - C.2. Cu privire la reglementările deontologice și normele de calitate
  - C.3. Cu privire la obligația de a informa clientul
  - C.4. Cu privire la onorarii și contestații
  - C.5. Cu privire la procedurile disciplinare în general și sancțiuni

II: Avocatul, factor pentru sporirea eficienței și a calității procedurilor judiciare

- A. Mijloacele puse la dispoziția avocaților
  - A.1. Care mijloace sunt aplicabile căror proceduri?
  - A.2. Metode alternative de soluționare a litigiilor
- B. Despre diligența avocaților și despre sancțiunile pentru nerespectarea acestei obligații
  - B.1. Abuzurile privind procedurile
  - B.2. Căile de atac disponibile pentru justițiabili în cazuri de inacțiune sau de greșeală profesională
  - B.3. Controlul de calitate în cadrul asistenței judiciare
- C. Impactul utilizării TIC de către avocați asupra eficienței și calității procedurilor judiciare
  - C.1. Informatizarea cabinetelor de avocați
  - C.2. Accesul la TIC
  - C.3. Reglementarea comunicațiilor electronice
- D. Activitățile complementare ale avocatului și impactul acestora asupra eficienței și calității procedurilor judiciare
  - D.1. Avocatul mediator
  - D.2. Avocatul arbitru
  - D.3. Avocatul poate deveni judecător?

III. Concluzii parțiale

CONCLUZII

***

INTRODUCERE

La 08 octombrie 2008, Comisia Europeană pentru eficiența justiției (denumită în continuare "CEPEJ") a Consiliului Europei¹ a publicat un raport intitulat "*Sisteme judiciare europene - Ediția 2008 (cu date adunate în anul 2006): eficiența și calitatea justiției*".² Comisia a decis, de asemenea, la a 12-a sa reuniune plenară, să continue analiza faptelor și a cifrelor prezentate, pentru a înțelege funcționarea sistemelor judiciare ale statelor membre ale Consiliului Europei, dar și, de asemenea, pentru a defini indicatori comuni de evaluare a acestor sisteme, pentru a identifica tendințele majore și principalele dificultăți și, în final, pentru a ghida politica publică privind justiția către un plus de calitate și eficiență.

În acest context, CEPEJ a lansat trei apeluri privind colaborarea în cadrul proiectelor, în scopul de a invita comunitatea științifică europeană să lucreze pe trei studii specifice.³

Acest studiu a fost elaborat în cadrul celui de al 3-lea apel, privind colaborarea în cadrul proiectelor, lansat de CEPEJ, centrat pe rolul avocaților în cadrul procedurilor judiciare în Europa.

Studiul a fost întocmit grație datelor privind sistemele judiciare europene colectate de CEPEJ în 2008, și puse la dispoziția cercetătorului. De asemenea, studiul se bazează pe alocuri și pe răspunsurile transmise de către statele membre ale Consiliului Europei⁴, la un chestionar suplimentar față de chestionarul CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare⁵, întocmit de cercetătorul responsabil de acest studiu. Prin urmare studiul constituie o panoramă a rolului jucat de avocați în sistemele judiciare ale statelor membre ale Consiliului Europei, care au transmis CEPEJ date adecvate privind sistemele lor judiciare, și care au răspuns unui chestionar suplimentar, care a fost transmis de Consiliul Barourilor Europene.^{6 7}

---

¹ Comisia europeană pentru eficiența justiției a fost creată la 18 septembrie 2002, prin Rezoluția nr. R(2002) 12 a Comitetului de miniștri al Consiliului Europei. Aceasta are în special drept scop îmbunătățirea eficienței și funcționării justiției în statele membre ale Consiliului Europei.

² Acest raport a fost actualizat în 2010, ca parte a unui nou raport adoptat de CEPEJ la cea de a 15-a Sesiune Plenară (9-10 septembrie 2010) și publicat la 25 octombrie 2010. Această nouă ediție a raportului intitulat "*Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date adunate în 2008): Eficiența și calitatea justiției*" folosește datele din 45 de state membre ale Consiliului Europei, colectate în 2008.

³ Subiectele care urmează a fi cu prioritate abordate, ca parte a analizei raportului CEPEJ intitulat "*Sisteme judiciare europene - ediția 2008 (cu date colectate în 2006): Eficiența și calitatea justiției*", au fost:

- Judecătoria unică și colegialitatea în Europa;
- Rolul avocaților în cadrul procedurilor judiciare în Europa și
- Organizarea serviciilor de grefă în sistemele judiciare europene.

⁴ Pentru a realiza acest studiu, cercetătorul responsabil de a elaborat un chestionar suplimentar față de chestionarul CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare. Acest chestionar a fost trimis către ministerele de justiție din statele membre ale Consiliului Europei. În cele mai multe cazuri, răspunsurile oferite de către ministerul de justiție din fiecare stat membru, au fost verificate și completate de către Baroul național al respectivului stat membru.

⁵ Chestionarul complementar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare constituie Anexa 1 la acest studiu.

⁶ Pentru o imagine de ansamblu a răspunsurilor la chestionarul complementar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare, a se vedea anexa 2 a acestui studiu.

⁷ Raportul ia, de asemenea, în considerare observațiile primite în luna octombrie 2011, ca răspuns la prezentarea unui proiect de raport la Comitetul permanent al Consiliului Barourilor Europene (denumit în continuare "CCBE"), la 9 septembrie în 2011.

Ca parte a apelului privind colaborarea publicat de CEPEJ, prezentul studiu constă în a "*analiza rolul avocatului de actor preeminent al ciclului judiciar și impactul pe care acțiunile sale îl poate avea asupra eficienței și calității procedurilor judiciare în statele membre ale Consiliului Europei, în lumina Recomandării Rec (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat.*"⁸

Cu alte cuvinte, studiul dorește să examineze profesia de avocat astfel cum este aceasta definită în cel de al 10-lea considerent din Recomandarea nr. R (2000) 21 adoptată de către Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, în treizeci și cinci de state membre ale Consiliului Europei, pentru a identifica tendințele majore ce caracterizează această activitate și a determina dacă joacă un rol pozitiv în diferitele sisteme juridice naționale studiate.

Pentru a răspunde dezideratelor CEPEJ și în special pentru a analiza măsurile de prevenire a excesele de procedură ale avocaților, legătura dintre aceștia din urmă și instanțe, precum și modalitățile de determinare ale onorariilor acestora și pentru identificarea tendințelor datelor furnizate de CEPEJ și celor colectate de către Consiliul Barourilor Europene, acest studiu este împărțit în două părți.

Prima parte include o prezentare a rolului de avocați în cadrul procedurilor judiciare ale celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei care au răspuns la chestionarul CEPEJ și la chestionarul suplimentar al Consiliului Barourilor Europene⁹. Cu toate acestea, accentul este pus pe statele membre fondatoare ale Consiliului Europei.¹⁰

Cea de-a doua parte a acestui studiu se concentrează pe de altă parte, pe analiza rolului jucat de către avocați în sistemul judiciar a două state din Europa de Est, ambele membre ale Consiliului Europei, și anume România, stat din Est al Consiliului Europei și nou membru al Uniunii Europene și Republica Moldova, stat membru al Consiliului Europei, în care rolul avocaților poate fi considerat reprezentativ în raport cu cel al colegilor lor din sistemele judiciare din Europa de Est.

Împărțirea acestui studiu în două părți principale va permite în cele din urmă posibilitatea de a compara rolul jucat de avocați în cadrul sistemelor judiciare ale statelor fondatoare ale Consiliului Europei și cel jucat de către confrății lor din România și Republica Moldova și să permită emiterea de recomandări, sub formă de concluzie.

---

⁸ Extras din apelurile privind colaborarea emise de către CEPEJ, la 10 decembrie 2008, pe adresa http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2008/Exploitation/themes_fr.asp

⁹ Cele treizeci și trei state membre ale Consiliului Europei sunt (în ordine alfabetică): Armenia, Austria, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Republica Cehă, Cipru, Croația, Danemarca, Elveția, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Republica Macedonia, Muntenegru, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, Regatul Unit, Slovacia, Slovenia, Suedia, Ucraina și Ungaria.

¹⁰ Aceasta, în scopul de a le putea compara cu cele două state analizate, în a doua parte a studiului.

PARTEA I: ROLUL AVOCAȚILOR ÎN CADRUL PROCEDURILOR JUDICIARE ÎN STATELE MEMBRE ALE CONSILIULUI EUROPEI

În al patrulea, al cincilea, al șaselea și al șaptelea considerent al Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat¹¹ adoptată la 25 octombrie 2000, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, se exprima în acești termeni:

"Subliniind rolul fundamental pe care avocații (...) îl au (...) pentru a asigura protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

Dorind să promoveze libertatea de exercitare a profesiei de avocat în vederea consolidării statului de drept, la care avocații iau parte, în special în ceea ce privește rolul de apărător al libertăților individuale;

Recunoscând necesitatea unui sistem judiciar echitabil, care garantează independența avocaților în exercitarea profesiei lor fără restricții nejustificate și fără influențe, incitări, presiuni, amenințări sau interferențe directe sau indirecte, din partea oricărei persoane pentru orice motiv;

Conștientizând necesitatea de a se asigura că responsabilitățile avocaților sunt exercitate în mod corespunzător, și în special conștientizând necesitatea pentru avocați de a primi instruire suficientă și de a găsi un echilibru adecvat între îndatoririle lor față de instanțele de judecată și cele față de clienții lor;

(...) "

În acest sens, Comitetul de Miniștri anunța, înainte de a adopta recomandarea sa privind exercitarea profesiei de avocat, importanța existenței profesiei de avocat în orice sistem judiciar echitabil. Comitetul sublinia, de asemenea, și în mod special, rolul esențial pe care îl aveau de jucat avocații în ceea ce privește sporirea eficienței și calității procedurilor judiciare, și, prin urmare, în consolidarea statului de drept.

Ambele aspecte sunt discutate în primul și în al doilea capitol din această primă parte a studiului, acest lucru fiind realizat pentru cele treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei.¹² Cu toate acestea, accentul este pus pe statele membre fondatoare ale Consiliului Europei, care par să constituie un grup omogen în ceea ce privește rolul avocaților în cadrul procedurilor lor judiciare.¹³

---

¹¹ Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie, 2000, p. 1. Această recomandare este disponibilă pe pagina de internet a Consiliului Europei, la adresa <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=380519&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=E DB021&BackColorLogged=F5D383>

¹² Cele treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei examinate în această primă parte a studiului sunt după cum urmează (în ordine alfabetică): Armenia, Austria, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Republica Cehă, Cipru, Croația, Danemarca, Elveția, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Republica Macedonia, Muntenegru, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, Regatul Unit, Slovacia, Slovenia, Suedia, Ucraina și Ungaria

¹³ Statele fondatoare ale Consiliului Europei, sunt (în ordine alfabetică): Belgia, Danemarca, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Norvegia, Regatul Unit al Marii Britanii, Suedia și Țările de Jos

Capitolul I: Profesia de avocat

După cum se menționează în Recomandarea nr. R (2000) 21 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre ale Consiliului Europei privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, această activitate este reglementată, în esența sa, printr-o serie de reguli (II). Exercițarea profesiei este, la rândul său, structurată în jurul unor mari principii (III). În cele din urmă, în orice sistem judiciar, profesia de avocat se caracterizează prin unele generalități. (I).

I. Generalități

Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, în Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, definește avocatul ca fiind *"o persoană calificată și autorizată în conformitate cu legislația națională să pledeze, să acționeze în numele clienților săi, să practice dreptul, să stea în justiție sau să consilieze și să reprezinte clienții în probleme juridice."*

Misiunea avocatului este prin urmare destul de extinsă, deoarece aceasta variază de la consilierea juridică la reprezentarea clienților în fața curții.

În cele mai multe din cele douăzeci și trei de state membre, subiecte ale studiului și nefondatoare sau membre ai Consiliului Europei,¹⁴ misiunea avocatului este realizată de către profesioniștii care dețin titlul de avocat.¹⁵

Printre membrii fondatori ai Consiliului Europei, de exemplu Belgia, Franța, Danemarca, Italia, Luxemburg, Norvegia, Țările de Jos și Suedia, profesioniștii utilizează, în egală măsură, titlul de avocat - care este scris diferit, mai mult sau mai puțin, în funcție de limba utilizată.

Trebuie remarcat faptul că în Irlanda și în Regatul Unit, profesioniștii sunt alternativ denumiți "solicitor" sau de "barrister".¹⁶ Contrar precărilor făcute de către CEPEJ, în raportul său intitulat *"Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date colectate în 2008): Eficiența și calitatea justiției"*,¹⁷ termenii de "solicitor" și "barrister", nu mai par să desemneze realități altele decât cea privind titlul de avocat.

Astfel, în Irlanda, deținătorul titlului de "solicitor", în calitate de avocat, este un profesionist care furnizează consiliere juridică, pregătește documentele juridice și are capacitatea de a reprezenta clienții în fața instanțelor și a curților judecătorești.

---

¹⁴ Aceste țări sunt Germania, Armenia, Austria, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Cipru, Croația, Spania, Estonia, Finlanda, Grecia, Ungaria, Letonia, Lituania, Muntenegru, Polonia, Portugalia, Republica Macedonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia, Elveția și Ucraina.

¹⁵ În Bulgaria, Estonia, Finlanda, Letonia, Lituania, Polonia, Portugalia, Republica Cehă, Slovacia și Elveția, profesioniștii poartă în special titulatura de avocat. În Germania și în Austria, ei au titlul de "Rechtanwalt", în Cipru și Grecia, titlul de "Dikigoros" și în Ungaria, cel de "Ügyvéd". În cele din urmă, în Slovenia, avocații au titlul de "Odvetnik / Odvetnica".

¹⁶ În Scoția, tot mai mulți profesioniștii au titlul de "Advocate" sau cel de "Solicitor-Advocate." Profesioniștii poartă același titlu și în Anglia și în Țara Galilor.

¹⁷ CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date colectate în 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliului Europei, 2010, p. 257.

În ceea ce privește pe "barrister", acesta reprezintă clienții săi în fața instanțelor și a curților judecătorești, acest lucru fiind făcut la recomandarea unui "solicitor".

Cu toate acestea, în calitate de specialiști în ceea ce privește reprezentarea juridică, deținătorii titlului de "barister" pot, în anumite circumstanțe, să ofere consultanță juridică în mod direct clienților, iar acest lucru poate fi făcut fără a fi în prealabil recomandați de un "solicitor".¹⁸

În Regatul Unit (adică în Anglia, Țara Galilor, Irlanda de Nord și Scoția), deținătorii titlului de "solicitor" nu furnizează decât consultanță juridică, însă au, de asemenea, dreptul de a asista clienții lor în litigiile (tranzacționale sau jurisdicționale), precum și dreptul de a-i reprezenta pe aceștia în fața tribunalelor de primă instanță. În ceea ce privește pe deținătorii titlului de "barrister" (de asemenea denumiți avocați), aceștia au beneficiat, de-a lungul timpului, de un monopol de reprezentare în fața instanțelor superioare ale țării. Cu toate acestea, acest drept a fost deschis și deținătorilor titlului de "solicitor" care au absolvit o formă de pregătire suplimentară cu privire la reprezentarea juridică,¹⁹ în Anglia și Țara Galilor, prin Legea privind instanțele de judecată și serviciile juridice din 1990, și în Scoția, prin Legea scoțiană privind reforma juridică din anul 1990.^{20 21}

Având în vedere aceste elemente, putem considera că în cadrul celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei analizate, avocați exercită, de manieră generalizată, toate activitățile incluse în definiția avocatului, astfel cum a fost propusă de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei.

Proporția (procentuală) avocaților în sistemele judiciare din țările studiate constituie un semn important al existenței unui veritabil stat de drept și al posibilității cetățenilor de a recurge la un avocat, în vederea valorificării drepturilor lor. Raportul realizat de CEPEJ oferă o situație foarte detaliată a acestei proporții, bazându-se pe numărul absolut de avocați și consilieri juridici, pentru fiecare 100.000 de locuitori, și pe numărul avocaților (și a consilierilor juridici) pentru fiecare judecător.²²

Cu privire la cele treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei studiate, proporția se detaliază după cum urmează:

---

¹⁸ Comentariu furnizat de către delegația care reprezintă Irlanda la CCBE, în octombrie 2011, în urma prezentării unui proiect al prezentului raport, în timpul Comitetului Permanent al CCBE, 9 septembrie, 2011.

¹⁹ Acești *solicitors*, după finalizarea formării necesare și după dobândirea competențelor privind reprezentarea juridică, vor avea titlul de "solicitors-advocates"

²⁰ Acest monopol de reprezentare nu a fost încă abrogat în Irlanda de Nord.

²¹ Comentariu furnizat de delegația Regatului Unit la CCBE, în octombrie 2011, în urma prezentării unui proiect al prezentului raport, în Comitetul Permanent al CCBE, 9 septembrie, 2011.

²² CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - Ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p.257-260.

Tabel: Numărul absolut al avocaților și consilierilor juridici, număr raportat la 100.000 de locuitori și numărul raportat la judecător²³

Țară	Numărul avocaților (fără consilierii juridici)	Numărul avocaților și a consilierilor juridici (valoare)	Numărul avocaților (fără consilierii juridici) raportat la 100 000 de locuitori	Numărul avocaților și a consilierilor juridici raportat la 100 000 de locuitori	Numărul avocaților (fără consilierii juridici) raportat la judecător	Numărul avocaților și a consilierilor juridici raportat la judecător
Armenia	782		4.24		3.6	
Austria	7229		86.7		4.4	
Belgia	16 625		155.9		2.10²⁴	
Bosnia și Herțegovina	1242		32.3		1.4	
Bulgaria	11 600		151.8		5.4	
Cipru		2077		260.6		8.20
Croația	3757		84.7		2.0	
Danemarca	5246		95.8		8.13	
Spania	120 691		266.5		25.0	
Estonia	665		49.6		2.8	
Finlanda	1825		34.4		2.0	
Franța	48 461		75.8		8.3	
Grecia	39 312		350.6		5.10	
Ungaria	9850		98.1		3.4	
Irlanda	2020	10 116²⁵	45.7	228.8	9.13	69.8
Italia	198 000		332.1		32.4	
Letonia	1100		48.4		2.3	
Lituania	1590		47.3		2.1	
Luxemburg	1732		352.0		9.4	
Muntele Negru	515	665	83.0	107.2	2.1	2.7
Norvegia	5809	5909	122.6	124.7	8.10	11.0
Țările de Jos	15 547		94.8		7.2	
Polonia	27 310		71.6		2.8	
Portugalia	27 623		260.2		5.14	
Republica Macedonia	1899		92.9		2.9	
Republica Cehă	8410		80.6		2.8	
Elveția	9498		123.3		8.7	
Anglia și Țara Galilor (Marea Britanie) ²⁶		153 710		282.3		80.8
Irlanda de Nord (Marea Britanie)	618	3057	35.1	173.8	5	9.24
Scoția (Marea Britanie)	278	10 521	5.4	203.6	1.5	58.1
Slovacia	4800		88.9		3.5	
Slovenia	1169		57.7		1.1	
Suedia	4540		49.4		4.4	
Elveția	9498		123.3		8.7	

²³ Acest tabel se bazează pe cel inclus în studiu cu privire la sistemele judiciare ale statelor membre ale Consiliului Europei, CEPEJ. A se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - Ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p.257-258. La momentul creării tabelului menționat, Germania și Ucraina nu furnizaseră cifrele solicitate.

²⁴ Cifrele statelor fondatoare ale Consiliului Europei sunt prezentate în caractere îngroșate (bold) în tabel.

²⁵ Cu privire la acest număr, trebuie să fie subliniat faptul că delegația care reprezintă Irlanda la CCBE a subliniat în observațiile sale la prezentarea preliminară a acestui raport, la 9 septembrie 2011, că distincția făcută de către CEPEJ în raportul său, *Sistemele judiciare europene - Ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, între "solicitor" și "barrister", nu este aplicabilă în Irlanda (în sensul că aceasta reprezintă o distincție între consilierii juridici și avocați). Numărul de avocați care trebuie avut în vedere pentru Irlanda este, prin urmare, 12.136.

²⁶ Pentru a obține cifrele corespunzătoare Regatului Unit, este suficientă adunarea cifrelor corespunzând Angliei și Țării Galilor cu cele corespunzând Irlandei de Nord și Scoției. Cu toate acestea, trebuie subliniat faptul că aceste cifre se bazează pe distincția făcută de CEPEJ în raportul său *Sistemele judiciare europene - Ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției* între "solicitors" și "barristers". Potrivit delegației care reprezintă Marea Britanie la CCBE, această distincție nu poate fi considerată identică cu cea care operează între consilierii juridici și avocați. Ca atare, cifrele de mai sus nu pot fi considerate reprezentative pentru situația din Marea Britanie.

II. Normele care reglementează profesia

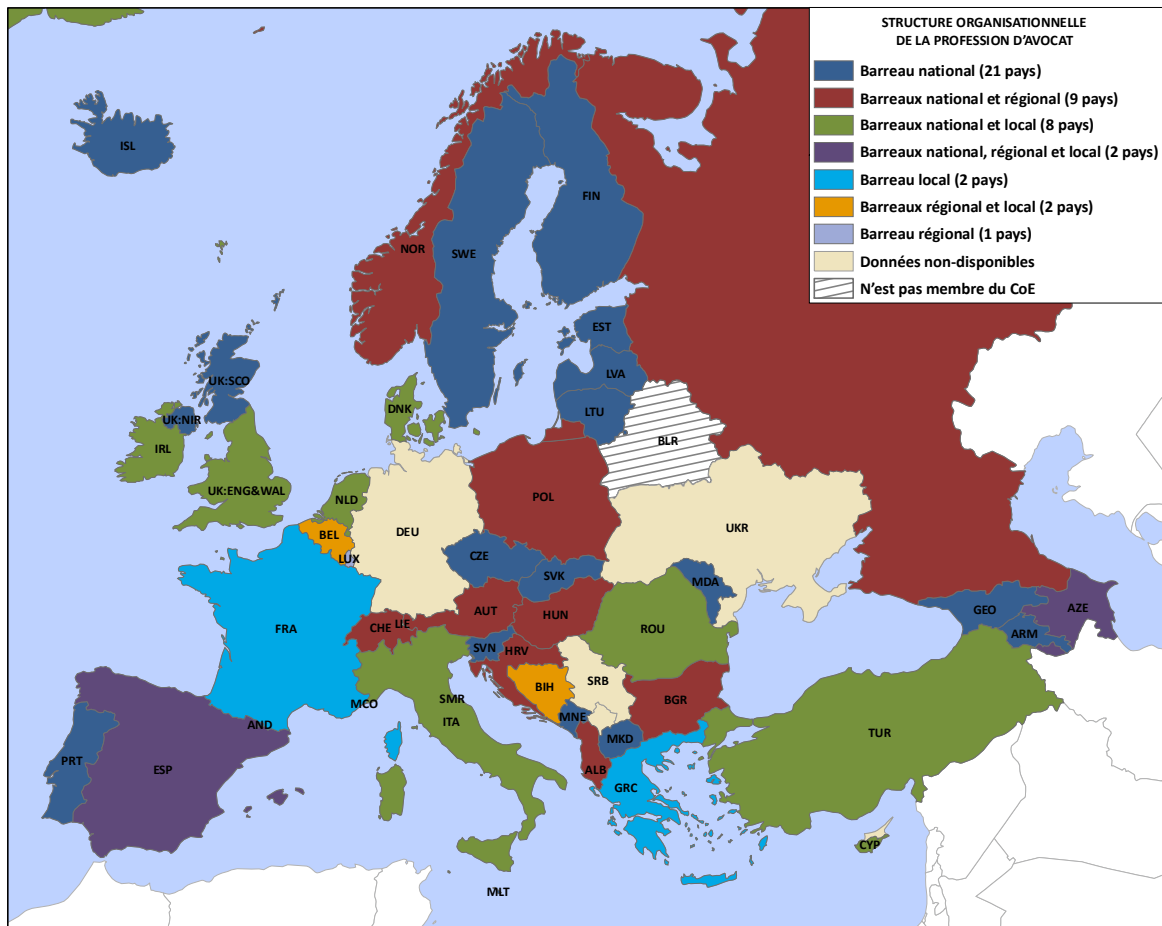
Normele care reglementează esența profesiei de avocat sunt, în principal cele legate de consolidarea membrilor săi în organizațiile profesionale (A), cele referitoare la accesul în profesie (B), precum și condițiile formării continue a membrilor săi (C).

A. Cu privire la organizarea profesiei

Structura organizatorică a profesiei de avocat este studiat în raportul dedicat sistemelor judiciare ale statelor membre ale Consiliului Europei, publicate de CEPEJ în 2010.²⁷

Organizarea avocaților în barouri naționale, regionale și / sau locale, se face, după cum este arătat în cele ce urmează, în fiecare dintre statele membre ale Consiliului Europei:

Grafic: Structura organizatorică a profesiei de avocat

În cele treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, subiecte ale acestui studiu, avocații sunt organizați în asociații (barouri) naționale, regionale sau locale, și, uneori, chiar în mai multe asemenea niveluri.²⁸

²⁷ CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - Ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p. 263.

²⁸ Germania și Ucraina nu furnizaseră informații către Consiliul Europei la momentul întocmirii hărții de mai sus. Această informație a fost însă disponibilă la momentul redactării prezentului raport.

În majoritatea celor douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, ne-fondatoare a acestuia și subiecte ale acestui studiu, avocații sunt organizați în asociații (barouri) naționale. Acesta este cazul în Armenia, Estonia, Letonia, Lituania, Muntenegru, Portugalia, Republica Cehă, Republica Macedonia, Slovacia, Slovenia și Ucraina.

În cadrul acestor state, avocații consideră satisfăcătoare organizarea profesiei în cadrul unui singur barou.

În Germania, Austria, Croația, Polonia și Elveția,²⁹ avocații dispun de o organizație la nivel național și de reprezentanțe la nivel regional, în timp ce în Bulgaria, Cipru, Finlanda și Ungaria,³⁰ avocații dispun de o organizație la nivel național și de reprezentanțe la nivel local. Numai în Bosnia și Herțegovina nu există asociație (barou) națională ci un amestec de barouri regionale și locale.

În cadrul acestui grup de state, Spania are trei niveluri de barouri (național, regional și local). Într-adevăr, acest stat are la nivel național, un Consiliu General al Avocaților (*Consejo General de la Abogacía*), care constituie organul superior de coordonare și reglementare a profesiei, deoarece acesta edictează normele profesionale, inclusiv principiile deontologice și cele care reglementează procedura disciplinară. Cu toate acestea, avocații spanioli sunt în egală măsură organizați în barouri regionale și locale, barouri care dispun de personalitate juridică și care stabilesc norme regionale și locale aplicabile membrilor lor.³¹ Barourile dispun, de asemenea, de competențe publice delegate, în special în ce privește domeniul gestionării asistenței juridice și a formării.

În grupul statelor fondatoare ale Consiliului Europei, cele mai multe state au, de asemenea, un barou (organizație) la nivel național. Cu toate acestea, numai Regatul Unit și Suedia dispun de o organizație a avocaților la nivel național.³² Danemarca, Irlanda,³³ Italia și Țările de Jos au barou național și structuri locale. În ceea ce privește Norvegia, aceasta are un barou național și reprezentanțe regionale.

În cadrul acestui grup de state fondatoare ale Consiliului Europei, Franța, Luxemburg și Belgia ocupă o poziție specială.

---

²⁹ În Elveția, ordinele sunt organizate mult mai în detaliu, pe baza cantoanelor și sunt adunate (sub forma de federație) într-o organizație națională unică.

³⁰ Ungaria are de asemenea 20 de barouri locale și un barou național stabilit în conformitate cu articolul 12, alineatul 3, din Legea nr. 11 din 1998 cu privire la avocați.

³¹ Pentru mai multe informații cu privire la acest punct, a se vedea B. Nascimbene, *Profesia legală în Uniunea Europeană*, Kluwer Law International, 2009, p. 201.

³² În ceea ce privește Marea Britanie, acest lucru nu înseamnă că nu există un singur barou național. Într-adevăr, organele profesionale engleze reflectă împărțirea profesiei între "solicitors" și "barristers" și au fost create pe lângă fiecare jurisdicție din țară. Marea Britanie are, prin urmare, șase organisme profesionale, și anume Consiliul General al Barourilor din Anglia și Țara Galilor, Societatea de Drept (Law Society) din Anglia și Țara Galilor, Consiliul General al Baroului din Irlanda de Nord, Societatea de Drept (Law Society) din Irlanda de Nord, Facultatea de "Advocates" și Societatea de Drept (Law Society) din Scoția.

³³ În ceea ce privește Irlanda, ar trebui să fie remarcat faptul că există două barouri (asociații) naționale, respectiv Consiliul Baroului din Irlanda care îi reprezintă pe *barriesters* din Irlanda și Societatea de Drept (Law Society) din Irlanda, reprezentând pe *solicitors*.

În Franța, nu există un barou (organizație) la nivel național în sine. Avocații sunt organizați pe diferite niveluri regionale și locale (barourile fiind subordonate instanțelor superioare).

Aceste barouri sunt supravegheate de către o instituție națională, care este responsabilă să reprezinte profesia în fața puterilor (instituțiilor) publice și să unifice normele care reglementează profesia.

Nici în Luxemburg nu există vreo reprezentare la nivel național a avocaților. Aceștia sunt organizați în două asociații (barouri), Baroul din Luxemburg și cel din Diekirch, fiecare având un decan și un Consiliu al Baroului.

În cele din urmă, în Belgia, avocații sunt organizați în (asociații) barouri locale stabilite în fiecare district judiciar. Aceste barouri sunt grupate în două ordine comunitare, Ordinul Barourilor francofone și germanofone, care reprezintă limbile franceză și germană, precum și Ordinul Barourilor flamande (*Orde van Vlaamse Balies*), care grupează avocații vorbitori de olandeză, și care dispune de putere de reglementare.

B. Cu privire la accesul în profesia de avocat

În marea majoritate a celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului European, subiecte ale acestui studiu, orice persoană care dorește să devină avocat trebuie să obțină o diplomă în drept, să promoveze un examen prealabil și să fie admisă într-un barou.

În grupul statelor membre ale Consiliului European, care nu sunt membre fondatoare ale acestuia din urmă și subiecte ale acestui studiu, numai Spania nu cere nicio formare inițială a studenților săi la drept pentru ca aceștia să îmbrățișeze profesia de avocat (de asemenea, nu există nici un examen special pentru a înscrierea într-un barou).³⁴

Statele fondatoare ale Consiliului European, obligă toate la formarea inițială sau la promovarea unui examen, în scopul practicării profesiei de avocat. Unele dintre acestea, cum ar fi Belgia, Danemarca, Țările de Jos sau Luxemburg, obligă persoana care intenționează să practice profesia de avocat, să aibă o diplomă în drept, să efectueze un stagiu de trei ani pe lângă un avocat confirmat (definitiv)³⁵ și să promoveze examene de teorie și un examen de pledoarie, la sfârșitul perioadei de stagiu.

În Irlanda și în Italia, perioada de stagiu este de numai doi ani, dar în Irlanda, condițiile sunt mai stricte decât în Italia, în ceea ce privește accesul la stagiul menționat - trebuie îndeplinită obligația cu privire la vârstă - mai mult de 21 de ani și trebuie prezentat un contract de formare pe o perioadă de cinci ani, pe lângă un avocat definitiv.³⁶

---

³⁴ Această situație nu ar trebui să continue odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 34/2006 privind accesul în profesia de avocat, în luna octombrie 2011. Această lege și decretul de punere în aplicare prevăd că orice persoană care dorește să devină un avocat trebuie să urmeze o formare practică, să îndeplinească un stagiu extern și să promoveze un examen.

³⁵ În Luxemburg, această perioadă de stagiu de trei ani este împărțită în șase luni de cursuri intensive și doi ani și jumătate de stagiu.

³⁶ Pentru mai multe informații privind accesul în profesie în Irlanda și Italia, a se vedea B. Nascimbene, *Profesia legală în Uniunea Europeană*, Kluwer Law International, 2009, p. 129 și p. 136. Condițiile enumerate mai sus sunt valabile doar pentru profesia de *solicitor*. Baroul irlandez recomandă în ceea ce îl privește o perioadă de stagiu de un an pentru *barristers*. Totuși, această perioadă este de multe ori extinsă la doi ani, de comun acord între stagiari și îndrumătorul de stagiu.

Mai mult decât atât, în Franța, persoanele care doresc să practice profesia de avocat trebuie să promoveze mai multe teste înainte de admiterea într-unul dintre barourile din țară. Avocații stagiați trebuie de asemenea să promoveze un examen scris și oral, în vederea înscrierii într-unul dintre centrele regionale de formare profesională a avocaților, care asigură pregătirea necesară înainte de depunerea jurământului.

Odată acest examen promovat, stagiarul trebuie să mai urmeze în continuare o formare teoretică și practică de cel puțin optsprezece luni înainte de a obține certificatul de aptitudini în profesia avocat (adică un examen final care certifică capacitatea unei persoane de a putea practica profesia de avocat).

În cele din urmă, Marea Britanie este singurul stat în care persoane care nu sunt licențiate în drept au posibilitatea de a deveni avocați, cu condiția de a urma cursuri de conversie profesională și / sau să fi obținut o anumită experiență profesională.

C. Cu privire la formare continuă și altele

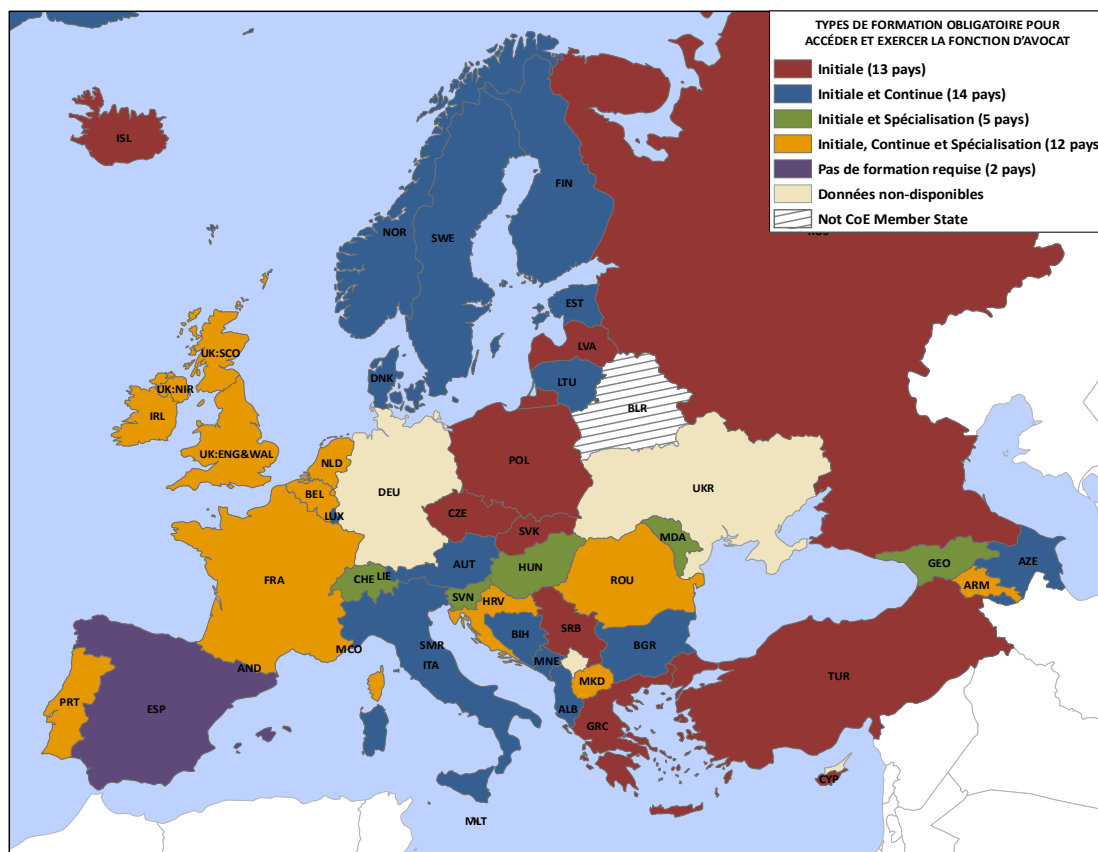
După ce avocatul stagiar este admis într-un barou, majoritatea celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului European, subiecte ale prezentului studiu, prevăd că el trebuie să-și continue formarea și, uneori, că trebuie să se specializeze.

Formarea continuă și necesitatea pentru avocați de a se specializa în statele membre ale Consiliului European, este prezentată după cum urmează, în raportul publicat de către CEPEJ, în 2010 (această informație este coroborată cu cea referitoare la accesul în profesia de avocat, analizată de mai sus).³⁷

Grafic: Tipuri de formare obligatorii pentru admiterea și practicarea profesiei de avocat

---

³⁷ CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - Ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul European, 2010, p. 262.

Comentarii

Irlanda: Avocații - *barrister* și avocații - *solicitor* care profesază în Irlanda sunt obligați să dețină calificări (competențe) generale. Deși, în practică, mulți dintre ei se specializează, nu există o specializare obligatorie pentru accesul la anumite feluri de cauze sau la anumite funcții.

Anglia și Țara Galilor (Regatul Unit): sunt impuse examene diferite pentru *avocații - barrister* (curs BVC) și *avocații - solicitor* (curs LPC) iar regimul de formare obligatorie, de asemenea, diferă.

Printre cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale acestui studiu, Germania, Armenia, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Estonia, Finlanda, Lituania, Muntenegru, Republica Macedonia, Republica Cehă și Ucraina, au prevăzut un astfel de sistem de formare continuă general obligatoriu pentru avocați. În Austria, un astfel de sistem nu există, dar normele privind răspunderea avocatului sunt atât de stricte, iar sancțiunile atât de grele, că avocații au tot interesul în continuarea pregătirii lor. În cele din urmă, în Cipru, Croația, Spania,³⁸ Grecia, Ungaria, Letonia, Polonia, Portugalia, Slovacia, Slovenia și Elveția, nu există un sistem de formare general obligatoriu.

Dimpotrivă, un astfel de sistem este larg răspândit în statele fondatoare ale Consiliului Europei, cu excepția Italiei.

În ceea ce privește posibilitatea avocaților de a se specializa, printre cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale prezentului studiu, doar Germania, Croația, Ungaria, Republica Macedonia, Portugalia,

³⁸ În Spania, este suficient să fie urmate anumite cursuri obligatorii, în scopul de a putea fi înregistrat ca avocat specializat pe tablouri specifice ale asistenței juridice.

Republica Cehă, Slovenia, Elveția și Ucraina condiționează specializarea de un anumit nivel de licențiere, de obținerea unor autorizări sau a unor formări.

Și în Croația, o specializare nu poate fi recunoscută decât deținătorilor unui doctorat în drept, iar acest lucru numai la 3 ani după dobândirea unui astfel de titlu și sub condiția ca titlul să fie însoțit de cel puțin două publicații științifice. Titlul de avocat specializat poate fi, de asemenea, acordat profesioniștilor înscriși în barou de mai mult de opt ani, care au practicat în domeniul pentru care solicită specializarea și care au publicat cel puțin trei articole științifice. În Macedonia, este prevăzut un examen specific pentru avocații care doresc să se specializeze în domeniul proprietății intelectuale. În cele din urmă, în Portugalia, unui avocat i se poate recunoaște calitatea de avocat specializat, cu condiția să fi practicat în domeniul pentru care solicită titlul timp de cel puțin zece ani și să promoveze un examen public.³⁹

Printre statele fondatoare ale Consiliului European, Franța, Luxemburg, Norvegia, Țările de Jos și Regatul Unit impun condiții specifice de specializare a avocaților lor.⁴⁰ În Franța, specializările sunt dobândite printr-o practică profesională continuă pentru o durată de patru ani, evaluată printr-un control al cunoștințelor și atestată printr-un certificat eliberat de către unul din centrele regionale de formare profesională. În ceea ce privește Țările de Jos, specializarea se caracterizează prin faptul că doar avocații înscriși în Baroul local de la Haga pot pleda în cauze civile în fața Înaltei Curții de Justiție (*Hoge Raad*).

III. Cu privire la exercitarea profesiei

Exercitarea profesiei de avocat și prestarea de servicii pentru societate sunt în foarte mare măsură dependente de monopolul privind reprezentarea, care există în unele state membre ale Consiliului European (A). Această exercitare depinde, de asemenea, de principii și obligații. Activitatea avocatului este astfel supusă anumitor reguli deontologice și calitate (B), obligației de a informa în mod corespunzător clienții (C) și de a stabili onorariile cu moderație (D). Pentru încălcări ale acestor obligații, avocatul va fi pasibil de proceduri disciplinare și sancțiuni civile și penale (E).

A. Cu privire la monopolul privind reprezentarea

Problema privind monopolul este deosebit de bine documentată în studiul sistemelor judiciare al statelor membre ale Consiliului European publicate de CEPEJ în anul 2010.

Monopolurile privind reprezentare în diferite state membre ale Consiliului European, subiecte ale prezentului studiu, sunt prezentate în tabelul de mai jos.⁴¹

---

³⁹ Regulamentul Baroului nr. 204/2006 din 30 octombrie 2006, *Diário da República*, II.

⁴⁰ Luxemburg, Norvegia și Marea Britanie nu explică care sunt aceste condiții, în răspunsurile lor la chestionarul CEPEJ de evaluare a sistemelor judiciare 2008.

⁴¹ Acest tabel se bazează pe un studiu reluat în studiul CEPEJ din 2010. A se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul European, 2010, p. 265.

Tabel: Monopolul privind reprezentarea în justiție⁴²

Țară	Monopolul privind reprezentarea în justiție a avocaților			
	Afaceri Civile	Cazuri penale		Afaceri administrative
		Autor	Victimă	
Germania	Da	Da	Da	Da
Armenia	Nu	Da	Nu	Da
Austria	Nu	Nu	Nu	Nu
Belgia	Da	Da	Da	Nu
Bosnia și Herțegovina	Nu	Nu	Nu	Nu
Bulgaria	Nu	Nu	Nu	Nu
Cipru	Da	Da	Da	Da
Croația	Nu	Da	Nu	Nu
Danemarca	Nu	Da	Da	Nu
Spania	Nu	Nu	Nu	Nu
Estonia	Nu	Da	Nu	Nu
Finlanda	Nu	Nu	Nu	Nu
Franța	Da	Da	Da	Da
Grecia	Da	Da	Da	Da
Ungaria	Da	Da	Da	Da
Irlanda	Da	Da	Da	Da
Italia	Da	Da	Da	Nu
Letonia	Nu	Da	Nu	Nu
Lituania	Nu	Da	Nu	Nu
Luxemburg	Da	Da	Nu	Da
Munteșnegru	Nu	Da	Nu	Nu
Norvegia	Nu	Da	Da	Nu
Țările de Jos	Da	Da	Nu	Nu
Polonia	Nu	Da	Da	Nu
Portugalia	Nu	Da	Da	Nu
Republica Macedonia	Nu	Da	Da	Nu
Republica Cehă	Nu	Da	Nu	Nu
Anglia și Țara Galilor (Marea Britanie)	Nu	Nu	Nu	Nu
Irlanda de Nord (Marea Britanie)	Nu	Da	Nu	Nu
Școția (Marea Britanie)	Nu	Da	Da	Nu
Slovacia	Nu	Da	Nu	Da
Slovenia	Nu	Da	Nu	Nu
Suedia	Nu	Nu	Nu	Nu
Elveția	Da	Da	Da	Da
Ucraina	Nu	Nu	Nu	Nu

Comentarii⁴³

Austria: monopolul în materie civilă nu există decât în fața instanțelor districtuale (*Bezirksgerichte*) și numai atunci valoarea litigiilor depășește 5.000 de euro sau în fața instanțele superioare, în apel și în fața instanțelor supreme civile. În cazurile penale, există un monopol numai în cazuri speciale, iar un avocat sau un profesor universitar poate reprezenta inculpatul.

Belgia: avocații au un monopol privind reprezentarea, cu excepția unor domenii.

Danemarca: deși nu există un monopol privind reprezentarea în materie civilă, orice judecător poate dispune ca o parte dintr-un litigiu să fie reprezentată de un avocat, dacă se dovedește că nu poate să instrumenteze cazul într-un mod rezonabil.

Franța: un monopol există, în general, cu unele excepții, în anumite cazuri penale.

Ungaria: un avocat al apărării este necesar pentru infracțiuni penale, în cazul în care legea prevede pedeapsa cu închisoarea de cinci ani sau mai mult, sau în cazul în care inculpatul este în stare de arest, surd, mut, orb sau are o incapacitate mentală.

⁴² Răspunsurile corespunzând statelor fondatoare ale Consiliului Europei sunt prezentate în caractere îngroșate (bold) în tabel.

⁴³ Aceste comentarii sunt extrase din raportul CEPEJ privind sistemele judiciare europene. Vezi CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p. 265. Acestea sunt completate cu răspunsurile formulate de către delegațiile reprezentând statele membre ale Consiliului Europei, la chestionarul suplimentar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare.

Irlanda: *Avocații- solicitor* sunt necesari în toate tipurile de cazuri. În ceea ce privește *avocații - barrister*, aceștia intervin în acele cazuri, atunci când sunt solicitați de către un *avocat - solicitor* să facă acest lucru.

Norvegia: doar *avocații* care au dreptul să pledeze (pună concluzii) în fața Curții Supreme pot să se prezinte în fața acesteia. În alte jurisdicții, orice avocat poate reprezenta o parte. Cu permisiunea specială din partea instanței, sunt câteva alte categorii de persoane calificate care pot reprezenta o parte.

Republica Cehă: nu există un monopol, cu excepția instanțelor supreme.

Elveția: în principiu, nu există nicio obligație de a fi reprezentat de un avocat în fața instanțelor elvețiene, cu excepția procedurilor penale în cazuri de infracțiuni grave, în care, dacă este necesar, este numit avocat din oficiu. Cu toate acestea, atunci când o parte decide să fie reprezentată în justiție, aceasta trebuie, ca regulă generală, să recurgă la un avocat sau la o persoană asimilată.

B. Cu privire la reglementările deontologice și normele de calitate

În Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei subliniază faptul că este conștient de necesitatea de a se veghea la împlinirea că responsabilitățile avocaților sunt exercitate în mod corespunzător.⁴⁴

Într-adevăr, astfel cum amintește Consiliul Europei în studiul cu privire la sistemele judiciare din Europa, pe care l-a întocmit în 2010, *"calitatea serviciilor furnizate de către avocați este fundamentală pentru protecția drepturilor cetățenilor. Anumite standarde (norme) minimale de calitate sunt prin urmare necesare (...)"*.⁴⁵

O mare parte din cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei (paisprezece state),⁴⁶ care nu sunt fondatoare ale acestuia și sunt subiecte ale acestui studiu, aplică norme de calitate în ceea ce privește activitatea avocaților. În aproape toate aceste țări (cu excepția Letoniei unde legiuitorul este singur care emite norme de calitate pentru avocați), Baroul este responsabil, în parte sau exclusiv, cu formularea normelor privind calitatea. Este interesant de remarcat că Polonia a adoptat recent un Cod de etică pentru avocați.

În grupul de state fondatoare ale Consiliului Europei, Belgia, Franța, Irlanda,⁴⁷ Italia și Luxemburg nu au adoptat nicio normă de calitate și tratează acest aspect în conformitate cu principiile clasice de deontologie pentru evaluarea activității avocaților. Mai mult decât atât, toate aceste state, cu excepția Italiei, solicită o instruire și / sau o specializare, din partea avocaților.

Danemarca și Suedia dispun, în ceea ce le privește, de normele lor de calitate stabilite de barouri, în timp ce în Norvegia și în Țările de Jos, legiuitorul și barourile sunt solidar responsabile pentru aceste norme de calitate. Este important de remarcat că, în ambele țări, normele privind calitatea iau forma unor standarde etice (Norvegia), și a unui Cod de Etică (Țările de Jos).

---

⁴⁴ Cel de al șaptelea considerent al Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, 25 octombrie, 2000, p. 1. Această recomandare este disponibilă pe pagina de internet a Consiliului Europei, la adresa <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=380519&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=E DB021&BackColorLogged=F5D383>

⁴⁵ CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p. 267.

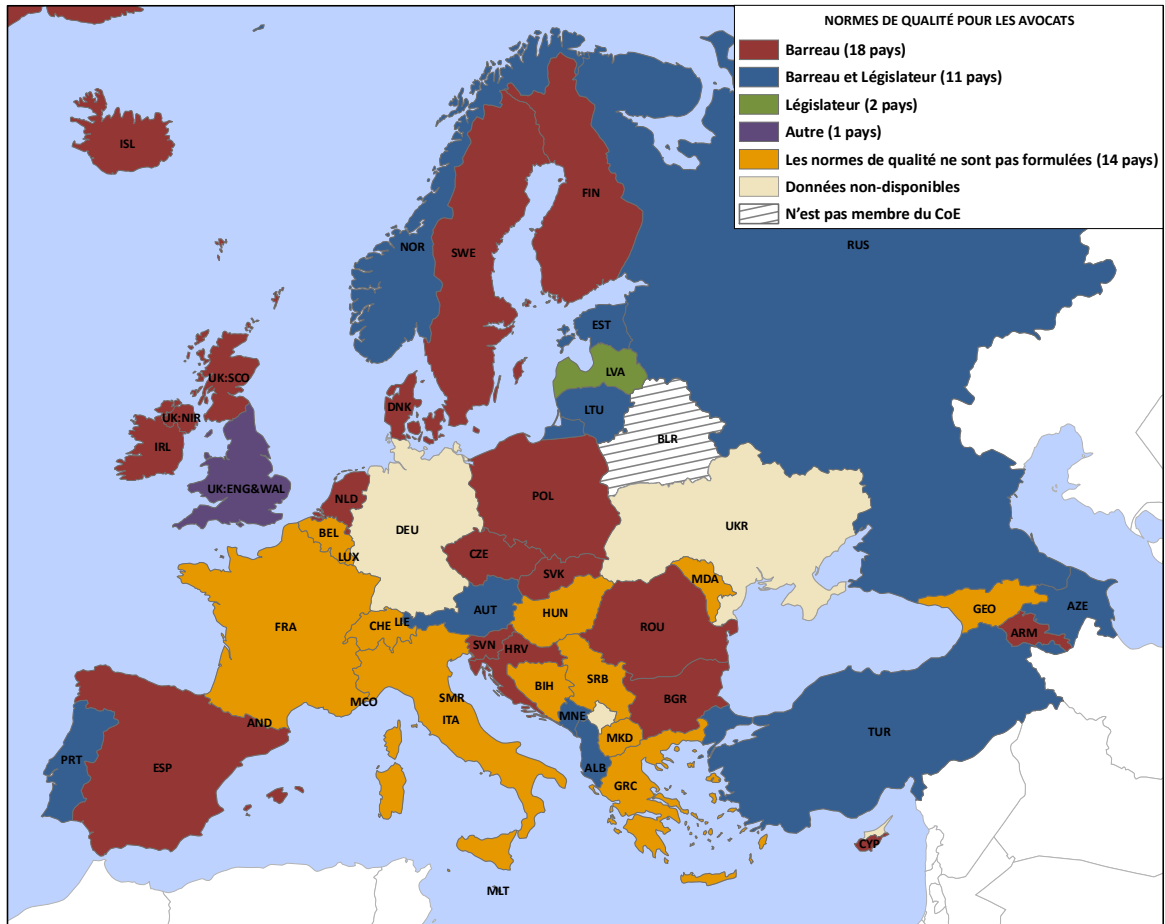
⁴⁶ Este vorba despre Germania, Armenia, Austria, Cipru, Croația, Spania, Ungaria, Muntenegru, Polonia, Republica Cehă, Slovacia și Slovenia.

⁴⁷ Cu toate acestea, Consiliul barourilor și Societatea de Drept solicită respectarea standardelor profesionale.

În cele din urmă, reprezentanții Regatului Unit care au răspuns la chestionarul cu privire la sistemele juridice ale CEPEJ, a declarat că normele de calitate aplicabile avocaților, sunt emise de către un societate de evaluare independentă.⁴⁸

Graficul de mai jos reprezintă existența sau nu a normelor de calitate în țările care sunt subiecte ale acestui studiu.⁴⁹

Grafic: existența unor norme de calitate în atenția avocaților⁵⁰

În ceea ce privește standardele de calitate aplicabile avocaților care furnizează servicii de asistență juridică, este suficientă prezentarea făcută în următorul capitol al acestui studiu, intitulat "*Avocatul, actor în ceea ce privește consolidarea eficienței și calității procedurilor judiciare.*"

⁴⁸ Desigur, există reguli deontologice aplicabile pentru *solicitors*, *barristers* și *advocates*. În ceea ce privește standardele de calitate, acestea au scopul de a evalua modul în care firmele de avocatură sunt gestionate.

⁴⁹ Cu toate acestea, este extras din raportul CEPEJ întocmit în 2010. A se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul European, 2010, p. 268.

⁵⁰ În momentul întocmirii acestui grafic, Germania și Ucraina nu furnizaseră un răspuns la întrebarea privind existența unor standarde (norme) de calitate. De asemenea, trebuie remarcat că, în acest grafic, Ungaria este considerată ca un stat în care nu există standarde de calitate. Cu toate acestea, standarde de calitate există în această țară. Ele se bazează pe normele deontologice aplicabile avocaților.

C. Cu privire la obligația de informare a clientului⁵¹

Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, în partea a treia a Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, intitulată "*Rolul și atribuțiile avocaților*", a adoptat următorul principiu:

"Îndatoririle avocaților față de clienții lor ar trebui să fie:

A. Să le furnizeze acestora sfaturi cu privire la drepturile și obligațiilor lor legale, precum și rezultatul probabil și consecințele cazului, inclusiv cu privire la costurile financiare;

B. (...) "

Astfel, avocații sunt ținuți de o obligație de a informa clienții cu privire la procedurile lor și probabilitatea de succes a acestor proceduri, dar și, de asemenea, cu privire la cheltuielile financiare legate de astfel de proceduri.⁵²

Ceva mai puțin de jumătate din statele membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale prezentului studiu, nu dispune de nicio lege, nici un regulament, nici de reguli deontologice specifice care să impună avocatului să își informeze clientul, cu privire la durata aproximativă sau estimată a procedurii pe care clientul dorește să o inițieze. Este vorba despre Germania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Cipru, Finlanda, Ungaria, Letonia, Lituania, Polonia, Portugalia și Republica Macedonia .

Cu toate acestea, în Germania, chiar dacă avocatul nu este obligat să-și informeze clientul cu privire la durata aproximativă a procedurilor, în baza unor norme deontologice, el este ținut să respecte o obligație generală de a-și consilia clientul. Această obligație a constituit obiectul unei interpretări foarte largi, în jurisprudență. Încă de la început, avocatul trebuie să ofere clientului său "informații detaliate și complete și dacă este posibil, exhaustive" asupra procedurilor judiciare pe care el intenționează să le inițieze.

Informațiile pe care trebuie să le ofere și sfaturile care trebuie oferite unui client rezultă, de altfel și din mandatul primit de către avocat. Fără să fie nevoie să fie rugat să facă acest lucru, avocatul este, prin urmare, obligat să informeze clientul cu privire la șansele și la riscurile unei proceduri legale și la durata posibilă a acesteia.

În Ungaria, în conformitate cu articolul 12.2 din Codul deontologic al avocaților, fiecare avocat trebuie să discute cu clientul său toate aspectelor importante ale cazului care i-a fost încredințat. Unii interpretează această normă ca fiind o obligație a avocatului de a-și informa clientul cu privire la durata procedurilor și la șansele de succes.

În unele din cealaltă jumătate din statele membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale prezentului studiu, adică în Croația, Spania, Estonia, Grecia, Muntenegru, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia și Ucraina, avocații au obligația de a informa clienții lor cu privire la durata posibilă a procedurilor judiciare care sunt inițiate, în conformitate cu normele deontologice și codurile de conduită pe care și le-au asumat. În Elveția, avocații sunt obligați, în temeiul contractului de mandat pe care îl încheie cu clienții lor.

---

⁵¹ Acest aspect este analizat pe baza informațiilor primite din partea delegațiilor statelor membre ale Consiliului Europei, ca răspuns la chestionarul suplimentar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare.

⁵² Acest aspect este prezentat în cadrul punctului D., "*Cu privire la onorarii și contestații* ", de mai jos.

Între statele fondatoare ale Consiliului Europei, majoritatea dintre acestea nu dispune de nicio lege, nici un regulament, nicio normă deontologică care să impună avocatului să își informeze clientul cu privire la durata aproximativă sau estimată a procedurii pe care clientul dorește să o inițieze. În Franța, Irlanda, Italia și Luxemburg, nimic de acest gen nu prevăzută pentru a impune unui avocat obligația de a-și informa clientul.

În Belgia, avocatul are o obligație deontologică generală de a oferi consiliere. În conformitate cu această obligație generală de a oferi consiliere, avocatul trebuie să informeze pe clientul său cu privire la durata aproximativă a eventualei proceduri pe care acesta dorește să o inițieze. Situația este aceeași pentru avocații din Norvegia și Suedia.

În Danemarca, avocatul nu este obligat să-l informeze pe clientul său cu privire la durata procedurilor care urmează a fi inițiate, însă există cutuma ca această informație să îi fie furnizată clientului, atunci când acest lucru este necesar.

Astfel, în cazul în care durata unei proceduri este o informație esențială pentru un client, iar acesta a informat asupra acestui lucru pe avocat, iar avocatul neglijează să-l informeze cu privire la durata procedurii pe care clientul a intenționat sau intenționează să o inițieze, atunci avocatul ar putea fi sancționat de către Comisia de disciplină a Baroului, în special în cazul în care un client ar fi luat o decizie diferită decât cea pe care a făcut-o, dacă ar fi cunoscut durata procedurii inițiate deja sau pe cale de a fi inițiată.

În cele din urmă, în Țările de Jos și Regatul Unit, avocații sunt obligați să își informeze clienții cu privire la durata posibilă a procedurilor judiciare care se intenționează a fi inițiate, în conformitate cu propriile coduri deontologice.

D. Cu privire la onorarii și contestații

Așa cum am mai menționat anterior, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, în cea de a treia parte a Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, a adoptat un principiu conform căruia avocatul ar trebui să fie obligat să își sfătuiască clientul cu privire la costurile financiare ale cazului său.⁵³

Informațiile colectate de la delegațiile statelor membre ale Consiliului Europei, subiecte ale prezentului studiu, prin intermediul chestionarului suplimentar chestionarului pentru evaluarea sistemelor judiciare ale CEPEJ, pot confirma că, în majoritatea celor treizeci și trei de state Membrii Consiliului Europei analizate, această recomandare a fost respectată.

În Armenia, Austria, Bosnia-Herțegovina, Spania, Estonia, Muntenegru, Polonia, Republica Macedonia, Republica Cehă, Slovenia și Ucraina, avocații sunt obligați să informeze pe clienții lor cu privire la valoarea aproximativă a costurilor și onorariilor pentru o anumită procedură.

În Germania, este o lege care a stabilit principiul, similar și în Croația (unde Codul de conduită a avocaților se aplică în egală măsură), Lituania, Portugalia, Slovacia (unde Codul deontologic se aplică în egală măsură), și în Elveția.

---

⁵³ Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, partea a treia "Principiul al III-lea - Rolul și îndatoririle avocaților", punctul 3, p. 1.

În Belgia,⁵⁴ Danemarca, Țările de Jos, Regatul Unit, Norvegia și Suedia, avocații trebuie să informeze pe clienții lor cu privire la valoarea aproximativă a cheltuielilor și onorariilor percepute pentru o procedură anume, în conformitate cu codurile lor deontologice, în timp ce în Franța această obligație decurge din lege și din codurile deontologice iar în Irlanda și Italia, această obligație este prevăzută de lege.

În Cipru, Finlanda, Ungaria, Letonia și Luxemburg, nu există nicio reglementare cu privire la obligația unui avocat de a informa pe clientul său cu privire la costurile legate de o anumită procedură.

În cele mai multe state în care există reglementată obligația de a informa clientul cu privire la costurile și taxele legate de o procedură, principiul este că remunerația avocatului este liber negociată între acesta și clientul său. Astfel cum este menționat în studiul CEPEJ⁵⁵, acest lucru nu este valabil⁵⁶ în Italia, Muntenegru, Slovenia, Elveția și Irlanda de Nord. În Italia, Ministerul Justiției publică nivelul minim și maxim aplicabil al remunerației, la fiecare doi ani. În Grecia, Ministerul Justiției stabilește remunerația avocaților, însă o abatere de la aceste tarife este posibilă, cu condiția ca avocatul și clientul acestuia să încheie un acord scris.

În ceea ce privește procedurile în materia contestațiilor privind onorariile, acestea există în marea majoritate a celor treizeci și trei de state membri ale Consiliului Europei, subiecte ale prezentului studiu, cu excepția Armeniei, Bulgariei și Letoniei.

Cele mai multe solicitări (petiții) trebuie să fie îndreptate către barouri care au competența de a încerca să reconcilieze clienții și avocații acestora sau, în cazuri de abuz, de a impune sancțiuni disciplinare acestora din urmă. În unele din statele fondatoare ale Consiliului Europei, cum ar fi în Franța sau în Luxemburg, un client care dorește să conteste onorariile percepute de către avocatul său, poate face acest lucru în fața organelor disciplinare ale barourilor, precum și în fața instanțelor civile, prin inițierea procedurilor de stabilire a răspunderii civile.

E. Cu privire la procedurile disciplinare în general și cu privire la sancțiuni

În cea de a 6-a parte a Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, intitulat "*Măsuri disciplinare*", Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, a declarat că:

„1. Atunci când avocații nu respectă deontologia profesiei lor, astfel cum aceasta este reglementată în codurile deontologice adoptate de barouri sau alte asociații profesionale de avocați sau de către legiuitor, trebuie luate măsurile adecvate, inclusiv inițierea procedurilor disciplinare.

---

⁵⁴ În Belgia, un regulament deontologic impune avocaților francofoni și germanofoni să informeze clienții cu privire la metoda de calcul a costurilor și a onorariilor. Acest lucru nu este valabil și pentru avocați vorbitori de olandeză.

⁵⁵ CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p. 266.

⁵⁶ Vă rugăm să rețineți că raportul CEPEJ menționează Danemarca în enumerarea pe care o face. Cu toate acestea, deși în această țară, articolul 126 din Codul de administrare a justiției stabilește o limită superioară pentru onorariile de avocat și precizează că acestea trebuie să fie stabilite în mod rezonabil, ele sunt negociate liber între avocat și clientul său.

2. Barourile sau alte asociații profesionale de avocați ar trebui să fie responsabile pentru aplicarea măsurilor disciplinare împotriva avocaților sau, după caz, au dreptul de a fi asociați acestora.”⁵⁷

Principiul conform căruia barourile sau alte asociații profesionale de avocați ar trebui să fie responsabile pentru punerea în aplicare a măsurilor disciplinare împotriva avocaților sau să aibă dreptul să participe la acestea, este bine respectat în cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale prezentului studiu, acest lucru chiar și în Republica Cehă și Germania, unde barourile se asociază judecătorilor în ceea ce privește procedurile disciplinare și în Bosnia-Herțegovina și Lituania, unde barourile se asociază Ministerelor Justiției care iau măsuri disciplinare împotriva avocaților. Principiul este același în statele fondatoare ale Consiliului Europei: măsurile disciplinare sunt aplicate, fie de către asociațiile profesionale ale avocaților, fie de către judecători, în prezența unuia sau mai multor reprezentanți ai barourilor.

În ceea ce privește tipurile de proceduri disciplinare, tabelul de mai jos prezintă cifrele pentru aceste proceduri disciplinare, pentru statele care au fost în măsură să furnizeze statistici. Aceste cifre arată că majoritatea procedurilor disciplinare, angajate în țările care constituie obiectul acestui studiu, sunt angajate pentru abateri deontologice și incompetență profesională.

Tabel: Numărul de proceduri disciplinare inițiate împotriva avocaților⁵⁸

Țară	TOTAL	Abatere deontologică	Incompetență profesională	Infrațiuni	Altele
Armenia	(5)	5			
Bosnia și Herțegovina	11				
Bulgaria	70	35	0	2	33
Croația	79	79			
Danemarca	891				742
Estonia	17	9	0	0	
Finlanda	401				
Grecia	890				
Irlanda	38	75%	25%	0	0
Italia	408				
Letonia	0	0	0	0	0
Lituania	21	21	0	0	0
Luxemburg	4	4	0	0	0
Muntegru	18	18	0	0	0
Polonia	(827)	827			
Republica Macedonia	(159)	63	96		
Republica Cehă	(63)	63			
Slovenia	23	23	0	0	0
Suedia	(213)	95	118		NAP
Elveția	80	69	9	0	2
Scoția (Marea Britanie)	853	104	478	2	269

Comentarii

⁵⁷ Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, Partea a șasea "Principiul al VI-lea - Măsurile disciplinare" punctele 1 și 2, p. 6.

⁵⁸ Acest tabel este preluat din studiul privind sistemele judiciare ale statelor membre ale Consiliului Europei publicat de CEPEJ în 2010. A fost modificat ținând cont de necesitățile prezentului studiu. Ar trebui, ca și în cazul CEPEJ, ca cititorul să fie avizat cu privire la acest tabel, având în vedere variațiile mari între datele transmise de către delegații, ca răspuns la chestionarul cu privire la sistemele juridice ale CEPEJ 2008. A se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p. 269. Merită de asemenea, menționat faptul că multe dintre statele membre, subiecte ale prezentului studiu, nu au răspuns la chestionarul CEPEJ, relativ la acest punct.

Bulgaria: Datele de la 30 octombrie 2009. Cifrele includ doar cazurile în fața Curții Superioare de Disciplina.

Danemarca: date din 2009.

Irlanda: 38 de cazuri împotriva avocaților (*barristers*), 82 de cazuri împotriva avocaților (*solicitors*).

Italia: statisticile disponibile se referă la procedura în fața Consiliului Național al Barourilor, însă nu în fața a 166 de barouri locale.

Spania: baroul național spaniol nu ține evidența numărului de proceduri disciplinare inițiate împotriva avocaților din diferite barouri din țară.

Elveția: date din 16 cantoane (din 26). Cantoanele care au transmis date numără 3122 de avocați.

Irlanda de Nord (Regatul Unit): 29 de cazuri împotriva avocaților (*barristers*), 317 față de avocați (*solicitors*).

Pe de altă parte, tabelul de mai jos cuprinde cifrele pentru sancțiunile impuse în fapt, atunci când o procedură disciplinară a fost inițiată împotriva unui avocat, în statele care au fost în măsură să furnizeze Consiliului European statistici. Aceste cifre arată, în special, că pedeapsa aplicată cel mai des avocaților din țările analizate, este o mustrare, urmată de suspendare, revocare și amendă. Delegația Țărilor de Jos menționează că avertizarea constituie una dintre sancțiunile aplicabile pentru alți avocați, cum este cazul și în Belgia (se vorbește de o "admonestare paternă").

Tabel: Numărul de sancțiuni împotriva avocaților în 2008⁵⁹

Țară	TOTAL	Mustrare	Suspendare	Destituire	Amendă	Alte
Armenia	5	5				
Bosnia și Herțegovina	7	1	0	0	6	0
Bulgaria	42	2	20	1	19	0
Croația	53	5	6	18	24	
Danemarca	218	26	2		190	
Estonia	9	8	0	0	1	0
Finlanda	89	55			2	32
Grecia	51		51			
Irlanda	4				4	0
Italia	148					
Letonia	0	0	0	0	0	0
Lituania	10	10	0	0	0	0
Luxemburg	4	0	2	1	1	0
Munte negru	0	0	0	0	0	0
Țările de Jos	281	77	62	14		128
Polonia	177	120	19	2	36	
Republica Macedonia	1			1		
Republica Cehă	63	14	1	2	32	14
Slovenia	10	2	0	NAP	8	0
Suedia		60-70	1	NAP	NAP	
Elveția	47	17	3	0	11	16
Scotia (Marea Britanie)	56	37	2	1	16	NAP

Comentarii

Italia: cifră se referă doar la procedurile în instanță de recurs.

Spania: numărul de sancțiuni pronunțate în cursul ultimilor 5 ani este de 2720.

Suedia: Sancțiunile care pot fi luate împotriva unui avocat sunt mustrare, avertisment și radiere. Amenda nu este folosită ca o pedeapsă separată.

Elveția: Datele au fost furnizate pentru 16 cantoane (din 26). Cantoanele care au transmis date numără 3122 de avocați.

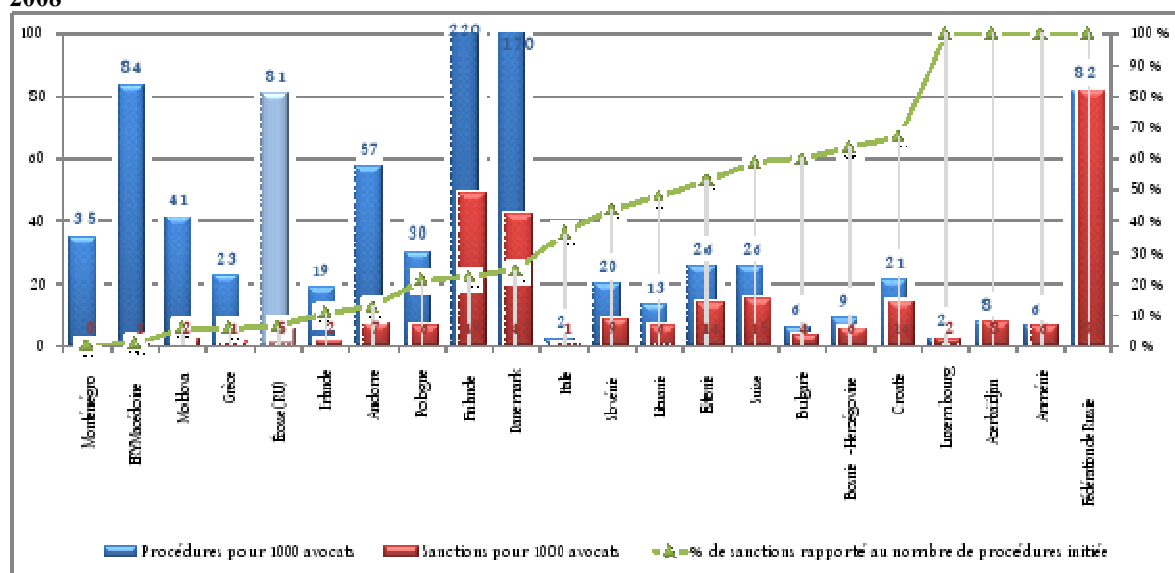
În cele din urmă, graficul de mai jos, ne arată că impunerea de sancțiuni avocaților nu este un lucru comun, cu excepția cazului din Luxemburg și Armenia (unde numărul de proceduri inițiate corespunde numărului de sancțiuni aplicate, pentru 1000 de avocați).

⁵⁹ A se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul European, 2010, p. 270

În alte state membre ale Consiliului Europei, numărul de sancțiuni pronunțate nu corespunde în nici un fel cu numărul de proceduri inițiate, cu excepția Estoniei, Elveției, Bulgariei, Bosniei-Herțegovina și Croației (unde la 1000 de proceduri intentate sunt pronunțate cel puțin 500 de sancțiuni).

Grafic: Numărul de sancțiuni pronunțate raportat la numărul de proceduri inițiate la 1000 de avocați în 2008⁶⁰

Comentarii

Elveția: numărul de avocați din cantoanele care au fost în măsură să furnizeze date este de 3122. Acesta este numărul care a fost utilizat pentru calcule (și nu numărul total de avocați din întreaga țară).

Scotia (Regatul Unit): a fost imposibil de calculat indicatorul doar pentru avocați. Datele sunt prezentate doar cu titlu informativ.

IV. Concluzii parțiale

În acest prim capitol, se pare că avocații sunt prezenți, atât în cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia, cât și în cele zece state membri fondatoare ale acestuia din urmă. Se pare, de asemenea, așa cum a subliniat CEPEJ, în raportul său întocmit în 2010, că "numărul de avocați a crescut în Europa, între 2004 și 2008, în toate statele membre care au răspuns (la chestionarul trimis)." ⁶¹

Dacă existența unui număr suficient de avocați care să reprezinte cetățenii în fața instanțelor naționale nu este în sine o garanție a existenței unui stat de drept, în fiecare din statele analizate, această cifră reprezintă totuși un indiciu privind posibilitatea cetățenilor de a avea drepturile lor apărate efectiv și eficient.

⁶⁰ Acest tabel este preluat din studiul privind sistemele judiciare ale statelor membre ale Consiliului Europei, publicat în 2010 de către CEPEJ. Ar trebui, ca și în cazul CEPEJ, ca cititorul să fie avizat cu privire la acest tabel, având în vedere variațiile mari între datele transmise de către delegații, ca răspuns la chestionarul cu privire la sistemele juridice ale CEPEJ din 2008. A se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p. 272.

⁶¹ CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p. 272.

Recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, în ceea ce privește existența unor organisme profesionale de avocați la nivel local, regional și național, par să fie bine respectate în toate cele trezeci și trei de state membre ale Consiliului de Europa, astfel cum este prezentat în acest prim capitol.

Cu privire la acest aspect, ar trebui subliniat faptul că existența unei asociații naționale, care reprezintă avocații este esențială în protejarea intereselor lor și pe cele ale justițiabililor, prin intermediul promovării unui set coerent de reguli deontologice. Lipsa unei astfel de organizații poate crea probleme de coerență în ceea ce privește normele deontologice adoptate, și astfel poate afecta, într-un anumit sens, însăși eficacitatea justiției. În Belgia, un Consiliu Federal al Barourilor, compus în părți egale din reprezentanți ai Ordinului barourilor francofone, germanofone și ai *Orde van Vlaamse balies*, a fost creat în special pentru a asigura coerența normelor deontologice adoptate. Acesta trebuie să fie sesizat, înainte ca un recurs în aplicarea articolului 502 din Codul judiciar să fie introdus în fața unui tribunal arbitral, pentru a obține anularea unei reglementări care ar încălca, printre altele, normele deontologice existente.⁶²

În ceea ce privește accesul la profesia de avocat (care constituie un element menit să garanteze calitatea și eficiența justiției), acesta este controlat în cele trezeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, analizate în acest capitol, acest lucru chiar și în Spania, odată cu intrarea în vigoare în luna octombrie 2011, a Legii 34/2006 privind accesul în profesia de avocat.

În ceea ce privește educația continuă (care, de asemenea, tinde să contribuie la garantarea calității și eficienței justiției), aceasta este obligatorie în statele fondatoare ale Consiliului Europei și în douăsprezece din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acesteia, analizate, cu excepția Ciprului, Croației, Spaniei, Greciei, Ungariei, Letoniei, Poloniei, Portugaliei, Slovaciei, Sloveniei și Elveției.

În unele dintre aceste state, cum ar fi Croația, Ungaria, Polonia, Portugalia, Slovenia și Elveția, specializarea avocaților este foarte dorită și este condiționată de respectarea unor condiții foarte stricte (urmarea unor formări specifice, nevoia de a deține anumite diplome sau experiențe profesionale speciale, etc. ...). Acest element temperează faptul că formarea continuă nu este obligatorie în aceste state.

Prin urmare, este posibil să concluzionăm că cel de al doilea principiu din Recomandarea Consiliului Europei nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, referitoare la formarea juridică continuă a avocaților și la accesul în profesie, este bine respectat în cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia, și este în special bine respectat în cele zece state fondatoare ale acestuia din urmă.

În ceea ce privește exercitarea profesiei de avocat, trebuie să constatăm că monopolul de reprezentare nu este generalizat în cadrul celor trezeci și trei de state analizate, membre ale Consiliului Europei, nici în materie civilă nici în probleme administrative. Din contră, acest monopol este promovat în multe dintre aceste state, în domeniul dreptului penal, în cadrul apărării intereselor autorului infracțiunii penale. Trebuie subliniat faptul că, chiar dacă acest monopol nu corespunde nici uneia din recomandările emise de către Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei, în anul 2000, absența unui astfel de monopol ar putea avea impact asupra calității procedurilor și a deciziilor judecătorești.

---

⁶² La acest punct, a se vedea articolele de la 502 la 505 din Codul judiciar belgian.

Standardele privind calitatea, inerente exercitări corespunzătoare a profesiei de avocat, există în mai mult de jumătate din cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia (paisprezece state din de douăzeci și trei), și în nouă din zece state fondatoare ale acestuia. Adoptarea unor astfel de standarde ar trebui să fie promovată în statele membre ale Consiliului Europei, care nu dispune de asemenea standarde.

Obligația avocaților privind oferirea de consiliere este în ceea ce o privește reglementată în douăsprezece din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia. Aceasta înseamnă totuși că, în cealaltă jumătate a celor douăzeci și trei de state, obligația avocaților privind oferirea de consiliere nu este reglementată în mod specific, cum este, de asemenea, cazul în majoritatea statelor fondatoare ale Consiliului Europei.⁶³

Cu privire la acest aspect, ar trebui ca statele membre ale Consiliului Europei să fie încurajate să se conformeze cu punctul al treilea din principiul al III-lea privind rolul și îndatoririle avocaților din Recomandarea nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei.

Recomandarea Consiliului Europei privind obligația avocatului de a informa pe clientul său, cu privire la costurile financiare ale cazului său,⁶⁴ este deosebit de bine aplicată, în toate statele analizate. În ceea ce privește procedurile privind contestațiile în legătură cu onorariile, acestea există în marea majoritate a celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, analizate în acest prim capitol, și sunt, în general, organizate de barouri.

În cele din urmă, în aceste treizeci și trei de state analizate, procedurile disciplinare și sancțiunile țin de competența exclusivă a barourilor, doar uneori în colaborare cu Ministerul Justiției sau cu judecătorii litigiului.

Recomandarea Consiliului Europei, în baza căreia barourile sau alte asociații profesionale de avocați ar trebui să fie responsabile pentru aplicarea de măsuri disciplinare împotriva avocaților sau, după caz, au dreptul să participe la acestea,⁶⁵ este bine respectată.

---

⁶³ Totuși, trebuie remarcat faptul că, dacă în aceste state nu există nicio normă specifică în ceea ce privește obligația de consiliere, regulile deontologice pe care avocații și le asumă, pot fi interpretate pentru a remedia această lacună juridică.

⁶⁴ Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, partea a treia, "*Principiul al III-lea - Rolul și îndatoririle avocaților*", punctul 3, p. 1.

⁶⁵ Idem, partea a șasea, "*Principiul al VI-lea - Măsuri disciplinare*", punctul 2, p. 6.

Capitolul II: Avocatul, factor pentru sporirea eficienței și a calității procedurilor judiciare

În raportul său din 2010, CEPEJ, în titlul acestui raport dedicat profesiei de avocat, concluzionează că "*numărul de avocați a crescut în Europa, între 2004 și 2008, în toate statele membre care au răspuns*"⁶⁶ la chestionar. Cu toate acestea, CEPEJ subliniază că "*(...) faptul că există un număr suficient de avocați nu constituie în sine o garanție pentru protecția eficientă a drepturilor cetățenilor.*"⁶⁷

Acest capitol este dedicat influenței pe care pot să o aibă avocații asupra eficienței și calității procedurilor judiciare. Capitolul se bazează în principal pe un chestionar suplimentar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare, care a fost trimis statelor membre ale Consiliului Europei, în luna septembrie 2009.⁶⁸

Vom aborda în acest capitol, în primul rând, mijloacele disponibile puse la dispoziția avocaților, în scopul accelerării unor proceduri judiciare rapide și eficiente (I). Ne vom îndrepta atenția ulterior asupra obligației de diligență a avocaților și vom analiza pe scurt sancțiunile care decurg din nerespectarea unei astfel de obligații (II). De asemenea, vom analiza, într-o a treia parte, impactul utilizării de către avocați, a tehnologiei informației și comunicațiilor (III). În cele din urmă, vom analiza activitățile complementare pe care le pot practica avocații și consecințele pe care un posibil cumul de activități le-ar putea avea asupra eficienței și calității procedurilor judiciare (IV).

Scopul acestui capitol este de a determina dacă avocații dispun de mijloace pentru a accelera proceduri judiciare mai eficiente și de calitate mai bună iar, în caz afirmativ, dacă pun efectiv în aplicare aceste mijloace. Aceste aspecte sunt analizate în cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă, și care au răspuns la chestionarul suplimentar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare⁶⁹ și, în special, de manieră aprofundată, în cele zece state fondatoare ale Consiliului Europei.⁷⁰

I. Mijloace puse la dispoziția avocaților

Mijloacele de care pot să dispună avocații, în statele membre ale Consiliului Europei analizate în această parte a prezentului raport, constau în principal din drepturi prevăzute în texte de lege, în scopul accelerării procedurilor judiciare, acest lucru în domeniile dreptului civil, penal și administrativ (A). Este vorba, de asemenea, de metode alternative de soluționare a litigiilor, la

---

⁶⁶ CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010, p. 272.

⁶⁷ Idem.

⁶⁸ Acest chestionar constituie Anexa 1 la prezentul studiu. În ceea ce privește răspunsurile statelor membre și datele lor de depunere la Consiliul Barourilor Europene, acestea fac obiectul unui tabel reluat în Anexa 2 la prezentul studiu.

⁶⁹ Aceste state sunt (în ordine alfabetică): Armenia, Austria, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Republica Cehă, Cipru, Croația, Elveția, Estonia, Finlanda, Germania, Grecia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Republica Macedonia, Muntenegru, Polonia, Portugalia, Slovacia, Slovenia, Ucraina și Ungaria.

⁷⁰ Ca un memento, statele fondatoare ale Consiliului Europei sunt (în ordine alfabetică), Belgia, Danemarca, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda și Suedia.

care avocații pot recurge, atunci când procedura judiciară este inefficientă sau prea lentă, sau atunci când nu oferă o soluție care să satisfă toate părțile din litigiu (B).

A. Care mijloace sunt aplicabile căror proceduri?

În majoritatea celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, subiecte ale prezentului studiu (douăzeci și două de state din treizeci și trei), avocații dispun de instrumente juridice cuprinse în codurile de procedură, pentru a accelera procedurile judiciare pe care le inițiază sau în care reprezintă o parte, în materie civilă. În materie administrativă, situația este oarecum mai puțin favorabilă (nouăsprezece state din treizeci și trei de state dispun de instrumente legale specifice). În materie penală, doar avocații din șaptesprezece state membre dispun de mijloacele de acțiune pentru a accelera procedurile în care clienții lor sunt implicați.

Dacă ne îndreptăm atenția către situația celor douăzeci și trei de state membri ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale prezentului studiu, vom constata că situația este destul de favorabilă. Avocații dispun într-adevăr, de mijloacele de acțiune pentru a accelera procedurile civile, în paisprezece state din douăzeci și trei, adică în mai mult de jumătate dintre acestea. În materie administrativă, această proporție este de treisprezece state din douăzeci și trei. În cele din urmă, în materie penală, situația este aproape identică cu cea existentă în materie administrativă, deoarece avocații din douăsprezece state din douăzeci și trei dispun de mijloace legale pentru a accelera procedurile judiciare, inițiate sau în curs.

În cadrul acestui grup de state, Slovenia ocupă o poziție specială. Într-adevăr, în 2006, a fost adoptată o lege referitoare la dreptul de a avea un proces cu o durată rezonabilă. Această lege prevede trei mijloace pe care orice parte sau avocatul său le poate utiliza, astfel încât durata procesului să nu fie nejustificat de lungă, și aceasta, în toate domeniile.⁷¹

În grupul de state fondatoare ale Consiliului Europei, opt din zece state au prevăzut în codurile lor de procedură, diferite instrumente, astfel că avocații pot accelera procedurile civile. Belgia și Italia favorizează o procedură mai scurtă și bine reglementată, prin intermediul unui calendar de procedură. Acest calendar este adoptat de judecător încă de la începutul cazului și determină momentul în care avocații trebuie să depună concluzii scrise și momentul în care va avea loc audierea finală.⁷² În materie administrativă, șase din zece state pun la dispoziția avocaților astfel de mijloace.⁷² În cele din urmă, în materie penală, numai avocații danezi, francezi, irlandezi, norvegieni și olandezi dispun de mijloacele pentru accelerarea unei proceduri prea lentă sau pentru îmbunătățirea calității acesteia. Astfel, în Franța, ca parte a unei informări judiciare, avocatul unei părți la procedură dispune de mijloacele legale care îi permit să accelereze ancheta. El poate cere judecătorului cazului, realizarea unui anumit număr de acte sau de cercetări (investigații) (realizarea unei expertize, audierea de martori, inspecție la fața locului, producerea de documente relevante). El poate solicita, de asemenea, ca informațiile să fie urmărite de mai mulți judecători investiți în același caz, în conformitate cu dispozițiile articolului 83-1 din Codul de procedură penală. În cele din urmă, trebuie menționat că articolul 221-2 din Codul francez de procedură penală prevede sancțiuni pentru lipsa de acțiune a judecătorului într-o procedură. Într-adevăr, atunci când a trecut o perioadă de patru luni de la data ultimului act de instrumentare, avocații părților sau doar avocatul uneia dintre acestea ele sesiza camera de

---

⁷¹ Avocatul poate solicita un apel la supraveghere pentru orice procedură. Poate face, de asemenea, o cerere pentru a scurta procedura atunci când acestea sunt prea lungi.

⁷² Este vorba despre Danemarca, Franța, Irlanda, Luxemburg, Norvegia și Țările de Jos.

judecată, care poate fi să evoce cazul fie să îl remită aceluiași judecător sau unui coleg pentru urmărirea informațiilor.

Trebuie remarcat faptul că, în Suedia, guvernul a adoptat un proiect de lege intitulat "*Declarație de prioritate în fața instanțelor*"⁷³. Această propunere legislativă are ca obiectiv creșterea posibilității pentru cetățeni de a accelera analiza cazului lor în instanță. O cerere de declarație a priorității poate fi depusă de către orice avocat, în oricare materie.

Mai mult decât atât, atunci când o procedură are o perioadă deosebit de lungă, decanul judecătorilor poate decide să îi atribuie o prioritate la judecată. Pentru a decide dacă analiza unui anumit caz a fost nesatisfăcătoare, decanul judecătorilor ar trebui să ia în considerare importanța respectivului caz (în ceea ce privește volumul de muncă), modul în care părțile s-au comportat în timpul procedurii (dacă au contribuit sau nu la accelerarea procedurii) și miza cazului pentru solicitant.

Tabelul de mai jos oferă o imagine de ansamblu a mijloacelor speciale puse la dispoziția avocaților, astfel încât aceștia să poată accelera procedurile judiciare, în diferitele state membre analizate.

Tabelul: Mijloace speciale prevăzute de textele legale, disponibile pentru avocați, pentru sporirea eficienței și calității procedurilor judiciare⁷⁴

Țară	Existența mijloacelor prevăzute de texte legale		
	Cauze civile	Cauze administrative	Cazuri penale
Germania	Da	Da	Nu
Armenia	Da	Da	Da
Austria	Da	Da	Da
Belgia	Da	Nu	Nu
Bosnia și Herțegovina	Da	Da	Da
Bulgaria	Nu	Nu	Nu
Cipru	Nu	Nu	Nu
Croația	Da	Da	Da
Danemarca	Da	Da	Da
Spania	Nu	Nu	Nu
Estonia	Nu	Nu	Nu
Finlanda	Nu	Nu	Nu
Franța	Da	Da	Da
Grecia	Nu	Nu	Nu
Ungaria	Nu	Nu	Nu
Irlanda	Da	Da	Da
Italia	Da	Nu	Nu
Letonia	Nu	Nu	Nu
Lituania	Da	Nu	Da
Luxemburg	Da	Da	Nu
Munteșnegru	Da	Da	Nu
Norvegia	Da	Da	Da
Țările de Jos	Da	Da	Da
Polonia	Da	Da	Da
Portugalia	Da	Da	Da
Republica Macedonia	Da	Da	Da
Republica Cehă	Da	Da	Da

⁷³ Proiectul de lege 2008/09: 213. Acest proiect de lege trebuia să intre în vigoare la 1 ianuarie 2010.

⁷⁴ Răspunsurile corespunzând statelor fondatoare ale Consiliului Europei sunt prezentate în caractere îngroșate (bold) în tabel.

Regatul Unit	/	/	⁷⁵
Slovenia	Nu	Nu	Nu
Slovenia	Da	Da	Da
Suedia	Nu	Nu	Nu
Elveția	Da	Da	Da
Ucraina	Da	Da	Da

Comentarii

Croația: Codul de procedură civilă prevede o anumită autoritate pentru avocați pentru a accelera procedura. Aceștia sunt, de altfel, obligați să facă acest lucru, în baza codului care reglementează profesia lor și a codului deontologic. Cu toate acestea, se pare că, în practică, este foarte dificil pentru avocați să accelereze procedurile, judecătorii fiind singurii care controlează lungimea acestora.

Muntegru: în materie civilă, administrativă și penală, mijloacele existente pentru accelerarea procedurilor sunt instrumente reglementate de codurile de procedură civilă, administrativă și penală, care sunt puse la dispoziția părților din litigiu. Mijloacele de acțiune nu sunt disponibile doar pentru avocați. În cazurile penale, deși răspunsul la prima întrebare a chestionarului suplimentar prevede că avocații nu dispun de mijloacele prevăzute în legislație pentru a accelera procedurile inițiate, răspunsul la cea de a doua întrebare din chestionar precizează că Codul de procedură penală conține mai multe dispoziții, în baza cărora avocatul este obligat să adopte o atitudine proactivă în orice proces.

Republica Macedonia: orice avocat care poate trimite o cerere pentru a accelera procedura pe care el a inițiat-o sau în care acesta este parte, judecătorului de caz, Ministerul Justiției sau Consiliul Judiciar, iar acest lucru se poate întâmpla în materie civilă, administrativă și penală.

Slovenia: Deși răspunsul la prima întrebare din chestionarul suplimentar prevede că avocații nu dispun de mijloacele prevăzute în legislație pentru a accelera procedurile inițiate, în răspunsul la a doua întrebare din chestionar se precizează că orice avocat poate face o cerere pentru accelerarea unei proceduri care nu ar fi fost tratată cu celeritate, acest lucru fiind posibil în materie civilă, administrativă și penală.

Elveția: în această țară, există diferite moduri de a se permite avocaților să accelereze procedurile pe care le inițiază sau în care reprezintă o parte. Astfel, în cauzele penale, avocații pot solicita autorității, realizarea unui număr de acte sau îndatorii de investigație. De manieră generală, în toate domeniile de drept, avocatul poate aduce un caz în fața unei autorități superioare, pentru întârzierea nejustificată sau refuzul de justiție.

Mai mult decât atât, în cele mai multe din statele membre ale Consiliului European, subiecte ale studiului de față, avocații sunt obligați să depună argumente scrise (în formă de concluzii, argumente, note, etc.), atunci când o procedură judiciară este introdusă în materie civilă și administrativă. Faptul că o parte a procedurii este scrisă pare a ajuta la consolidarea eficienței justiției - avocații trebuind să aleagă cât mai bine cu privire la cererile clienților lor, precum și la argumentele juridice care servesc acestora iar judecătorii trebuind să răspundă la aceste argumente și / sau să le ia în considerare în hotărârile lor. Din contră, nu este sigur faptul că existența unei proceduri parțial sau total scrisă ajută la reducerea întârzierilor procedurale.

În cazurile penale, situația este mai nuanțată. Avocații sunt obligați să depună un argument în scris, în paisprezece din cele treizeci și trei de țări analizate. În Germania, Armenia, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Cipru, Croația, Estonia, Finlanda, Franța, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Țările de Jos, Slovenia, Suedia și Elveția, avocații pot prezenta argumentele oral și scris.

În ceea ce privește depunerea obligatorie a înscrisurilor în cadrul unei proceduri judiciare, situația pare a fi mai omogenă în grupul de state fondatoare ale Consiliului European. În cadrul acestui grup, doar trei state (Belgia, Luxemburg și Suedia) nu solicită din partea avocaților lor, depunerea sistematică de argumente scrise în cauzele civile. În materie administrativă, depunerea de argumente scrise este obligatorie, cu excepția Irlandei și a Suediei. În cele din urmă, în materie penală, procedura este, în general, orală, cu excepția cazului Danemarcei, Norvegiei și Marii Britanii.

⁷⁵ Idem

Obligația de a depune un argument în scris în sprijinul unei cereri formulate în cadrul unei proceduri judiciare, este arătată în tabelul de mai jos, în diferitele state membre analizate.

Tabel: obligația de depunere a unui argument în scris, în cadrul unei proceduri judiciare⁷⁶

Țară	Obligația de a depune un argument în scris		
	Cauze civile	Cauze administrative	Cauze penale
Germania	Da	Da	Nu
Armenia	Da	Da	Nu
Austria	Da	Da	Da
Belgia	Nu	Da	Nu
Bosnia și Herțegovina	Da	Da	Nu
Bulgaria	Nu	Nu	Nu
Cipru	Nu	Nu	Nu
Croația	Nu	Nu	Nu
Danemarca	Da	Da	Da
Spania	Da	Da	Da
Estonia	Da	Da	Nu
Finlanda	Nu	Nu	Nu
Franța	Da	Da	Nu
Grecia	Da	Da	Nu
Ungaria	Da	Da	Da
Irlanda	Da	Nu	Nu
Italia	Da	Da	Nu
Letonia	Da	Da	Da
Lituania	Da	Da	Da
Luxemburg	Nu	Da	Nu
Muntelegru	Da	Da	Da
Norvegia	Da	Da	Da
Țările de Jos	Da	Da	Nu
Polonia	Da	Da	Da
Portugalia	Da	Da	Da
Republica Macedonia	Da	Da	Da
Republica Cehă	Da	Da	Da
Regatul Unit	Da	Da	Da
Slovacia	Nu	Nu	Nu
Slovenia	Nu	Nu	Nu
Suedia	Nu	Nu	Nu
Elveția	Da	Da	Nu
Ucraina	Da	Da	Da

Comentarii

Austria: în materie penală, argumentele trebuie să fie depuse în scris, dar numai în anumite cauze. Astfel, acțiunile în nulitate sau cererile pentru reactivarea unei proceduri trebuie să fie prezentate în scris și semnate de un avocat.

Bosnia și Herțegovina: răspunsul la a treia întrebare a chestionarului indică faptul că avocații nu pot introduce proceduri în materie penală. Prin urmare, ei nu pot depune argumente scrise în această fază a procedurii. Nu au fost transmise informații pentru celelalte etape procedurale.

Estonia: în materie penală, numai argumentele prezentate de către avocat, ca răspuns la rechizitoriul procurorului, trebuie să fie întocmit în scris. Cu toate acestea, Codul de procedură penală trebuie să constituie subiectul unui amendament, în conformitate cu care, toate argumentele apărării trebuie să fie depuse în scris.

Franța: În regulă generală, în materie civilă, în cazul în care părțile trebuie să fie reprezentate de avocat, procedura este scrisă. În cazul în care reprezentarea nu este necesară, procedura este orală. Cu toate acestea, în practică, avocații depun concluzii scrise. Un proiect de decret, în curs de examinare la Consiliul de Stat, urmărește să permită o analiză mai bună a înscrisurilor părților în cadrul procedurii orale. În ceea ce privește procedura administrativă,

⁷⁶ Răspunsurile corespunzând statelor fondatoare ale Consiliului Europei sunt prezentate în caractere îngroșate (bold) în tabel.

este în principiu, scrisă. Avocații pot face observații orale de dezvoltarea a memoriilor anterioare, însă nu sunt în mod normal ascultate decât în cazul în care instanța le permite să le dezvolte.

Lituania: avocații pot să își dezvolte în egală măsură argumentele lor, de manieră orală.

Luxemburg: în materie civilă, este necesar să se distingă procedurile scrise de cele orale. Astfel, în fața instanțelor inferioare, cum ar fi justiția de pace, cererea introductivă de instanță sau citația sunt întocmite în scris, însă restul procedurii este oral. Cu toate acestea, avocații sunt liberi să întocmească note de pleoarii și să le aducă în dezbateri. Din contră, în fața instanțelor superioare, cum ar fi Judecătoria și Curtea Superioară de Justiție, schimbul de concluzii între părți constituie o obligație. În ceea ce privește procedura administrativă aceasta este scrisă. "*Referatul administrativ*" este singura excepție de la acest principiu. În cele din urmă, procedura penală este în exclusivitate pe cale orală, acest lucru chiar este lăsată avocaților posibilitatea de a relua argumentele lor într-o notă de pleoarii.

Republica Cehă: principiul este că toate procedurile sunt scrise. Judecătorii pot decide, totuși, în unele cazuri, că depunerea de argumente scrise nu este necesară.

Regatul Unit (și mai precis Anglia și Țara Galilor): în materie penală, depunerea de concluzii scrise depinde de stadiul procedurii și de partea în cauză. La începutul procedurii, ministerul public are obligația de a depune rechizitoriul în scris. În ceea ce-l privește pe inculpat, acesta nu depune note scrise, decât în ipoteza în care pledează nevinovat.

B. Metode alternative de soluționare a litigiilor

Metodele alternative de soluționare a litigiilor (în continuare de mai jos "MASL"), sunt calificate ca fiind alternative în comparație cu sistemele judiciare tradiționale. Termenul MASL desemnează astfel orice proces care poate să permită părților în conflict, să caute să identifice propria lor decizie, pentru a rezolva conflictul. El include procedee cum ar fi medierea, concilierea sau alte forme de căutare a compromisului.

Se pare că, în unele cazuri, aceste metode permit avocaților să decongestioneze sistemele judiciare și să promoveze soluționarea litigiilor. În unele sisteme judiciare, aceste metode sunt, de asemenea, considerate ca premise pentru începerea sau continuarea acțiunii.

Din grupul de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale acestui studiu, paisprezece state cunosc atât medierea, concilierea arbitrajul.⁷⁷ Majoritatea celorlalte state membre ale acestui grup cunosc cel puțin două sisteme de soluționare a litigiilor. Detaliind, douăzeci din statele membre ale acestui grup practică medierea și / sau arbitrajul și șaisprezece dintre ele permit avocaților să apeleze la conciliere pentru soluționarea litigiilor între părți.

Tot în cadrul acestui grup de state membre ale Consiliului Europei care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale acestui studiu, avocații dispun de formare cu privire la tehnicile recunoscute în sistemele lor. De obicei, aceste cursuri sunt organizate de barouri (la nivel național, regional sau local), în colaborare cu instituții sau organizații specializate în cunoașterea MASL.

Grupul de state fondatoare ale Consiliului Europei este complet omogen cu privire la problema recurgerii la metode alternative de soluționare a litigiilor. Toate statele din acest grup permit avocaților lor să se folosească de cele trei modalități principale de soluționare a litigiilor, adică medierea, concilierea și arbitrajul.

Două dintre acestea, și anume Franța și Suedia, dispun chiar de alte MASL.

---

⁷⁷ Este vorba despre Germania, Austria, Croația, Spania, Finlanda, Grecia, Ungaria, Letonia, Lituania, Muntenegru, Polonia, Portugalia, Slovacia și Elveția.

În Franța, noua metodă de soluționare a litigiilor, care tinde să fie introdusă în funcție de funcționarea sistemelor judiciare, este procedura participativă. Scopul reformei este contractualizarea procesului tranzacțional efectuat între părțile unui litigiu, în mod obligatoriu asistate în negocierile lor, fiecare de avocatul său, acest lucru pentru a beneficia de regimul acestei proceduri (suspendare a prescripției, etc.).

Avocații vor avea în această procedură într-un rol de lider, în căutarea unei soluții negociate, în conformitate cu interesul clienților lor, pertinentă din punct de vedere juridic, viabilă din punct de vedere tehnic și executabilă. În caz de succes al procedurii respective, avocații vor putea sesiza jurisdicția competentă pentru ca aceasta să omologheze acordul identificat; în caz de eșec, aceștia vor putea sesiza instanța într-o manieră simplificată, astfel încât cazul să fie judecat, urmând o procedură pe care schimburile anterioare sesizării jurisdicției ar permite accelerarea.

În Suedia, o altă procedură decât cele menționate mai sus (mediere, conciliere și arbitraj), are loc la Consiliul național pentru plângerile consumatorilor. Consiliul național nu examinează decât conflicte dintre întreprinderi și consumatori și numai la cererea consumatorului (nu la cea a întreprinderilor). Deciziile Consiliului național îmbracă forma unor recomandări făcute părților cu privire la cea mai bună modalitate pentru a rezolva litigiul. De altfel, în multe sectoare, persoanele fizice au înființat consilii speciale. Aceste inițiative, pentru exemplificare, sunt generalizate în sectorul asigurărilor. Sfera de aplicare a fiecăruia dintre aceste consilii este diferită, însă rolul lor este identic. Este vorba de a încuraja soluționarea litigiilor dintre părți într-un mod flexibil și imparțial.

În cele din urmă, în statele fondatoare ale Consiliului Europei, formarea avocaților cu privire la metodele alternative de soluționare a litigiilor este asigurată în principal de barouri, în colaborare cu alte organizații.⁷⁸

Tabelul de mai jos ilustrează posibilitatea care este oferită sau nu avocaților privind recurgerea la mediere, conciliere, arbitraj sau la alte metode alternative de soluționare a litigiilor în cele treizeci și trei de state membre ale Consiliului de Europa examinate în acest studiu.

Tabelul: Metode alternative de soluționare a litigiilor⁷⁹

Țară	Posibilitatea de recurgere la metode alternative de soluționare a litigiilor			
	Mediere	Conciliere	Arbitraj	Altele
Germania	Da	Da	Da	Da
Armenia	Nu	Da	Nu	Nu
Austria	Da	Da	Da	Da
Belgia	Da	Da	Da	Nu
Bosnia și Herțegovina	Da	Nu	Da	Nu
Bulgaria	Da	Nu	Nu	Nu
Cipru	Nu	Nu	Da	Nu
Croația	Da	Da	Da	Nu
Danemarca	Da	Da	Da	Nu
Spania	Da	Da	Da	Nu
Estonia	Nu	Nu	Nu	Nu
Finlanda	Da	Da	Da	Nu

⁷⁸ Este cazul în Belgia, Irlanda, Italia, Țările de Jos, Regatul Unit și Suedia. În alte state, ca de exemplu în Luxemburg și Norvegia, aceste cursuri sunt predate în universități și în centre de formare profesională continuă.

⁷⁹ Răspunsurile corespunzând statelor fondatoare ale Consiliului Europei sunt prezentate în caractere îngroșate (bold) în tabel.

Franța	Da	Da	Da	Da
Grecia	Da	Da	Da	Nu
Ungaria	Da	Da	Da	Nu
Irlanda	Da	Da	Da	Nu
Italia	Da	Nu	Da	Nu
Letonia	Da	Da	Da	Nu
Lituania	Da	Da	Da	Nu
Luxemburg	Da	Da	Da	Nu
Munteșnegru	Da	Da	Da	Nu
Norvegia	Da	Da	Da	Nu
Țările de Jos	Da	Da	Da	Nu
Polonia	Da	Da	Da	Nu
Portugalia	Da	Da	Da	Da
Republica Macedonia	Nu	Da	Nu	Nu
Republica Cehă	Da	Nu	Da	Nu
Regatul Unit	Da	Da	Da	Nu
Slovacia	Da	Da	Da	Nu
Slovenia	Da	Nu	Da	Nu
Suedia	Da	Da	Da	Da
Elveția	Da	Da	Da	Nu
Ucraina	Nu	Nu	Da	Nu

Comentarii

Germania: În conformitate cu articolul 1, alineatul 3, din reglementarea profesiei de avocat (*BORA*), avocații trebuie să asiste și să consilieze pe clienții lor, cu scopul de a evita conflictele și de a promova rezolvarea conflictelor. Ei pot, în principiu, să utilizeze orice metodă de soluționare extrajudiciară a litigiilor, mai ales medierea și concilierea.

În cazul litigiilor civile deja în curs, articolul 278, alineatul 5 din Codul de procedură civilă prevede posibilitatea unei rezolvări alternative a litigiului. În conformitate cu articolul 15, a, din Legea introductivă la Codul de procedură civilă, introducerea unei acțiuni nu este, printre altele, admisibilă, în anumite cazuri, decât atunci când o încercare de conciliere nu a reușit înainte.

În ceea ce privește arbitrajul, ar trebui remarcat faptul că avocații nu pot angaja o procedură arbitrală pentru soluționarea unui litigiu, decât în cazul în care părțile au încheiat anterior un acord care să permită recurgerea la arbitraj.

În cele din urmă, există în Germania și alte metode alternative de soluționare a litigiilor. În materia procedurilor penale, poate fi promovată o mediere între autorii și victimele infracțiunilor penale. În cazul în care o astfel de mediere are succes, nu se pronunță nicio hotărâre penală.

Austria: în acest stat sunt disponibile medierea, concilierea și arbitrajul. Medierea are drept scop ajungerea la un acord pe cale amiabilă, la fel ca și în cazul concilierii. Cu toate acestea, inițierea și continuarea unei medieri suspendă prescripția. În ceea ce privește reconcilierea, nu este cazul decât dacă părțile au ajuns la un acord în acest sens.

În ceea ce privește arbitrajul, trebuie remarcat faptul că avocații nu pot angaja o procedură arbitrală pentru soluționarea unui litigiu, decât dacă părțile au încheiat, anterior, un acord care să permită recurgerea la arbitraj.

Austria are, de asemenea, și alte metode alternative de soluționare a litigiilor, inclusiv dreptul de colaborare. Acești termeni se referă la o metodă extra-judiciară de soluționare a litigiilor, care în anumite aspecte, este similară medierii. Singura diferență constă în faptul că procedura nu este condusă de un mediator imparțial, ci de către avocații care reprezintă diferite părți în litigiu.

Mai mult, acum câțiva ani, baroul austriac a propus să se stabilească o posibilitate legală de a rezolva diferendele și în afara instanței, printr-un acord elaborat de către avocații care reprezintă părțile unui caz. Punerea în aplicare a acestui proces (*Anwaltsvergleich*) ar permite decongestionarea instanțelor.

Spania: sistemul judiciar spaniol cunoaște medierea, concilierea și arbitrajul. Justițiabilii, în orice moment al procedurilor judiciare, pot recurge la mediere. Cu toate acestea, această tehnică a fost rezervată afacerilor de familie, însă utilizarea sa s-a extins și la cauzele civile și comerciale. În prezent, o nouă legislație este în curs de pregătire, vizând inclusiv transpunerea Directivei Europene 2008/52. În ceea ce privește reconcilierea, aceasta este reglementată de Codul de procedură civilă din 1881 și este utilizată în principal în sfera instanțelor de muncă.

Estonia: o lege va fi adoptată în curând în scopul de a introduce medierea în sistemul judiciar eston.

Franța: procedura participativă este o nouă formă alternativă de soluționare a conflictelor, în stadiu de proiect actualmente.

Ungaria: medierea este deschisă în materie penală și poate fi propusă de către avocatul persoanei care a comis o infracțiune sau de către cel al persoanei vătămate prin comiterea infracțiunii.

Letonia: metodele alternative de soluționare a litigiilor nu sunt reglementate în Letonia.

Portugalia: răspunsul la cea de a patra întrebare din chestionarul suplimentar indică faptul că există în Portugalia alte metode alternative pentru soluționare litigiilor, însă nu se precizează care sunt acestea.

II. *Despre diligența avocaților și despre sancțiunile pentru nerespectarea acestei obligații*

Obligația de diligență a avocaților este reglementată în cele treizeci și trei de state membre ale Consiliului European, subiecte ale prezentului studiu, în codurile deontologice pe care avocații le-au adoptat.

Cu toate acestea, definiția acestei obligații nu este uniformă, deoarece procesul diligență se aplică mai multor aspecte ale profesiei de avocat. Astfel, un avocat care refuză să furnizeze clientului său, care a făcut o cerere în acest sens, o explicație privind decontarea onorariilor, încalcă obligația de diligență. În mod similar, avocatul care neglijează să raporteze clientului său cu privire la procedura care i-a fost încredințată, încalcă obligația de diligență. Se consideră că un avocat nu respectă obligația sa de diligență, atunci când acceptă o cauză, atunci știe că nu poate să rezolve sau în cazul în care neglijează, timp de mai mulți ani să îndeplinească diligențele necesare pentru această procedură .

Interesează în acest caz, încălcarea obligației de diligență care decurge dintr-un abuz de procedură (A). Vom examina apoi căile de atac puse la dispoziția justițiabililor, în cazurile de inacțiune a avocatului lor, sau în situația în care avocatul se face vinovat de abuz de procedură (B). Vom aborda în cele din urmă problema controlului calității în cadrul asistenței judiciare, control care permite, în anumite circumstanțe, să se evite ca avocații să nu respecte obligația lor de diligență.

A. Abuzurile privind procedurile

Abuzul de procedură constă într-o utilizare excesivă sau nejustificată a procedurii, ca parte a unui proces.⁸⁰

La citirea acestei definiții, putem spune că un avocat comite un abuz de procedură, atunci când introduce o acțiune în justiție, cu singurul scop de a face rău părții adverse, atunci când mărește numărul acțiunilor în justiție atâta vreme cât aceste acțiuni nu sunt neapărat în măsură să amelioreze situația juridică a clientului său, sau atunci când prelungeste în mod nejustificat o procedură, din neglijență sau prin complicarea inutilă a dezbaterilor.

Un avocat care procedează în această manieră este pasibil de sancțiuni în douăzeci și unu din trei zeci și trei de state, subiecte ale acestui studiu. În cadrul acestui grup de state, avocații sunt pasibili fie de a se vedea sancționați de către judecătorii de la caz (cum este cazul în Croația, în Estonia și Ungaria), fie de a se supune sancțiunilor stabilite de către barou (cum este cazul în Letonia, Lituania sau în Portugalia), sau nu de a fi supus unei dublă sancțiuni (cum este cazul în Finlanda).

În Germania, Bulgaria, Cipru, Franța, Slovacia și Elveția, nu există nicio sancțiune pentru abuz de procedură , indiferent că este vorba de cauze civile, penale sau administrative.

---

⁸⁰ Expresia "proces" desemnează totalitatea actelor care ar trebui să fie depuse pentru a se ajunge la o hotărâre judecătorească.

În Luxemburg și în Polonia nu există sancțiuni în caz de abuz de procedură în chestiuni administrative, în timp ce în Slovenia, sancțiunile nu există pentru cazurile de abuz de procedură în materie penală. În cele din urmă, în Ucraina, avocații nu pot fi sancționați decât pentru cazurile de abuz de procedură în materie penală.

Tabelul de mai jos arată existența unor sancțiuni pentru avocații care comit abuzuri de procedură în cele treizeci și trei de state membre, subiecte ale acestui studiu.

Tabel: Posibilitatea de a sancționa un avocat care comite un abuz de procedură⁸¹

Țară	Un avocat poate fi sancționat, în cazul în care comite un abuz de procedură:		
	Civil	Administrativ	Penal
Germania	Nu	Nu	Nu
Armenia	Da	Da	Da
Austria	Da	Da	Da
Belgia	Nu	Nu	Nu
Bosnia și Herțegovina	Da	Da	Da
Bulgaria	Nu	Nu	Nu
Cipru	Nu	Nu	Nu
Croația	Da	Da	Da
Danemarca	Da	Da	Da
Spania	Da	Da	Da
Estonia	Da	Da	Da
Finlanda	Da	Da	Da
Franța	Nu	Nu	Nu
Grecia	Da	Da	Da
Ungaria	Da	Da	Da
Irlanda	Da	Da	Da
Italia	Da	Da	Da
Letonia	Da	Da	Da
Lituania	Da	Da	Da
Luxemburg	Da	Nu	Da
Munteșnegru	Da	Da	Da
Norvegia	Da	Da	Da
Țările de Jos	Da	Da	Da
Polonia	Da	Nu	Da
Portugalia	Da	Da	Da
Republica Macedonia	Da	Da	Da
Republica Cehă	Da	Da	Da
Regatul Unit	/	/	/ ⁸²
Slovacia	Nu	Nu	Nu
Slovenia	Da	Da	Nu
Suedia	Da	Da	Da
Elveția	Nu	Nu	Nu
Ucraina	Nu	Nu	Da

Comentarii

Germania: sarcina avocatului constă în protejarea clientului său împotriva oricărei decăderi din drepturile sale. Pentru a realiza acest lucru, avocatul este obligat să inițieze procedurile în conformitate cu dispozițiile legale existente. În consecință, nu există sancțiuni în caz de deschidere, chiar abuzivă, a procedurii.

Belgia: în materie civilă, partea (și nu avocatul), care introduce abuziv o acțiune, poate fi sancționată pentru acțiune "temerară și vexatorie". Această posibilitate există, de asemenea, și în materie administrativă. În materie penală, nu este prevăzută nimic de acest gen (fără îndoială, pentru că este vorba de o materie în care procedura este în mare măsură inchiuzitorie). Avocatul care comite un abuz de procedură este supus sancțiunii disciplinare.

⁸¹ Răspunsurile corespunzând statelor fondatoare ale Consiliului Europei sunt prezentate în caractere îngroșate (bold) în tabel.

⁸² Nu au fost furnizate răspunsuri la întrebările referitoare la acest punct.

Croația: atunci când un avocat comite un abuz de procedură, judecătorul cauzei poate să îi dea o amendă. Mai mult, avocatul poate fi supus urmării Curții disciplinare a asociației barourilor croate.

Danemarca: sistemul care permitea instanțelor să dea amenzi avocaților care abuzau de proceduri a dispărut. Cu toate acestea, articolul 319 din Codul de administrare a justiției impune ca persoana care reprezintă o parte într-un litigiu și avocații, care au comis un abuz de procedură, pot fi obligați la plata cheltuielilor de judecată corespunzătoare procedurii introduse în mod abuziv.

Estonia: în această țară, atunci când un avocat abuzează de procedura civilă, nu respectă cutuma Tribunalului sau se dovedește necinstit, incompetent sau iresponsabil, judecătorul poate impune ca avocatul să părăsească Tribunalul, poate să-l împiedice să pledeze, poate să îi dea o amendă, sau chiar poate să ceară să îl închidă în închisoare (până la 24 de ore, cu posibilitatea de reînnoire a acestui termen de șapte ori). De asemenea, judecătorul informează Asociația Barourilor din Estonia cu privire la o astfel de decizie. Principiul este același, atunci când un avocat comite un abuz de procedură în materie administrativă.

În cazurile penale, atunci când un avocat nu se prezintă la prima ședință, cazul va fi automat suspendat iar Asociația Barourilor va fi notificată cu privire la conduita avocatului. Mai mult decât atât, atunci când un avocat abuzează de procedură, nu se respectă cutuma Curții sau încalcă un ordin al acesteia, o amendă îi poate fi aplicată. Și în acest caz, Asociația Barourilor va fi informată cu privire la comportamentul avocatului în cauză, precum și cu privire la cuantumul amenzii aplicate.

Finlanda: costurile procedurii poate fi puse în sarcina avocatului care abuzează de procedură. De asemenea pot fi luate măsuri de sancționare de către Asociația Barourilor finlandeze.

Irlanda: exista o mare varietate de sancțiuni destinate să pedepsească un avocat care comite un abuz de procedură. Situația unui astfel de avocat poate fi transmisă către poliția irlandeză sau către directorul Ministerului Public (pentru care un abuz de procedură poate constitui o infracțiune). Numele avocatului poate fi, de asemenea, trimis la organele profesionale ale avocaților care iau sancțiuni disciplinare. În cele din urmă, poate fi condamnat la plata cheltuielilor de judecată pentru procedura pe care a inițiat-o în mod abuziv.

Italia: articolul 96 din Codul de procedură civilă prevede că partea din procedură care acționează cu rea-credință, adică cea care introduce o acțiune, știind că nu aceasta nu are teme juridic, poate fi condamnată la plata cheltuielilor de judecată pentru respectiva procedură și la plata de daune către cealaltă parte. Principiul este același, în cauzele administrative și penale.

Letonia: sancțiunile se bazează pe Codul de deontologie leton și sunt adoptate de către Comisia pentru procedurile disciplinare.

Lituania: sancțiunile se bazează pe Codul de deontologie lituanian și sunt adoptate de către Consiliul de disciplină a baroului lituanian.

Luxemburg: în materie civilă, poate fi acordată o despăgubire pentru procedură abuzivă și vexatorie, de către judecător în interesul părții care se apără, dacă se stabilește, dincolo de orice îndoială, că reclamantul a acționat cu intenția de a face rău, cu rea-credință sau în mod vădit imprudent.

Norvegia: sancțiunile se bazează pe codul de conduită al avocaților norvegieni și sunt pronunțate de către Comitetul de disciplină.

Țările de Jos: abuzurile de procedură pot fi pedepsite prin acordarea de daune-interese, prin sancțiuni penale și / sau prin măsuri disciplinare.

Polonia: în caz de abuz de procedură în cazuri civile sau penale, pot fi aplicate amenzi avocaților care le-au comis.

Portugalia: sancțiunile se bazează pe Codul deontologic și sunt pronunțate de către Asociația Barourilor portugheze.

Slovenia: în conformitate cu articolul 11 din Codul de procedură civilă, Curtea poate aplica o amendă de până la 1300 de euro, oricărui avocat care comite abuz de procedură în cauze civile. În cauze administrative, acest principiu este, în egală măsură valabil, prin aplicarea excepțională a articolului 11 din Codul de procedură civilă procedurii administrative.

Suedia: în cazul în care se dovedește că un avocat este necinstit, că îi lipsesc competențele sau că este imprudent, Curtea poate să îi retragă acestuia posibilitatea de a gestiona cazul dedus judecării.

Ucraina: în materie penală, atunci când se dovedește că un avocat abuzează de drepturile sale, subminează adevărul sau încetinește procedura, Curtea poate să îi retragă acestuia posibilitatea de a gestiona cazul dedus judecării.

B. Căile de atac disponibile pentru justițiabili în cazuri de inacțiune sau de greșeală profesională

În această parte, nu vom analiza procedurile disciplinare care pot fi puse în aplicare împotriva avocaților care nu-și îndeplinesc îndatoririle sau obligațiile⁸³, ci vom analiza procedurile,

⁸³ Aceste proceduri, precum și sancțiunile care pot fi impuse avocaților, sunt tratate în prima parte a prezentului studiu, capitolul I, paragraful al treilea, secțiunea E, supra.

judiciare sau de altă natură, care sunt puse la dispoziția justițiabililor, pentru a-și repara pagubele pe care le-au suferit din cauza inacțiunii avocatului lor sau din cauza unor abateri profesionale a acestuia din urmă.

Justițiabilii din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului European, care nu sunt fondatoare ale acestuia și care sunt subiecte ale acestui studiu, au cu toții posibilitatea să pretindă daune-interese în caz de inacțiune sau de greșeală profesională a avocaților lor. Cu toate acestea, nu toți trebuie să recurgă la o procedură judiciară pentru a face acest lucru.

În Germania, un avocat este obligat să plătească daune-interese clientului său, atunci când a încălcat, din culpa sa, obligațiile sale contractuale iar acest lucru a cauzat prejudicii clientului său. Camerele de avocați trebuie să servească în calitate de intermediari în litigiul dintre un avocat și clientul său.

Cu toate acestea, nici avocatul și nici clientul său nu sunt obligați să participe la procedura de conciliere organizată de acestea. În paralel cu reconcilierea gestionată de camerele de avocați, există noul serviciu de arbitraj pentru avocați, stabilit pe lângă Camera Federală a Avocaților.⁸⁴

Acest serviciu este independent și nu este compus din avocați.

Dacă nu este posibil să se ajungă la o soluționare amiabilă a litigiului privind responsabilitatea unui avocat, clientul poate sesiza instanțele civile de a solicita despăgubiri.⁸⁵

Situația este similară și în Armenia, Austria, Croația, Spania, Estonia⁸⁶, Finlanda, Ungaria, Letonia, Lituania, Muntenegru, Polonia, Republica Cehă⁸⁷, Slovenia, Elveția și Ucraina. În țări precum Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Portugalia, Republica Macedonia și Slovacia, repararea prejudiciului suferit de către un client, în caz de inacțiune sau pentru greșeala profesională a avocatului său, se rezolvă prin punerea în discuție a asigurării de răspundere sau a celei profesionale a avocatului⁸⁸.

Justițiabilii din statele fondatoare ale Consiliului European au, și ei, posibilitatea de a pretinde daune-interese în caz de inacțiune sau în caz de greșeală profesională a avocaților lor. Avocații din aceste țări sunt, fără nicio excepție, supuși legii privind răspunderea civilă și contractuală a profesioniștilor. Toți avocații se asigură pentru răspundere.

În general, despăgubirile pentru prejudiciile suferite de client trec printr-o fază de negociere pe cale amiabilă. În cazul în care problema nu este soluționată pe cale amiabilă, clientul are posibilitatea de a recurge la procedurile judiciare existente în aceste țări, pentru a obține daune-interese.⁸⁹

---

⁸⁴ Acest serviciu ar fi trebuit să își înceapă activitatea la începutul anului 2010.

⁸⁵ Cu toate acestea, în Germania, numai prejudiciul cauzat atunci când avocatul abuzează de încrederea acordată de client poate da naștere unei compensații.

⁸⁶ O acțiune în despăgubire (daune - interese) este posibilă numai în baza contractului cu avocatul.

⁸⁷ Acțiunea în despăgubire (daune-interese) poate fi depusă la barou sau la instanțele civile.

⁸⁸ Delegațiile nu au specificat modul în care această asigurare ar trebui să fie pusă în discuție.

⁸⁹ În unele țări, cele două proceduri, amiabilă și judiciară, pot avea loc simultan.

C. Controlul de calitate în cadrul asistenței judiciare

Controlul de calitate al asistenței judiciare pentru cetățenii care nu își pot permite serviciile unui avocat, poate avea loc pe două niveluri. Acesta poate fi făcut *a priori*, atunci când se alcătuește lista cu avocații care pot oferi asistență judiciară cetățenilor. Acesta poate avea loc, de asemenea, *a posteriori*, după ce serviciile au fost oferite cetățenilor, iar acest lucru, într-un mod sistematic.

Un astfel de control există în Belgia. Astfel, articolul 508/8 din Codul judiciar prevede că:
"Ordinul avocaților controlează calitatea serviciilor prestate de avocați în cadrul asistenței judiciare în a doua linie.

În caz de eșec, Consiliul Ordinului, prin decizie motivată, poate exclude un avocat din lista menționată la articolul 508/7, în conformitate cu procedura prevăzută la articolele de la 458 la 463."

Controlul de calitate a serviciilor prestate de avocați, în cadrul asistenței judiciare, se situează, prin urmare, pe două niveluri:

- *A priori*, controlul privește lista care menționează direcțiile pe care avocații le declară și pe care le justifică sau pentru care se angajează să urmeze o formare organizată de Consiliul Ordinului sau de autoritățile de asistență judiciară.
- *A posteriori*, controlul privește serviciile prestate, adică dacă într-adevăr, serviciile declarate au fost efectuate corespunzător. Președintele biroului de asistență judiciară poate reduce punctele cerute în funcție de calitatea serviciilor prestate.

În grupul de state fondatoare ale Consiliului Europei, poziția Belgiei este una specială. Belgia este într-adevăr, singurul stat, alături de Regatul Unit care dispune de un control al calității serviciilor oferite cetățenilor în cadrul asistenței judiciare. În cadrul acestui grup, Belgia este, de asemenea, singurul stat care dispune de un control pe ambele niveluri.

În celelalte state fondatoare ale Consiliului Europei, nu există un control de calitate al asistenței judiciare.

În Regatul Unit, sistemul de control al calității asistenței judiciare furnizate nu este încă pe deplin funcțional pentru toate jurisdicțiile din țară. Rezultatele unui proiect pilot dedicat standardelor în materia asistenței judiciare în domeniul justiției penale (intitulat „Proiectul privind Asigurarea Calității pentru Avocați”), sunt în prezent în curs de a fi analizate. Ministerul de Justiție și Comisia serviciilor juridice discută cu asociațiile de avocați, în vederea punerii în practică a unui sistem definitiv bazat pe acest proiect.

Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că în Anglia și în Țara Galilor, funcționează controlul calității asistenței judiciare oferite, identic cu cel existent în Belgia (adică un control al calității, pe două niveluri).

În șaisprezece din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acesteia din urmă, adică în Germania, Austria, Cipru, Spania,⁹⁰ Finlanda, Grecia, Ungaria, Lituania, Muntenegru, Polonia, Portugalia, Republica Macedonia, Republica Cehă,

---

⁹⁰ Nu există niciun sistem de control, însă barourile aplică sondaje privind calitatea utilizatorilor de asistență juridică. În plus, avocații care doresc să presteze servicii în cadrul acestei asistențe trebuie să-și asume obligația de a urma o formare continuă obligatorie, acest lucru chiar înainte de a se putea înscrie pe listele avocaților care pot fi desemnați pentru forma de asistență menționată. În cele din urmă, un observator privind asistență juridică gratuită a fost introdus.

Slovacia, Elveția și Ucraina, nu există nici un sistem de special control al calității serviciilor prestate de avocații asistenței judiciare.

În celelalte membre ale acestui grup, adică în Armenia, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Estonia, Letonia și Slovenia, există un control al calității, *a posteriori*, al asistenței judiciare furnizate. În Bulgaria și în Letonia, acest control este aplicat de administrația responsabilă cu asistența judiciară. În Estonia, acest control este operat de către Ministerul Justiției, în conformitate cu o lege care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2010, în timp ce în Croația, aceasta cade în responsabilitatea organului disciplinar al baroului și a instanțelor. În cele din urmă, în Slovenia, un astfel de control nu este sistematic, și nu se aplică decât în caz de plângere a unui sau mai multor cetățeni.

III. Impactul utilizării TIC (tehnologia informației și a comunicației – n. tr.) de către avocați asupra eficienței și calității procedurilor judiciare

Potrivit mai multor autori, observatori ai societății judiciare, tehnologia informației și a comunicației par să „permită o schimbare (...) în percepția cu privire la dosar(e) prin eliberarea judecătorilor și a greșierilor de inevitabilitatea lentorii în desfășurarea propriu-zisă a procedurilor”.⁹¹

DI Pierre Chevalier, magistrat, Șef biroului de procedură al direcției pentru afaceri juridice din Ministerul francez al Justiției, consideră în ceea ce-l privește că „schimburile simultane și rapide, urmărirea punerii în funcțiune și constituirea de elemente ale dosarului unei proceduri, pe cale electronică ar trebui să permită în același timp o reducere a întârzierilor și a distanțelor prin eliminarea deplasărilor, o consolidare a contradictorialității bazată pe informația imediată cu privire la evoluția dintr-un dosar, o mai mare transparență, o mai bună securitate juridică în ceea ce privește informațiile transmise (și) o facilitare a schimburilor”.⁹²

În unele state fondatoare ale Consiliului European, mai ales în Belgia, Franța și Luxemburg, avocații par să creadă că o utilizare pe scară largă a tehnologiilor de comunicație și de informații ar putea avea o influență pozitivă asupra eficacității și calității a procedurilor judiciare.

Cu toate acestea, este obligatoriu să constatăm că utilizarea TIC dorită de către unii avocați, trebuie să fie în mod necesar însoțită de o informatizare a cabinetelor de avocatură (A), de formare (pregătire) a avocaților în ceea ce privește tehnologiile menționate (B) și de existența sau de adoptarea de reglementări adecvate pentru utilizarea unor astfel de tehnologii, în scopuri judiciare (C).

---

⁹¹ S. Binet, *Utilizarea de noi tehnologii în procesul civil: Către o procedură civilă complet computerizată?*, Lyon, Universitatea Lumière Lyon II, 2005. A se vedea, de asemenea, A. Voillequin, "Sistemele informatice de executorilor judecătorești", *Chronique du centre Serveur, Tribuna informaticii judiciare*, 2004, nr. 6, p. 24 și P. Catala, "Procedură și judecată", capitolul 10, în *Dreptul la dovada digitală Jux Ex Machina*, Paris, Editura PUF, 1998.

⁹² P. Chevalier, "Experiența procedurilor de la distanță în fața instanțelor franceze", *Drept & Patrimoniu*, nr. 103, aprilie 2002, p. 69.

A Informatizarea cabinetelor de avocați

Așa cum tocmai am menționat, utilizarea TIC în scopuri judiciare impune ca firmele de avocatură să dispună de unele echipamente electronice.

Cu toate acestea, procentul avocaților care au un calculator, programe informatice și poștă electronică, variază foarte mult în diferitele state membre ale Consiliului Europei, subiecte ale acestui studiu, după cum o demonstrează tabelul de mai jos.

Tabel: Procentul de avocați care sunt echipați pentru o comunicare electronică adecvată, cu colegii lor, grefele și instanțele judecătorești⁹³

Țări	Procentul avocaților care dispun de un echipament electronic			
	100%	Mai mult de 50%	Mai puțin de 50 %	Mai puțin de 10 %
Germania	■			
Armenia			■	
Austria	■			
Belgia	■			
Bosnia și Herțegovina		■		
Bulgaria		■		
Cipru	■			
Croația		■		
Danemarca				
Spania	■			
Estonia	■			
Finlanda		■		
Franța	■			
Grecia		■		
Ungaria		■		
Irlanda		■		
Italia				
Letonia				
Lituania		■		
Luxemburg	■			
Munte negru			■	
Norvegia	■			
Țările de Jos	■			
Polonia		■		
Portugalia		■		
Republica Macedonia		■		
Republica Cehă		■		
Regatul Unit	■			
Slovacia		■		
Slovenia		■		
Suedia	■			
Elveția		■		
Ucraina		■		

⁹³ Caseta hașurată corespunde procentului de avocați care dispun de echipamente electronice, în țara corespunzătoare.

Comentarii

Danemarca: cifra exactă nu este disponibilă. După părerea reprezentantului administrației justiției care a răspuns la chestionarul suplimentar, marea majoritate a avocaților dețin echipamente electronice și utilizează tehnologia informației pentru a comunica. Reprezentanții baroului național și ai Societății de Drept daneză sunt de acord cu această afirmație.

Italia: Statisticile nu sunt disponibile în acest domeniu.

Letonia: cifra exactă nu este disponibilă. În opinia reprezentantului baroului care a răspuns la chestionarul suplimentar, marea majoritate a avocaților dețin echipamente electronice și utilizează tehnologia informației pentru a comunica.

Elveția: cifra exactă este de 95%.

Dacă analizăm acest tabel, este imediat evident că, în statele fondatoare ale Consiliului Europei, pentru care sunt disponibile cifre, 100 la sută dintre avocați dispun de materialul informatic necesar pentru a comunica electronic cu colegii lor și cu instanțele, acest lucru cu excepția Irlandei, unde proporția avocaților care dețin computere depășește numai 50 la sută.

Printre celelalte state membre ale Consiliului Europei, subiecte ale prezentului studiu, proporția avocaților care au computere variază de la 100 la sută, pentru țări cum ar fi Germania, Austria, Spania, Estonia și Cipru, la mai puțin de 50 la sută, pentru Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Finlanda, Grecia, Ungaria, Lituania, Polonia, Portugalia, Republica Macedonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia, Elveția și Ucraina.

Statele sunt rămase în urmă Armenia și Muntenegru, cu mai puțin de 50 la sută de avocați care dețin computere.

În mod global, avocații din statele membre ale Consiliului Europei, fondatoare sau nu ale acestuia din urmă, par a fi perfect echipate pentru a folosi tehnologia informației și a comunicației.

Cu toate acestea, ele sunt suficient de pregătiți pentru a utiliza corect echipamentul lor?

B. Accesul la TIC

În cadrul statelor membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale acestui studiu, Germania, Armenia, Austria, Bosnia și Herțegovina, Croația, Spania, Grecia, Lituania, Polonia, Portugalia și Republica Cehă dispun de module de pregătire specifică în domeniul tehnologiei informației și comunicației, destinate avocaților.

În unele dintre aceste state membre, pregătirile în domeniul TIC sunt oferite de companii, cum ar fi în Germania sau Lituania. În alte state, cum ar fi Armenia, Grecia și Polonia, doar barourile pot organiza astfel de pregătiri. În Bosnia și Herțegovina, pregătirea în domeniul TIC este în responsabilitatea barourilor și a instanțelor judecătorești, în timp ce în Portugalia, aceasta depinde de baroul național și de Ministerul Justiției.

De asemenea, trebuie remarcat faptul că Croația a implementat recent un program numit "e-advocacy." În cadrul acestui program, fiecare avocat este obligat să se echipeze în ceea ce privește materialul informatic și trebuie să aibă o casuță poștală pentru a primi comunicările oficiale ce îi sunt adresate.

În Bulgaria, în Cipru, în Estonia, în Finlanda, în Ungaria, în Letonia, în Muntenegru, în Macedonia, în Slovacia, în Slovenia și în Ucraina, nu este niciun fel de pregătire specifică destinată avocaților. Este vorba despre țări în care, de asemenea, avocații sunt cel mai puțin echipați în ceea ce privește materialele informatice.

În grupul de state fondatoare ale Consiliului Europei, numai Italia, Luxemburg și Norvegia, nu dispun de formare în domeniul tehnologiei informației și al comunicației dedicată în mod special avocaților. Formele de pregătire existente în alte țări sunt în competența companiilor specializate și a barourilor în Belgia, a companiilor specializate în Danemarca și în Irlanda, a Societăților de Drept din Anglia și din Țara Galilor în Marea Britanie⁹⁴ și a centrelor regionale de formare profesională și a universităților din Franța.

C. Reglementarea comunicațiilor electronice

În cadrul grupului de douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia și sunt subiecte ale acestui studiu, Armenia, Cipru, Finlanda, Grecia, Letonia, Lituania, Muntenegru, Republica Cehă, Slovacia și Elveția nu au reglementări specifice obligatorii aplicabile comunicațiilor electronice a avocaților. Aceeași este, de asemenea, situația și a Irlandei, Luxemburgului, Norvegiei, Suediei și a Ordinului barourilor flamande din Belgia, state fondatoare ale Consiliului Europei.

În celelalte state membre ale Consiliului Europei care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă comunicațiile electronice sunt reglementate de legi privind semnătura electronică. În Bosnia și Herțegovina, a fost adoptată în 2006 o lege privind semnătura electronică a avocaților. În plus, în Spania, este în curs de adoptare o lege care reglementează utilizarea tehnologiei informației și a comunicațiilor în justiție.⁹⁵ În cele din urmă, în Slovenia, comunicațiile electronice ale avocaților sunt supuse obligației de a purta o semnătură electronică și obligației de certificare.

Trebuie remarcat că în Germania, reglementarea aplicabilă comunicațiilor electronice ale avocaților este deosebit de dezvoltată.

În dreptul civil, raporturile juridice electronice cu instanțele sunt în special reglementate de articolul 130, a) din Codul de procedură civilă. În conformitate cu această dispoziție guvernul federal și guvernele landurilor determină, fiecare pentru domeniul său de competență, momentul de la care pot fi transmise instanțelor documente electronice în loc de documente scrise. În cazul în care forma scrisă este cea prevăzută pentru comunicare, adică un document semnat în original, care trebuie să fie înlocuit cu documente electronice, acestea din urmă trebuie să fie însoțite de o semnătură electronică calificată în conformitate cu Legea privind semnăturile electronice.

---

⁹⁴ Formarea este asigurată de către Societatea de Drept, în colaborare cu Societatea pentru Calculatoare și Drept, Societatea Informatică din Marea Britanie și diverse alte companii specializate în formarea informatică.

⁹⁵ Pe alocuri, profesia și-a creat propria sa autoritate de certificare a avocaților. Această autoritate negociază și organizează acorduri de interoperabilitate cu administrația publică și cu Ministerul Justiției, pentru a furniza avocaților servicii electronice (a se vedea următoarele pagini de internet: www.redabogacia.org și www.justiciagrattuita.es).

În dreptul penal, declarațiile, cererile sau motivările acestora care trebuie să fie prezentate în mod formal în scris sau semnate, în conformitate cu Codul de procedură penală, pot fi transmise ca documente electronice, în cazul în care acestea sunt însoțite de o semnătură electronică calificată în conformitate cu legislația privind semnătura electronică, și dacă sunt susceptibile de a fi analizate de către instanțele de judecată și de parchete.

În Belgia, o reglementare deontologică a Ordinului barourilor francofone și germanofone impune avocaților vorbitori de franceză și germană anumite reguli referitoare la adresele de e-mail și la corespondența lor electronică, corespondență pe care ei trebuie să o identifice printr-o semnătură electronică.

Semnătură electronică este în egală măsură obligatorie și reglementată și pentru avocații danezi, italieni și olandezi, care comunică prin comunicații electronice. În Țările de Jos, baroul olandez a pus de altfel în practică un sistem de certificare numit "BalieNet certificaat".

În cele din urmă, în Franța, comunicațiile electronice ale avocaților trebuie să fie, de asemenea, însoțite de o semnătură electronică.

Într-adevăr, un principiu privind echivalența între înscrisul pe suport hârtie și înscrisul în format electronic este prevăzut la articolul 1316-1 din Codul civil. Conform acestui principiu, actele de procedură întocmite pe suport hârtie și cele întocmite în format electronic sunt supuse unor formalități identice. Astfel, anchetele, declarațiile și concluziile avocaților, redactate în format electronic, trebuie să fie semnate electronic, acest lucru pentru ca autorul lor să fie în mod clar identificat.

Mai mult decât atât, un decret al Ministrului Justiției, dat în temeiul articolului 748-6 din Codul de procedură civilă, stabilește condițiile care asigură fiabilitatea identificării părților din comunicațiile electronice, integritatea documentelor adresate și fiabilitatea schimburilor electronice, în materie civilă, comercială, socială, rurală și în materia dreptului muncii.

IV. Activitățile complementare ale avocatului și impactul acestora asupra eficienței și calității procedurile judiciare

Cei care au redactat Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat⁹⁶ a Consiliului European, au subliniat, în cel de al șaselea considerent a acesteia, importanța independenței avocaților în exercitarea profesiei lor.

Însă faptul că avocatul poate fi numit ca mediator (A), sau ca arbitru (B), în timp ce continuă să practice profesia sa, ar putea avea influențe asupra independenței sale și, în consecință, asupra eficienței și calității justiției.

Mai mult decât atât, faptul că un avocat poate deveni judecător, ar putea afecta imparțialitatea judecătorilor (C).

---

⁹⁶ Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptat de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European, la 25 octombrie, 2000, p. 1. Această recomandare este disponibilă pe pagina de internet a Consiliul European, la adresa <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=380519&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=E DB021&BackColorLogged=F5D383>

A. Avocatul mediator

În Germania, un avocat poate acționa ca un mediator. În acest sens, nu se consideră că el exercită o a doua profesie, ci continuă să lucreze ca avocat. Cu toate acestea, atunci când oferă, simultan, servicii de consiliere și mediere, îi este interzis să susțină interese care se opun unele altora. Mai mult, dacă un avocat sfătuiește sau a sfătuit o parte în calitate sa de avocat, el nu mai poate exercita activitatea de mediator în cazul în care respectiva parte este implicată.

Acest ultim principiu se aplică ca singură și unică modalitate de exercitare simultană a activității de avocat și de mediator în Spania, Finlanda, Lituania și Republica Cehă.

În Austria, în plus față de această modalitate, se adaugă și obligația pentru avocatul-mediator de a respecta normele sale deontologice, inclusiv confidențialitatea, evitarea conflictelor de interese și păstrarea independenței. Situația este aceeași în Bosnia-Herțegovina, Croația și Slovenia.

În Polonia, în Republica Macedonia și în Elveția, avocatul-mediator trebuie să evite doar conflictele de interese.

În cele din urmă, în cinci din cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă, adică în Armenia, Estonia, Ungaria, Letonia și Republica Cehă nu există norme care reglementează exercitarea simultană a activităților de avocat și respectiv de mediator.⁹⁷

În grupul de state fondatoare ale Consiliului Europei, reglementarea daneză precizează că avocatul mediator trebuie să vegheze la evitarea conflictelor de interese și să rămână imparțial în orice circumstanță. Aceeași este situația și în Irlanda – unde avocatul-mediator trebuie, de asemenea, să respecte Codul European al mediatorilor –, în Norvegia și în Suedia.

În Belgia, condițiile sunt mai stricte. Astfel, avocatul-mediator este ținut de aceleași reguli de conduită ca cele pe care trebuie să le respecte avocatul care nu exercită această funcție; în plus trebuie să vegheze în mod special la independența sa. Aceeași este situația și în Luxemburg.

Din contră, în Franța, în Italia și în Marea Britanie,⁹⁸ nu există modalități de dezvoltare a acestei duble funcții.

B. Avocatul arbitru

În Germania, un avocat poate exercita în același timp funcția de avocat și cea de arbitru. Cu toate acestea, el nu mai poate acționa în calitate de avocat într-un dosar, dacă a îndeplinit în acel dosar funcția de arbitru, și invers. Același principiu se aplică și în Spania, Finlanda, Letonia, Macedonia, Slovacia, Slovenia și Elveția. Situația este aceeași în Bosnia-Herțegovina, unde Codul Civil reglementează problema conflictului de interese.

În Ungaria, orice avocat este autorizat să exercite funcția de arbitru, cu condiția să evite conflictele de interese.

---

⁹⁷ Răspunsurile delegațiilor din Grecia, Bulgaria, Portugalia și Muntenegru nu au putut fi descifrate. În Cipru nu există mediere, pe cale de consecință nu există instituția avocatului-mediator.

⁹⁸ Avocații trebuie, cu toate acestea, să urmeze o instruire specială pentru a deveni mediatori.

În Austria, obligația de a rămâne imparțial, se adaugă celei privind evitarea oricărui conflict de interese.

În Cipru, Lituania și Ucraina, un avocat nu poate, în nici un caz, să exercite funcția de arbitru.

În cele din urmă, în Armenia, Croația, Estonia, Polonia, Portugalia și Republica Cehă nu există condiții legale care să reglementeze exercitarea dublei funcții de avocat și arbitru.

În grupul statelor fondatoare ale Consiliului Europei, Țările de Jos au stabilit ca modalitate unică pentru exercitarea simultană a funcției de avocat și de arbitru, faptul că avocatul nu trebuie să fi fost implicat în cauza de care ia cunoștință ca arbitru.

Reglementarea daneză precizează că avocatul-mediator trebuie să vegheze să rămână imparțial în tratarea cauzei care i-a fost încredințată. Acesta trebuie, în plus, să fie independent. În Norvegia, avocatul-arbitru trebuie să fie imparțial, independent de părțile din cauză și calificat pentru sarcina care i-a fost încredințată, în conformitate cu secțiunea 13, paragraful 1 din Legea cu privire la arbitraj. În Suedia, reglementarea este identică.

În Belgia, condițiile pentru ca un avocat să poată exercita funcția de arbitru sunt chiar mai stricte. Astfel, avocatul-arbitru este obligat să respecte aceleași reguli sunt deontologice ca și avocatul care nu exercită această funcție și trebuie în special să vegheze să rămână loial și neutru.

În schimb, în Franța, Italia, Luxemburg și Marea Britanie,⁹⁹ nu există modalități de dezvoltare a acestei duble funcții.

C. Avocatul poate deveni judecător?

În douăzeci și două din douăzeci și trei de state membri ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia din urmă și sunt subiecte ale acestui studiu, întrebarea dacă un avocat poate deveni judecător este reglementată în același mod.

Avocatul poate îmbrățișa și funcția de judecător, cu condiția să nu mai practice profesia sa și să urmeze cursuri de formare sau să promoveze concursuri specifice funcției de judecător.¹⁰⁰

Cu toate acestea, în Elveția, se pare că avocatul poate exercita funcția de judecător în timp ce continuă să îndeplinească funcția inițială. Problema cumulului funcției de avocat cu mandatul de judecător este reglementată la nivel cantonal. Avocatul care exercită în același timp funcția de judecător este obligat să se abțină de la judecarea cazului în care el este chemat să judece, dacă descoperă orice conflict de interese între dosarul în cauză și cele pe care le lucrează în cabinetul său.

În statele fondatoare ale Consiliului Europei, faptul că un avocat poate deveni judecător este reglementat în același mod ca și în cele douăzeci și două de state menționate mai sus, însă de manieră extrem de detaliată.

---

⁹⁹ Avocații trebuie, cu toate acestea, să urmeze o instruire specială pentru a deveni mediatori.

¹⁰⁰ Nu există condiții mai favorabile pentru avocați în comparație cu alți cetățeni, cu privire la înscrierea la examen și promovarea cu succes a acestuia.

Avocatul poate astfel să îmbrățișeze și funcția de judecător, cu condiția să nu mai exercite profesia sa și să urmeze cursuri de pregătire sau să promoveze concursuri specifice funcției de judecător. Cu toate acestea, există țări în care experiența ca avocat poate fi considerată o condiție necesară pentru participarea la concursuri care oferă acces fie la stagiul judiciar, fie la profesia de judecător. Este cazul Belgiei, Irlandei și Italiei, mai ales pentru a accede la Curtea Supremă.

De asemenea, sunt țări, fondatoare ale Consiliului Europei, în care un avocat poate fi numit ca judecător supleant pe lângă o Curte de Apel, o judecătorie, un tribunal de muncă, un tribunal comercial sau pe lângă o tribunal civil (de familie), în timp ce continuă să fie avocat. Acești avocați sunt numiți pentru a înlocui temporar pe judecători, atunci când aceștia sunt împiedicați să participe. De asemenea, acestora li se poate cere să prezideze în situațiile în care efectivul unei instanțe este insuficient pentru a compune completul în conformitate cu legea. Acești judecători supleanți se supun aceluiași reguli privind independența și incompatibilitatea cărora se supun și judecătorii, cu excepția exercitării profesiei de avocat și a activităților legate de această profesie. Aceștia se întâlnesc în Belgia și Luxemburg.

V. Concluzii parțiale

Reamintim că scopul acestui capitol a fost de a determina dacă avocații dispun de mijloace de promovare a procedurilor judiciare mai eficiente și de mai bună calitate, iar în caz afirmativ, dacă avocații pun în mod eficient în aplicare aceste mijloace.

Se pare că avocații au mijloacele legale pentru a accelera procedurile pe care le-au inițiat sau în care reprezintă o parte, în paisprezece din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei care nu sunt fondatoare ale acestuia, în materie civilă. În materie administrativă, această proporție este de treisprezece state din douăzeci și trei iar în materie penală, de doisprezece state din douăzeci și trei.

În statele fondatoare ale Consiliului Europei, avocații dispun de modalități de promovare a unor proceduri judiciare mai eficiente, în opt din zece state, în materie civilă, în șase din zece state, în materie administrativă și, în cinci din zece state, în materie penală.

Aceste rezultate relative sunt temperate de faptul că, în cele mai multe state membre ale Consiliului Europei, subiecte ale acestui studiu, avocații sunt obligați să depună argumente scrise (sub formă de concluzii, argumente, note, etc.), atunci când este introdusă o procedură judiciară în materie civilă și administrativă.¹⁰¹ Faptul că o parte a procedurii este scrisă se pare că ajută la consolidarea eficienței justiției – avocații trebuind să aleagă cât mai bine cu privire la cererile clienților lor, precum și la argumentele juridice care servesc acestora iar judecătorii trebuind să răspundă la aceste argumente și / sau să le ia în considerare în hotărârile lor.

Totuși, ar trebui să recomand tuturor statelor membre ale Consiliului Europei, și în special celor care nu sunt membre fondatoare, să ofere avocaților mai multe mijloace legale pentru o apărare activă și eficientă a intereselor clienților lor.

---

¹⁰¹ În cauzele penale, situația este mai nuanțată, avocații nefiind obligați să depună un argument în scris, decât în paisprezece din cele treizeci și trei de țări analizate.

Situația descrisă mai sus se compensează cu faptul că avocații dispun, în toate statele membre ale Consiliului Europei analizate, de MASL, pentru decongestionarea sistemelor judiciare și favorizarea soluționării litigiilor dintre părți.

În ceea ce privește formarea cu privire la aceste tehnici, aceasta este, în general, în responsabilitatea barourilor (naționale, regionale sau locale), în colaborare cu instituții sau organizații specializate în cunoașterea MASL.

În ceea ce privește abuzul de procedură, avocații sunt pasibili de a fi sancționați pentru această practică, în douăzeci și unu de state din cele treizeci și trei studiate. Ei sunt pasibili de a fi sancționați de barouri, de către judecători, sau chiar sunt pasibili de a fi penalizați de două ori.

Mai mult decât atât, justițiabilii din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei care nu sunt fondatoare ale acestuia și sunt subiecte ale acestui studiu, au toți posibilitatea de a pretinde daune-interese în caz de inacțiune sau de greșeală profesională din partea avocaților lor. Justițiabilii din statele fondatoare ale Consiliului Europei au, și ei, posibilitatea de a solicita daune-interese în caz de inacțiune sau de greșeală profesională din partea avocaților lor. Avocații din aceste țări sunt în fapt, fără nicio excepție, supuși legilor privind răspunderea civilă și contractuală a profesioniștilor.

Justițiabilii par, prin urmare, să dispună de mijloacele necesare, pentru ca recomandarea Consiliului Europei, reprodusă la punctul 3 din Principiu al III-lea din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de a practica avocat, să nu rămână fără valoare.

Din contră, situația nu este la fel de pozitivă în ceea ce privește controlul calității asistenței judiciare furnizată persoanelor defavorizate din punct de vedere financiar. Din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia, șaisprezece state din douăzeci și trei nu au nici un control de calitate a serviciilor prestate de avocați, în cadrul asistenței judiciare. Printre statele membre fondatoare ale Consiliului Europei, doar Belgia și Marea Britanie au un astfel de control.

Principiile prevăzute în partea a patra din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, referitoare la accesul oricărei persoane la un avocat, ar trebui, prin urmare, reiterate. Subliniem faptul că un control al calității asistenței judiciare oferite persoanelor defavorizate din punct de vedere financiar poate constitui un instrument puternic pentru ca toate persoanele să aibă acces efectiv la servicii juridice prestate de avocați independenți, ca avocații să fie încurajați să își ofere serviciile lor persoanelor vulnerabile din punct de vedere economic iar serviciile și îndatoririle avocaților să nu fie afectate de faptul că sunt remunerați în întregime sau parțial din fonduri publice.

În ceea ce privește impactul utilizării de către avocați a TIC asupra eficienței și calității procedurilor judiciare, trebuie să concluzionăm că avocații din statele membre ale Consiliului Europei analizate în acest capitol, par a fi perfect echipați pentru comunicare eficientă cu colegii lor, cu instanțele de judecată și cu executorii și cu alți actori din lumea judiciară. Numai Armenia și Muntenegru par să rămână în urmă în acest domeniu.

În plus, am constatat că cursuri de formare specifică sunt organizat de către barouri, în majoritatea statelor membre analizate, acest lucru fie direct de către vorbitori ai barourilor, fie

prin intermediul universităților sau companiilor private specializate. Statele în care nu sunt organizate cursuri de formare fac parte dintre statele în care avocații sunt cel mai puțin echipați în domeniul tehnologiei informației.

În acest context, este deosebit de dureros să observăm că printre douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia și analizate în acest capitol, zece din acestea nu dispun de reglementări specifice privind comunicațiile electronice. În grupul de state fondatoare ale Consiliului Europei, Irlanda, Luxemburg, Norvegia și Suedia nu dispun de astfel de reglementări.

Prin urmare, un progres în această problemă ar fi de dorit, pentru a permite practicienilor să utilizeze întregul potențial al TIC, cu scopul principal de a eficientiza procedurile judiciare și extrajudiciare.

În cele din urmă, în ceea ce privește exercitarea de către un avocat a unor alte activități decât activitatea sa proprie, doar cumulul profesiei de avocat cu funcția de judecător este bine reglementat, în cadrul celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului din Europa, analizate în acest capitol.

Cumulul activităților specifice avocatului cu cele specifice mediatorului pe de o parte și a activităților specifice avocatului și cele specifice arbitrilor, pe de altă parte, sunt reglementate în mod specific în unele state membre ale Consiliului Europei, și deloc în altele. Atunci când cumulul este reglementat, principiile aplicabile se concentrează în principal pe lipsa conflictului de interese între cele două funcții luate în considerare.

În opinia noastră, ar trebui adoptate principii complementare, pentru a evita ca avocatul desemnat ca mediator sau arbitru, să își piardă independența sa, și astfel să dăuneze în ceea ce privește eficiența și calitatea procedurilor angajate sau avute în vedere.

În acest context, apelul redactorilor Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat¹⁰² a Consiliului Europei, cuprins în considerentul al șaselea, cu privire la importanța independenței avocaților în exercitarea profesiei lor, ar trebui să fie reiterat. Ar trebui să fie dezvoltate instrumente juridice pentru a apăra această independență, în special în cazurile în care avocatul cumulează funcții.

---

¹⁰² Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 25 octombrie, 2000, p. 1. Această recomandare este disponibilă pe pagina de internet a Consiliului Europei, la adresa <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=380519&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EBDB021&BackColorLogged=F5D383>

PARTEA a II-a: ANALIZA ROLULUI AVOCAȚILOR ÎN CADRUL PROCEDURILOR JUDICIARE DIN DOUĂ STATE DIN EUROPA DE EST: ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Astfel cum am menționat în prima parte a acestui studiu, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a subliniat importanța profesiei de avocat, în orice sistem judiciar echitabil, precum și rolul esențial pe care îl joacă avocații în sporirea eficienței și calității procedurilor judiciare,¹⁰³ ca o condiție prealabilă pentru adoptarea Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat.

Această parte a studiului este dedicată examinării acestor două aspecte ale profesiei de avocat - necesitatea existenței sale și rolul său important în creșterea eficienței și calității justiției - în sistemele judiciare din două state din Europa de Est, ambele membre ale Consiliului Europei, și anume România, stat din Est al Consiliului Europei și nou membru ale Uniunii Europene (Capitolul I), și Republica Moldova, stat membru al Consiliului Europei, în care rolul avocaților poate fi considerat ca fiind reprezentativ de cel al confrăților lor din sistemele judiciare din Europa de Est (partea a II-a).

Această analiză aprofundată ne va permite să comparăm rolul jucat de avocați în sistemele judiciare ale statelor fondatoare ale Consiliului Europei - printre alte subiecte din prima parte a acestui studiu – și cel jucat de confrății lor din lor din România și din Republica Moldova, permițând dezvoltarea de recomandări, sub formă de concluzie.

---

¹⁰³ A se vedea considerentele patru, cinci, șase șapte din Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, p. 1.

Capitolul I: Rolul avocaților în cadrul procedurilor judiciare din România

Așa cum deja am subliniat în mod repetat în acest studiu, existența însăși a profesiei de avocat într-o țară garantează existența unui stat de drept în această țară.¹⁰⁴ În egală măsură, avocații și asociațiile profesionale de avocați joacă un rol fundamental în apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv dreptul de acces la o justiție echitabilă și eficientă.¹⁰⁵

Problema existenței unei profesii de avocat organizată, structurată și formată astfel cum a fost recomandat de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei în 2000, este examinată în prima parte a acestui capitol (I). Problematika impactului profesiei de avocat asupra eficacității și calității procedurilor judiciare este, la rândul său, abordată în partea a doua a acestui capitol (II).

Aceste teme sunt dezvoltate pe baza datelor colectate de către CEPEJ, în 2008, cu privire la sistemul judiciar român și pe baza informațiilor transmise de către Ministerul Justiției și Baroul Român, la 20 martie 2010, ca răspuns la chestionarul suplimentar CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare.¹⁰⁶

I. Profesia de avocat

Astfel cum se menționează în Recomandarea nr. R (2000) 21 a Comitetului de Miniștri adresată statelor membre ale Consiliului Europei, privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, această activitate este reglementată, în esența sa, de o serie de reguli (B). Exercițarea profesiei este structurată în jurul unor principii generale (C). În cele din urmă, în orice sistem judiciar, profesia de avocat este caracterizată de anumite aspecte generale (A).

A. Generalități

Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, în Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, definește avocatul ca fiind „o persoană calificată și autorizată în conformitate cu legislația națională să pledeze și să acționeze în numele clienților săi, să practice dreptul, să introducă acțiuni în justiție sau să consilieze și să reprezinte clienții în probleme juridice.”

Misiunea avocatului este prin urmare destul de extinsă, deoarece aceasta variază de la consilierea juridică la reprezentarea în justiție a clienților.

În România, poziția de avocat este exercitată de către profesioniști, care dețin titlul de avocat. Nu există, ca în Irlanda sau în Regatul Unit, diferite tipuri de profesioniști care poartă titluri diferite, cum ar fi „solicitor” sau „barrister”.

¹⁰⁴ A se vedea cu privire la acest punct, al șaselea considerent din Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, p. 1.

¹⁰⁵ A se vedea cu privire la acest punct, considerentele cinci și șapte din Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie, 2000, p. 1. A se vedea, de asemenea, punctele 6 și 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum a fost modificată prin Protocoalele nr. 11 și 14, Roma, 4 noiembrie 1950. Această convenție este disponibilă la adresa <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=005&CM=1&DF=8/23/2006&CL=FRE>

¹⁰⁶ Chestionar complementar chestionarului CEPEJ de evaluare a sistemelor judiciare constituie Anexa 1 la prezentul studiu.

De altfel, există 17,593 avocați din România, număr relativ mare, dacă vom compara această cifră cu populația românească. Este vorba de o cifră care se situează pe un loc ridicat în comparație cu cifrele din cele treizeci de trei state membre ale Consiliului Europei, studiate în prima parte a acestei analize.

De asemenea, trebuie remarcat faptul că în România, există 81,7 avocați la 100.000 de locuitori. Putem prin urmare considera că cetățenii sunt aproape la fel de bine reprezentați ca în statele fondatoare ale Consiliului Europei.

În cele din urmă, România are 4,2 avocați la judecător profesionist. Din nou, această cifră se plasează într-o poziție bună raportat la media celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei studiate în prima parte a acestei analize. Este vorba de o cifră bună, raportat la reprezentarea avocaților în fața judecătorilor profesioniști din statele fondatoare ale Consiliului Europei. Proporția avocaților raportat la numărul judecătorilor profesioniști poate fi chiar comparată cu cea existentă în Suedia, țară unde există 4,2 avocați la un judecător profesionist.¹⁰⁷

B. Normele care reglementează profesia

Normele care reglementează esența profesiei de avocat sunt, în principal cele legate de gruparea membrilor săi în organizații profesionale (B.1.), cele referitoare la accesul la profesie (B.2.), precum și cele vizând condițiile de educație continuă a membrilor săi (B.3.).

B.1. Cu privire la organizarea profesiei

În România, avocații exercită activitatea lor în mod liber și independent, în conformitate cu Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, astfel cum a fost modificată.¹⁰⁸

Pentru a exercita această activitate, fiecare avocat trebuie să fie înregistrat pe tabloul avocaților din baroul de care aparține. Într-adevăr, avocații sunt organizați în barouri locale. Este vorba de asociații cu personalitate juridică, care includ în tablourile lor avocații a căror cabinete sunt situate în localitatea respectivă. Există, de asemenea, un barou local în orașul București.¹⁰⁹

Aceste barouri locale sunt grupate într-un barou național (Uniunea Națională a Barourilor din România), care este situată în București.¹¹⁰ Acest barou național reprezintă toate barourile din țară, deoarece include în cadrul consiliului său, toți decanii barourilor locale din țară.

Situația baroului din România poate fi descrisă ca fiind comparabilă cu cea care există în majoritatea statelor fondatoare ale Consiliului Europei. Reamintim că în cadrul acestui grup, doar Belgia și Luxemburg nu au un barou național capabil să adopte și să unifice normele profesiei.

¹⁰⁷ Pentru mai multe detalii în legătură cu cifrele cu privire la România, a se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date din 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliul Europei, 2010 p. 257-260.

¹⁰⁸ Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 113, 6 martie, 2001.

¹⁰⁹ Pentru mai multe informații cu privire la acest punct, a se vedea B. Nascimbene, *Profesia legală în Uniunea Europeană*, Kluwer Law International, 2009, p. 201.

¹¹⁰ Baroul național este reglementat de Legea nr. 51/1995 mai sus menționată. El este succesorul legal al Uniunii Avocaților din România care a încetat să mai existe în mod oficial la 26 iunie 2004, ca urmare a intrării în vigoare a Legii nr. 255/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat.

Organizarea profesiei de avocat în România pare să răspundă perfect celui de la cincilea principiu, punctele 1 și 2 din Recomandarea nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei, care vizează pentru avocați să fie autorizați să facă parte din barourile locale și naționale și pentru aceste structuri să fie organe autonome raportat la puterile publice.

B.2. Cu privire la accesul în profesie

Redactorii Recomandării nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei au prevăzut, în principiul al II-lea, punctul 2 din această recomandare, următoarea regulă:

" Ar trebui să fie luate toate măsurile necesare pentru a se garanta ca o formare juridică și o moralitate de un nivel ridicat să fie condiții prealabile accesului în profesie și pentru asigurarea formării continue a avocaților."

În România, orice persoană care dorește să devină avocat trebuie să promoveze un examen. Acest examen este organizat pentru toți candidații-avocați din țară, prin intermediul baroului național și în conformitate cu prevederile Legii nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat.

Candidatul-avocat nu va putea de altfel deveni avocat decât dacă se bucură de drepturile sale civile și politice, dacă deține o diplomă în drept, dacă are un cazier judiciar curat și dacă, din punct de vedere medical, este considerat apt pentru a exercita profesia.

Candidatul-avocat care promovează examenul național menționat mai sus, își începe cariera cu o perioadă de stagiu de doi ani, timp în care el poartă titlatura de avocat stagiar. După această perioadă, el trebuie să treacă examenul de definitivat organizat de Institutul Național pentru pregătirea și perfecționarea avocaților, pentru a deveni avocat definitiv.¹¹¹

Având în vedere aceste informații, se pare că accesul în profesia de avocat în România îndeplinește perfect preceptul emis de Consiliul Europei în anul 2000.

Se pare, de asemenea, că accesul în profesia de avocat este reglementat în același mod ca și în majoritatea statelor fondatoare ale Consiliului Europei, cu o perioadă de stagiu de doi ani, la fel ca în Irlanda și Italia, și cu mai multe examene de promovare înainte ca avocatul să fie avocat definitiv, ca în Belgia, Danemarca, Țările de Jos, Luxemburg și Franța.

B.3. Cu privire la formarea continuă și altele

România a stabilit un sistem de formare continuă obligatorie pentru avocații săi. Ca atare, se poate compara cu statele fondatoare ale Consiliului Europei, care dispun, toate, de un astfel de sistem, în afară de Italia.

---

¹¹¹ Informațiile prezentate mai sus provin în parte din studiu realizat de Bruno Nascimbene cu privire la profesia de avocat în Europa. A se vedea B. Nascimbene, *Profesia de legală în Uniunea Europeană*, Kluwer Law International, 2009, p. 185.

Mai mult, avocații români au posibilitatea să se specializeze. Accesul la un titlu de specialist este rezervat, în unele domenii ale dreptului, avocaților care au dobândit un anumit grad în formarea lor continuă.

Din nou, putem considera, pe baza informațiilor enumerate mai sus, că, în ceea ce privește specializarea, România are un sistem similar cu cele existente în statele fondatoare ale Consiliului Europei.

Dobândirea unui titlu de specialist, ca urmare a unei monitorizări periodice și extinse a formării continue, de asemenea, răspunde perfect recomandării Consiliului Europei, potrivit căreia, educația juridică, inclusiv programele de formare continuă, ar trebui să aibă scopul de a îmbunătăți competențele juridice ale avocaților.¹¹²

C. Cu privire la exercitarea profesiei

Exercitarea profesiei de avocat și prestarea de servicii pentru societate sunt foarte mult dependente de monopolul de reprezentare (C.1.), precum și de principii și obligații. Activitatea avocatului este astfel supusă anumitor reguli deontologice și de calitate (C.2.), obligației de a informa corect clienții (C.3.) și de a stabili onorariile lor cu moderație (C.4.). În caz de încălcare a acestor îndatoriri, avocatul este susceptibil să fie subiectul unor proceduri disciplinare și pasibil de sancțiuni civile și penale (C.5.).

C.1. Cu privire la monopolul privind reprezentarea

În România, nu există un monopol de reprezentare al avocaților, nici în materie civilă, nici în materie penală (în afara avocatului care reprezintă inculpatul sau victima), nici în materie administrativă.

Cu toate acestea, avocații au un monopol privind reprezentarea organizațiilor non-guvernamentale în fața justiției. Ei au, de asemenea, un monopol de reprezentare în cazurile legate de drepturile omului, în materia dreptului familiei (atunci când reprezintă un membru al unei familii acționată în justiție) și în cazurile referitoare la dreptul muncii.

Prin urmare, se pare că România a optat pentru reprezentarea exclusivă în materii pe care le consideră ca fiind tehnice, în scopul de a asigura cetățenilor și organizațiilor neguvernamentale, o protecție efectivă și ridicată a drepturilor acestora.

Cu toate acestea, este regretabil faptul că apărarea intereselor cetățenilor în cazuri penale nu a fost considerată drept o materie tehnică dotată cu monopol de reprezentare. Într-adevăr, în marea majoritate a statelor fondatoare ale Consiliului Europei, avocații au monopol de reprezentare în materie penală.¹¹³

---

¹¹² Punctul 3 din Principiul al II-lea intitulat "Educație juridică, formare profesională continuă și acces la profesia de avocat," din Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat.

¹¹³ Cu excepția unor părți din Regatul Unit (Anglia și Țara Galilor pentru autorii și victimele infracțiunilor penale și în Irlanda de Nord pentru victime) și în Suedia. În Luxemburg și în Țările de Jos, avocații nu dispun, de altfel, de vreun monopol privind reprezentarea victimelor infracțiunilor penale.

C.2. Cu privire la reglementările deontologice și normele de calitate

În România, conduita avocaților este supusă unor diverse reglementări emise de baroul național sub forma normelor de etică profesională. Conduita în activitate și respectul secretului profesional sunt reglementate de Statutul profesiei de avocat. În conformitate cu acest statut, un avocat nu poate începe consultanța și reprezentarea decât în baza unui contract scris cu clientul său.

Baroul național stabilește, de asemenea, normele de calitate pentru serviciile prestate de către avocați.

Prin urmare, România răspunde bine la îngrijorarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei la adoptarea Recomandării nr. R (2000) 21 cu privire la necesitatea de a veghea ca responsabilitățile avocaților să fie exercitate de manieră adecvată¹¹⁴ și, prin urmare cu privire la necesitatea de a adopta anumite standarde minimale de calitate.

Se poate considera că România face parte dintre elevii buni ai Consiliului Europei, deoarece baroul național adoptă standarde de calitate (de care nu dispun patru state fondatoare ale Consiliului Europei), și că, în plus, este organizată formarea continuă obligatorie a avocaților.

C.3. Cu privire la obligația de a informa clientul

În România, avocatul nu este ținut, în conformitate cu vreo lege sau regulament, să informeze pe clientul său, în special în ceea ce privește procedura pe care acesta din urmă dorește să o înceapă, cu privire la durata și consecințele unei astfel de acțiuni.

Cu toate acestea, baroul național consideră că avocații sunt ținuți de o astfel de obligație de a informa clientul, în conformitate cu articolele 115, 116 și 145 din Statutul profesiei de avocat.¹¹⁵

Astfel, se specifică în articolul 115 din Statut, că:

"Avocatul va acționa cu diligență pentru a proteja libertățile, drepturile și interesul legitim al clientului său."

Articolul 116 din același statut prevede că:

"Avocatul este obligat să consilieze pe clientul său cu promptitudine și conștiinciozitate, de manieră corectă și cu toată diligența. Avocatul informează pe clientul său cu privire la evoluția cazului care i-a fost încredințat."

În cele din urmă, articolul 145 din statut prevede, după cum urmează:

"(1) Avocatul are obligația de a informa pe clientul său, în mod rezonabil, cu privire la asistența care poate să îi fie acordată, în ceea ce privește starea sa de reprezentare și de a răspunde prompt la orice cerere de informație pe care clientul o adresează ."

---

¹¹⁴ Considerentul șapte din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie, 2000, p. 1.

¹¹⁵ A se vedea articolele 115, 116 și 145 din Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat.

(2) Avocatul explică clientului circumstanțele unei cauze, starea acestei cauze, evoluțiile posibile ale acestei cauze și rezultatele care ar putea fi atinse, de manieră concretă și în funcție de circumstanțele speței."

Trebui, de asemenea, remarcat faptul că, prin Decizia nr. 1486/2007, Comisia permanentă a baroului național român a decis că codul de conduită al avocaților adoptate de Uniunea Europeană este aplicabil avocaților care profesază în România, ca și cod de deontologie a avocaților români, cu începere de la 1 ianuarie 2007.

În acest fel, dispoziția 3.1.2. a acestui Cod de deontologie, care prevede că *"avocatul sfătuiește și își apără clientul său cu promptitudine, conștiinciozitate și cu toată diligența"* se aplică relațiilor existente între avocații din România și clienții lor. Această dispoziție 3.1.2. din Codul român de deontologie prevede de asemenea că avocatul *"(...) își asumă responsabilitatea personală cu privire la misiunea ce i-a fost încredințată și îl informează pe clientul său cu privire la evoluția cazului său."*

Astfel, prin intermediul codului de conduită a avocaților adoptat de către Uniunea Europeană, care este aplicat ca un cod de deontologie și prin intermediul Legii nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei avocat, se pare că baroul național român se conformează perfect Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, care cuprinde următorul principiu:

"Îndatoririle avocatului față de client includ:

a. consilierea clienților atât în privința drepturilor și obligațiilor lor legale, cât și cu privire la soluția probabilă, precum și consecințele cauzei, inclusiv costurile financiare;"

*(...) "*¹¹⁶

Dacă comparăm situația din România cu cea a statelor membre fondatoare ale Consiliului Europei, vom constata, pe de o parte, că este identică cu cea din Belgia, Norvegia și Suedia, țări în care avocatul are o obligație deontologică generală de consultanță și, pe de altă parte, că este similar cu cea existentă în Țările de Jos și în Regatul Unit, state în care avocații au obligația de a informa pe clienții lor cu privire la durata posibilă a procedurilor judiciare care urmează a fi intentate, în conformitate cu propriile coduri deontologice. Se poate concluziona, de asemenea, că obligația de a informa clientul este reglementată mai bine decât în Franța, Irlanda, Italia și Luxemburg, țări în care nu există vreo reglementare care să impună avocatului să informeze pe client.

---

¹¹⁶ Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, *"Principiul al III-lea - Rolul și îndatoririle avocaților"*, articolul 3, p. 3.

C.4. Cu privire la onorarii și contestații

Așa cum am menționat anterior, în prima parte a acestui studiu, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a emis un principiu conform căruia avocatul ar trebui să fie obligat să consilieze pe clientul cu privire la costurile financiare ale cazului său, în partea a treia din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat.¹¹⁷

În România, obligația avocatului de a informa clientul cu privire la onorarii și la costurile financiare ale cazului său, este reglementată în același mod ca și obligația generală de a informa clientul. Articolele 115, 116 și 145 din Statutul profesiei de avocat, precum și Codul deontologic român se aplică, avocatul fiind obligat să informeze pe clientul său cu privire la onorariile și costurile financiare ale cazului său, în conformitate cu obligația lor generală de consiliere.¹¹⁸

Din această privință, situația din România este identică cu cea din majoritatea celor douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, subiecte ale primei părți a acestui studiu, în care recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europa a fost respectată. Este, de asemenea, identică cu situația din Belgia, Danemarca, Țările de Jos, Regatul Unit, Norvegia, Suedia, Franța, Irlanda și Italia, țări în care obligația avocatului de a informa pe clientul său cu privire la onorarii taxelor și la costurile procedurilor, derivă din codurile deontologice și / sau din lege.

Ca marea majoritate a celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei analizate în prima parte a acestui studiu, România cunoaște un principiu conform căruia avocatul are dreptul să fie remunerat și dreptul la rambursarea cheltuielilor efectuate pentru protejarea intereselor clientul său, dar și un principiu conform căruia remunerația unui avocat este liber negociată între acesta și clientul său.¹¹⁹ Trebuie subliniat că în România, problema onorariilor trebuie să fie stabilită și cuantumul acestor onorarii să fie inclus în contractul de reprezentare juridică încheiat între avocați și clienții lor, înainte ca avocatul să înceapă prestarea serviciilor.¹²⁰

În ceea ce privește procedurile de contestare a onorariilor, acestea există în România, ca și în marea majoritate a celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, analizate în prima parte a acestui studiu.¹²¹

---

¹¹⁷ Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, partea a treia "*Principiul al III-lea - Rolul și îndatoririle avocaților*", punctul 3, p. 1.

¹¹⁸ Pentru mai multe informații despre onorariile avocaților și modul în care aceste onorarii pot fi stabilite, a se vedea și B. Nascimbene, *Profesia legală în Uniunea Europeană*, Kluwer Law International, 2009, p. 189.

¹¹⁹ *Idem*, p. 190.

¹²⁰ În cazul în care pentru motive speciale, avocatul este obligat să asiste clientul său înainte ca contractul de reprezentare juridică să fi putut fi încheiat, avocatul este obligat să transmită clientului său cât mai curând posibil, o propunere privind onorariile. A se vedea cu privire la acest punct B. Nascimbene, *Profesia legală în Uniunea Europeană*, Kluwer Law International, 2009, p. 190.

¹²¹ Problema contestațiilor privind onorariilor este rezolvată de decanul baroului național, în conformitate cu articolul 31 din Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat. Procedura cu privire la aceste probleme este prezentată în articolul 137 din Statutul profesiei de avocat.

C.5. Cu privire la procedurile disciplinare în general și cu privire la sancțiuni

În a 6-a parte din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, intitulată "*Măsuri disciplinare*", Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, a declarat că:

"1. Dacă avocații nu respectă deontologia profesiei lor prevăzută în codurile de conduită concepute de către barouri sau celelalte asociații profesionale ale avocaților sau de legislație, trebuie luate măsurile adecvate, inclusiv declanșarea procedurilor disciplinare.

*2. Barourile și celelalte asociații profesionale ale avocaților trebuie să fie responsabile de desfășurarea procedurilor disciplinare față de avocați sau, acolo unde este cazul, au dreptul de a participa la desfășurarea acestora."*¹²²

Principiul conform căruia barourile sau alte asociații profesionale de avocați ar trebui să fie responsabile pentru punerea în aplicare a măsurilor disciplinare împotriva avocaților sau să participe la desfășurarea acestora, este bine respectat în România. Într-adevăr, procedurile și măsurile disciplinare sunt în competența unei autorități independente de Ministerul Justiției și de judecători. Această autoritate profesională numită Comisie de disciplină, este organizată pe lângă baroul național și este formată din avocați.

Din acest punct de vedere, situația din România este aceeași cu cea existentă în douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei analizate în prima parte a raportului, precum și cu cea descrisă în statele fondatoare ale acestuia din urmă .

În ceea ce privește tipurile de proceduri disciplinare, delegația română care a răspuns la chestionar CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare nu a furnizat informații cu privire la motivele pentru care aceste proceduri sunt inițiate (abatere deontologică, incompetență profesională sau altele). Delegația română nu a furnizat nici informații cu privire la sancțiunile aplicate cel mai frecvent avocaților români.

II. Avocatul, actor pentru sporirea eficienței și a calității procedurilor judiciare

Acest paragraf este dedicat influenței pe care pot să o exercite avocații care practică profesia în România, cu privire la eficiența și calitatea procedurilor judiciare.

Vom aborda mijloacele la dispoziția acestor avocați, în scopul promovării unor proceduri judiciare rapide și eficiente (A), obligația de diligență care le incumbă (B), și impactul pe care tehnologia informației și a comunicației îl poate avea asupra exercitării profesiei de avocat (C). În cele din urmă, vom analiza activitățile complementare care pot fi efectuate de către un avocat român și consecințele posibile pe care un eventual cumul de activități le-ar avea asupra eficienței și calității procedurilor judiciare (D).

---

¹²² Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, Partea a șasea "*Principiul al VI-lea - Măsuri disciplinare*" punctele 1 și 2, p. 6.

A. Mijloacele puse la dispoziția avocaților

Mijloacele de care, în general, pot să dispună avocații constau în principal din drepturi prevăzute în texte de legi, în scopul accelerării procedurilor, în materie civilă, penală și administrativă (A.1.).

Este vorba, egală măsură, de metode alternative de soluționare a litigiilor, la care avocații pot să recurgă, atunci când procedura judiciară este inefficientă sau prea lentă, sau atunci când nu oferă o soluție care să satisfacă toate părțile dintr-un litigiu (A.2.).

A.1. Care mijloace sunt aplicabile căror proceduri?

În materie civilă, avocații români dispun de instrumente legale conținute în Codul de procedură civilă, în scopul accelerării procedurilor judiciare pe care le-au inițiat sau în care reprezintă o parte.¹²³

Astfel, în conformitate cu articolele de la 241¹ la 241²² din Codul de procedură civilă, în cauzele patrimoniale, administrarea probei poate fi încredințată doar avocaților. În acest scop, la prima înfățișare în fața instanței, părțile trebuie să își dea acordul, personal și printr-un mandat special, ca avocații lor să administreze probele în legătură cu dosarul. Acest acord părților se consemnează în hotărârea instanței sau într-un document specific, întocmit de către unul sau celălalt avocat. Codul român de procedură civilă prevede apoi limite stricte de timp pentru furnizarea de dovezi, pentru examinarea probelor și pentru pronunțarea hotărârii de către instanța de judecată.

De asemenea, Codul român de procedură civilă stipulează că avocații sunt obligați să depună concluzii scrise în susținerea cerințelor clienților lor.

În cauzele civile, avocații care practică profesia în România dispun, prin urmare, de mijloace (în special în domeniul patrimonial), pentru a accelera procedurile inițiate, ca și în majoritatea celor douăzeci și trei de state membre ale Consiliului European, subiecte ale primei părți a studiului, și ca și în șapte din cele zece state membre fondatoare ale acestuia din urmă.

În cazurile penale, Codul român de procedură penală prevede că este obligatoriu să se depună concluzii scrise, aceste concluzii trebuind să fie trimise prin poștă, cu confirmare de primire la ministerul public sau să fie depuse direct la adresa acestuia.¹²⁴ Cu toate acestea, este dificil ca numai pe baza acestui singur element, să se tragă concluzii cu privire la afirmația că avocații care

---

¹²³ Cu privire la domeniul administrativ și penal, delegația baroului român, care au răspuns la chestionarul complementar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare, a declarat că avocații dispun de mijloacele necesare pentru avansarea procedurilor în care sunt implicați clienții lor, însă nu a descris aceste mijloace.

¹²⁴ Cu toate acestea, există excepții de la obligația de a depune concluzii scrise, mai ales atunci când este posibil să se răspundă la argumentele Ministerului Public, în ședință publică. Apărarea publică orală este în acest caz, înregistrată de către greșier în minuta instanței de judecată. La fel se întâmplă și în materie civilă și administrativă.

practică profesia în România ar dispune de mijloace eficiente pentru a accelera procedurile penale în care reprezintă un inculpat sau o parte civilă.¹²⁵

A.2. Metode alternative de soluționare a litigiilor

Avocații care furnizează servicii în România pot recurge la metode alternative de soluționare a litigiilor, în cazul în care procedura judiciară este inefficientă sau prea lentă ori nu oferă o soluție care să satisfacă toate părțile la diferend.

Medierea pare a fi cea mai importantă dintre aceste metode.¹²⁶ Medierea se aplică în toate domeniile de drept, însă poate fi utilizată decât atunci când sunt în joc drepturi personale.

Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator prevede că părțile dintr-un diferend, persoane fizice sau juridice, pot utiliza acest tip de soluționare alternativă a litigiilor, în mod voluntar, dar numai după ce a fost deschisă o procedură judiciară.

Legea conține, de asemenea, mai multe dispoziții aplicabile medierii în materie civilă - care ține de competența exclusivă a instanței -, medierii în materie de litigii de familie și medierii în materie penală.

În cele din urmă, articolele de la 1704 la 1717 din Codul civil român stipulează că medierea nu va avea consecințe în fața unei instanțe de judecată, decât în cazul în care părțile la un diferend încheie un acord de mediere care permite găsirea unei soluții în legătură cu disputa respectivă.

Concilierea este o a doua metodă alternativă de soluționare a litigiilor utilizată în România. Se poate folosi această metodă în toate domeniile dreptului, fără restricție.

În conformitate cu articolul 720¹ din Codul civil, în materiile comerciale, înainte de a putea începe o procedură, este obligatoriu să se încerce o conciliere cu partea adversă dintr-un litigiu, atunci când cererea introdusă este apreciabilă în bani.

În alte materii de drept, în conformitate cu articolele de la 1704 la 1717 din Codul civil, concilierea nu va avea consecințe în fața unei instanțe de judecată, decât în cazul în care părțile dintr-un litigiu ajung la un acord de conciliere care permite identificarea unei soluții la respectiva dispută.

Arbitrajul constituie a treia metodă alternativă de soluționare a litigiilor, disponibilă în România. În conformitate cu articolele de la 340-371 din Codul civil, nu se poate recurge la arbitraj decât în cauzele patrimoniale și numai în situația în care acele cauze nu implică exercitarea drepturilor pentru care legea interzice încheierea de convenții.

Ar trebui de asemenea menționat faptul că avocații români urmează forme pregătire cu privire la aceste trei metode alternative de soluționare a litigiilor în cadrul Institutului Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților.

---

¹²⁵ De asemenea, este imposibil de a pune o astfel de concluzie în chestiuni administrative, delegația baroului român nefurnizând detalii cu privire la acest punct, în afară de faptul că depunerea de concluzii scrise este, în egală măsură, obligatorie în această privință.

¹²⁶ Alineatul 1 al articolului 3 din Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea a profesiei de avocat conține o dispoziție în baza căreia avocatul poate realiza misiunea care îi este încredințată, prin intermediul medierii.

În acest fel, România dispune de trei metode alternative de reglementare, care sunt disponibile în treisprezece state care nu sunt fondatoare ale Consiliului Europei, analizate în prima parte a raportului.¹²⁷ Poziția sa este, de asemenea, comparabilă cu cea existentă în cadrul grupului de state fondatoare ale Consiliului Europei, state în care avocații pot să utilizeze cele trei modalități principale de soluționare a conflictelor, respectiv medierea, concilierea și arbitrajul și sunt instruiți cu privire la aceste instrumente de către barouri, în colaborare cu organismele specifice de formare.

B. Despre diligența avocaților și despre sancțiunile pentru nerespectarea acestei obligații

În această parte a studiului nostru, ne vom îndrepta atenția către încălcarea obligației de diligență care apare, pentru un avocat, ca urmare a unui abuz de procedură (B.1.). Vom examina apoi căile de atac la dispoziția justițiabililor, în cazurile de inacțiune a avocatului lor sau atunci când acesta este vinovat de abuz de procedură (B.2.). Vom aborda în cele din urmă problema controlului calității în cadrul asistenței judiciare, control care permite, în anumite circumstanțe, să se evite ca avocații să nu își îndeplinească obligația de diligență (B.3.).

B.1. Abuzurile privind procedurile

Astfel cum am menționat în prima parte a acestui studiu, abuzul de procedură constă într-o utilizare excesivă sau nejustificată a procedurii, în cadrul a unui proces.¹²⁸

La citirea acestei definiții, putem spune că un avocat comite un abuz de procedură, atunci când introduce o acțiune în justiție cu singurul și unicul scop de a face rău părții adverse, atunci când multiplică acțiunile în justiție, în timp ce aceste acțiuni nu vor ameliora neapărat poziția juridică a clientului său sau atunci când prelungește în mod nejustificat o procedură, din neglijență sau prin complicarea inutilă a procedurilor.

Spre deosebire de situația care există în majoritatea statelor membre ale Consiliului Europei, subiecte ale primei părți a acestui studiu, în România, abuzurile de proces nu sunt pedepsite ca atare. Numai abuzurile de drepturi procedurale sunt susceptibile de a fi pedepsite.

Astfel, Codul de procedură civilă prevede, la articolul 723, că:

"(1) Drepturile procedurale trebuie exercitate cu bună-credință și în conformitate cu scopul care le este atribuit prin lege.

(2) Orice parte care va utiliza în abuziv aceste drepturi va fi responsabilă pentru prejudiciile astfel cauzate. "

---

¹²⁷ Aceste țări sunt Germania, Austria, Croația, Spania, Finlanda, Grecia, Letonia, Lituania, Muntenegru, Polonia, Portugalia, Slovacia și Elveția.

¹²⁸ Expresia "proces" desemnează totalitatea actelor care ar trebui să fie depuse pentru a se ajunge la o hotărâre judecătorească.

În conformitate cu acest articol 723, partea găsită vinovată de un abuz de drept procedural are posibilitatea de a introduce o acțiune în despăgubiri împotriva avocatului său, care a utilizat de manieră neadecvată de drepturile procedurale pe care legea i le conferă.

În acest caz, își găsesc aplicarea prevederile Legii nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, cu privire la sancțiunile disciplinare.¹²⁹

Situația care există în România poate fi considerată ca fiind similară cu cea care există în douăzeci și patru din treizeci și trei de state, subiecte ale acestui studiu, în cadrul cărora, în caz de abuz de procedură, avocații sunt susceptibili fie de a fi sancționați de către judecători fie de a li se impune sancțiuni de către baroul lor, fie de a li se impune o dubla sancțiune.

B.2. Căile de atac disponibile pentru justițiabili în cazuri de inacțiune sau de greșeală profesională

În această secțiune vom analiza procedurile, judiciare sau de altă natură, care se află la dispoziția justițiabililor pentru a obține despăgubiri pentru daunele suferite din cauza inactivității avocatului sau ca urmare a comiterii unor greșeli profesionale.

În România, există astfel de proceduri, judiciare sau de altă natură, însă nu sunt proprii reparării prejudiciilor cauzate de un avocat. Astfel, un justițiabil care a suferit un prejudiciu ca urmare a inacțiunii avocatului său, va trebui să folosească calea dreptului comun pentru a obține despăgubiri pentru respectivul prejudiciu.

În plus, în temeiul articolului 40 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, avocații români sunt obligați să încheie o asigurare de răspundere profesională.

Din nou, situația justițiabililor români poate, din această perspectivă, să fie declarată similară cu cea a justițiabililor din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului European, care nu sunt fondatoare ale acestuia, și care au fost analizate în prima parte a raportului, și identică cu cea a justițiabililor din statele membre fondatoare ale Consiliului European. Aceștia din urmă au, într-adevăr, posibilitatea să utilizeze procedurile judiciare existente în țările lor, pentru a obține despăgubiri în caz de inacțiune sau greșeală profesională a avocatului lor.

Singura diferență între situația justițiabililor români și cea a justițiabililor din statele fondatoare ale Consiliului European rezidă cu privire la acest aspect, în faptul că în statele fondatoare ale Consiliului European, întotdeauna o procedură amiabilă precede procedurii în despăgubiri, care vizează să repare daunele cauzate de inacțiunea sau greșeala profesională a unui avocat.

---

¹²⁹ În acest caz, este vorba, în esență, de articolul 38 din Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, care prevede obligațiile de care avocații sunt ținuti și care afirmă că orice încălcare a oricăreia dintre aceste obligații poate constitui abatere susceptibilă de sancțiuni disciplinare.

B.3. Controlul de calitate în cadrul asistenței judiciare

În Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei recomandă următoarele lucruri, cu privire la asistența juridică:

"1. Trebuie luate toate măsurile necesare pentru a asigura accesul efectiv al tuturor persoanelor la serviciile juridice oferite de către avocați independenți.

2. Avocații trebuie încurajați să ofere servicii juridice persoanelor cu o situație economică dezavantajată.

3. Pentru a permite accesul efectiv la justiție, guvernele statelor membre trebuie să asigure existența de servicii juridice de care să beneficieze persoanele cu o situație economică dezavantajată și în special cele private de libertate.

4. Îndatoririle avocaților față de clienți nu trebuie afectate de faptul că onorariile sunt plătite integral sau doar în parte din fonduri publice."¹³⁰

În România, un sistem de asistență judiciară a fost pus în practică de către Departamentul de coordonare a asistenței judiciare.

În plus, controlul de calitate a fost instituit de baroul național, astfel încât persoanele care recurg la asistență judiciară să nu trebuiască să primească servicii de calitate mai redusă.

Acest control este efectuat de Departamentul de coordonare a asistenței judiciare, în conformitate cu un plan de control trimestrial aprobat de către Comisia permanentă a baroului național. Acesta constă în inspecții pe lângă barourile regionale și vizite ad-hoc ale audierilor publice din instanțe.

Se pare deci că România respectă recomandarea conținută în al patrulea principiu din Recomandarea nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei cu privire la libertatea de exercitare a profesiei de avocat.

Cu toate acestea, se pare că un control al asistenței judiciare este practicat în România numai *a posteriori*, după prestarea serviciilor către cetățeni.

Situația controlului asistență judiciară în România, poate fi considerat, prin urmare, identică cu cea existentă în unele state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia, cum ar fi Armenia, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Estonia, Letonia și Slovenia, unde există un control de calitate, *a posteriori*, al ajutor judiciar furnizat.¹³¹

---

¹³⁰ Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, Partea a patra "*Principiul al IV-lea - Accesul oricărei persoane la un avocat*" pag. 3.

¹³¹ În ceea ce privește definiția controlului *a posteriori* și situația detaliată a statelor membre ale Consiliului Europei, analizate în prima parte a acestui raport, cu privire la acest punct, a se vedea Partea I, supra, capitolul II, paragraful II, punctul C.

C. Impactul utilizării TIC de către avocați asupra eficienței și calității procedurilor judiciare

În România, ca și în alte state membre ale Consiliului Europei, influența pe care utilizarea de către avocat, a noilor tehnologii de informare și comunicații, o poate avea asupra eficienței și calității procedurilor judiciare, depinde foarte mult de informatizarea cabinetelor avocaților.

C.1. *Cu privire la informatizarea cabinetelor de avocați*

Din păcate, delegația baroului național care a răspuns la chestionarul suplimentar al chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare, nu dispunea de statistici cu privire la procentajul avocaților echipate pentru o comunicare electronică adecvată cu colegii lor, cu grefa instanței de judecată și cu alți actori din mediul judiciar.

C.2. *Accesul la TIC*

În ceea ce privește formarea profesională a avocaților în cu privire la noile tehnologii, se pare că Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților organizează un curs opțional specific noilor tehnologii ale informației și comunicațiilor.

C.3. *Reglementarea comunicațiilor electronice*

Deși o instruire adecvată în utilizarea noilor tehnologii în scopuri judiciare este organizată pentru avocații care profesază în România, totuși o reglementare proprie utilizării de comunicații electronice în mediul judiciar nu există. Cu toate acestea, baroul național în colaborare cu barourile locale, a dezvoltat un proiect care vizează să pună în aplicare o astfel de reglementare. Se așteaptă la acest moment acum o implicare a altor actori din mediul judiciar, cum ar fi Ministerul Justiției, Ministerul Public și magistratura pentru a pune în aplicare acest proiect.

Totuși, trebuie subliniat faptul că utilizarea semnăturii electronice este reglementată prin Legea nr. 455/2001 privind semnăturile electronice. În conformitate cu prevederile acestei prezentei legi, avocații români sunt liberi să utilizeze semnăturile electronice în comunicările lor cu colegii lor, cu grefa instanțelor judiciare și cu alți actori din mediul judiciar.

D. Activitățile complementare ale avocatului și impactul acestora asupra eficienței și calității procedurile judiciare

Redactorii Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat¹³² a Consiliului Europei, au subliniat, în al șaselea considerent, importanța independenței avocaților în exercitarea profesiei lor.

Însă faptul că avocatul poate fi numit în calitate de mediator (D.1.), sau ca un arbitru (D.2.), în timp ce continuă să practice profesie, ar putea afecta independența sa și, pe cale de consecință, ar putea afecta eficiența și calitatea justiției.

---

¹³² Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie, 2000, p. 1. Această recomandare este disponibilă pe pagina de internet a Consiliul Europei, la adresa <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=380519&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EB0000&BackColorLogged=F5D383>

Mai mult decât atât, faptul că un avocat poate deveni judecător, ar putea afecta imparțialitatea judecătorilor (D.3.).

D.1. Avocatul mediator

În România, în conformitate cu Legea nr. 192/2006 privind organizarea profesiei de mediator, coroborată cu Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, exercitarea activității de mediator este compatibilă cu exercitarea profesiei de avocat.

Cu toate acestea se pare că avocatul nu este chemat să acorde o atenție deosebită conflictului de interese, și nici nu este obligat să respecte un dublu cadru deontologic, astfel cum este cazul în unele dintre statele fondatoare ale Consiliului Europei.

D.2. Avocatul arbitru

Pe de altă parte, Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat stabilește că exercitarea profesiei de avocat este compatibilă cu exercitarea calității de mediator.

Arbitrajul este reglementat de Codul român de procedură civilă, care prevede că părțile dintr-un litigiu pot decide să recurgă la arbitraj, prin semnarea voluntară a unui acord de arbitraj. Această convenție urmărește, de asemenea, să desemneze arbitrii aleși de către părți, arbitrii care sunt, de asemenea, avocați.

Din nou, nu pare că problema potențialelor conflicte de interese ar face obiectul vreunor dispoziții speciale în legislația română, nici că avocatul ar fi ținut să se conformeze vreunui dublu cadru deontologic.

La acest moment, legislația românească privind exercitarea dublei funcții de avocat și de arbitru, se aseamănă celei existente în patru state fondatoare ale Consiliului Europei, din zece și cele din câteva alte membri membre ale Consiliului Europei, cum ar fi Armenia, Croația, Estonia, Polonia, Portugalia și Republica Cehă.

D.3. Avocatul poate deveni judecător?

În cele din urmă, în baza prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 159/2008, care modifică și completează Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, un avocat care practică profesia în România poate deveni judecător.

Admiterea unui avocat român ca judecător trece prin promovarea unui examen național organizat de baroul național român.

Cu toate acestea, nu sunt furnizate detalii cu privire la faptul că avocatul care promovează ar trebui să renunțe la exercitarea profesiei, pentru a putea exercita funcția de judecător.

Prin urmare, se pare că această problemă nu este reglementată în legislația română, contrar a ceea ce se întâmplă în douăzeci și două din douăzeci și trei de state membri ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia și care au constituit subiecte ale primei părți din acest, și în toate statele fondatoare ale Consiliului Europei.¹³³

---

¹³³ În aceste țări, avocatul nu poate exercita funcția de judecător, decât cu condiția de a nu mai practica profesia sa.

III. Concluzii parțiale

Sub formă de concluzie parțială, putem cădea de acord asupra faptului că în România, avocații sunt destul de numeroși, raportat la populație, pentru a permite cetățenilor să recurgă cu ușurință la serviciile lor și pentru a le asigura cetățenilor o reprezentare adecvată în fața judecătorilor .

Putem fi de acord, de asemenea, asupra faptului că reglementările generale ale profesiei de avocat (aplicabile cu privire la organizarea acesteia, la mijloacele de acces, precum și la educația continuă și specializare), răspunde perfect preceptelor stabilite prin Recomandarea nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei.

Mai mult, se pare că exercitarea profesiei de avocat satisface directivele Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, enumerate în Recomandarea nr. R (2000) 21 mai sus menționată, cu privire la monopolul de reprezentare (chiar dacă un astfel de monopol ar fi de dorit și în materie penală), la necesitatea de adoptare unor norme deontologice și a unor norme de calitate, la obligația de a informa clientul, la definirea onorariilor și la existența unor proceduri de contestare a onorariilor, precum și la existența unor proceduri și sancțiuni disciplinare independente de sistemul judiciar.

Pe de altă parte, în ceea ce privește mijloacele puse la dispoziția avocaților în scopul sporirii eficienței și calității procedurilor judiciare, situația din România poate fi considerată ca fiind comparabilă cu cea care reiese din alte state membre ale Consiliului de Europa, studiate în prima parte a acestui raport, deși în materie penală și administrativă, este de dorit ca reglementările existente să fie completate pentru a permite avocaților să aibă mai multe instrumente pentru a putea influența pozitiv procedurile judiciare pe care le-au început sau în care acestea reprezintă o parte.

Dispozițiile Codului deontologic al baroului național român guvernează eficient obligația de diligență a avocaților, precum și sancțiunile aplicabile în caz încălcare a acestei obligații, chiar și atunci când serviciile avocatului sunt furnizate ca parte a ajutorului judiciar.

Primul neajuns al acestei imagini pozitive se referă la utilizarea de către avocații a tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor în schimburile cu colegii lor, cu grefele instanțelor și cu alți actori ai mediului judiciar. Astfel, deși au loc cursuri de formare în domeniul TIC organizate de către baroul național român, utilizarea TIC pare să fie mai puțin răspândită în mediul judiciar, iar reglementarea comunicațiilor electronice pare a fi puțin dezvoltată.

Al doilea neajuns al acestei analize pozitive a rolului avocatului în sporirea eficienței și calității procedurilor judiciare privește legislația aplicabilă exercitării de activități suplimentare de către avocatul român. Într-adevăr, Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat nu pare să fi abordat problema conflictului de interese între funcția de avocat și cele de mediator, arbitru sau judecător. Ea nu pare să ajute nici la determinarea cadrului/cadrelor deontologice care urmează să fie aplicate de către avocatul care exercită și alte funcții decât cea de avocat, astfel încât să-și poată păstra independența și să influențeze eficient procedurile judiciare în desfășurare.

Capitolul II: Rolul avocaților în cadrul procedurilor judiciare din Republica Moldova

Astfel cum am semnalat în primul capitol al acestei a doua părți a raportului, existența însăși a profesiei de avocat într-o țară, garantează existența unui stat de drept în această țară.¹³⁴ De asemenea, avocații și asociațiile profesionale de avocați joacă un rol fundamental în apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv dreptul de acces la o justiție echitabilă și eficientă.¹³⁵

Problema existenței unei profesii de avocat organizată, structurată și formată astfel cum a fost recomandat de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei în 2000, este examinată în Partea I a acestui capitol (I). Problema impactului profesiei de avocat cu privire la eficiența și calitatea procedurilor judiciare este, la rândul său, abordată în partea a II-a a acestui capitol (II).

Aceste teme sunt dezvoltate pe baza datelor privind sistemul judiciar din Moldova colectate de către CEPEJ în 2008 și pe baza informațiilor furnizate de către Ministerul de Justiție din Republica Moldova și de către baroul moldovean, în august 2009, ca răspuns la chestionarul suplimentar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare.¹³⁶

Ca atare, ar trebui menționat faptul că rolul avocaților moldoveni în cadrul procedurilor judiciare este studiat în prezentul raport, pentru că situația acestor avocați care exercită profesia în acest stat din Europa de Est între România și Ucraina, poate fi privită ca ilustrativă raportat la avocații din țările din această regiune a Europei care nu sunt membre ale Uniunii Europene.

I. Profesia de avocat

După cum se menționează în Recomandarea nr. R (2000) 21 a Comitetului de Miniștri către statele membre ale Consiliului Europei, privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, această activitate este reglementată, în esența sa, printr-o serie de reguli (B). Exercițarea profesiei de avocat este structurată în jurul unor principii generale (C). În cele din urmă, în orice sistem judiciar, profesia de avocat se caracterizat prin unele aspecte generale (A).

A. Generalități

Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, în Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, definește avocatul ca "*o persoană calificată și autorizată în conformitate cu legislația națională să pledeze, să acționeze în numele clienților săi, să practice dreptul, să stea în justiție sau să consilieze și să reprezinte clienții în probleme juridice.*"

¹³⁴ A se vedea cu privire la acest punct, cel de al șaselea considerent din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, p. 1.

¹³⁵ A se vedea cu privire la acest punct, considerentele cinci și șapte din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie, 2000, p. 1. A se vedea, de asemenea, punctele 6 și 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum a fost modificată prin Protocoalele nr. 11 și 14, Roma, 4 noiembrie 1950. Această convenție este disponibilă la adresa <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=005&CM=1&DF=8/23/2006&CL=FRE>

¹³⁶ Chestionarul suplimentar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare constituie Anexa 1 la prezentul studiu.

Misiunea avocatului este prin urmare destul de extinsă, deoarece aceasta variază de la consilierea juridică la reprezentarea clienților în fața curții.

În Moldova, profesia de avocat este exercitată de către profesioniști care poartă titlul de "avocat".

Republica Moldova are 1.300 de avocați,¹³⁷ pentru o populație de 3.455.000 locuitori.¹³⁸ Acest lucru înseamnă că cetățenii din Republica Moldova dispun de 36,4 avocați la 100.000 de locuitori, procent relativ scăzut în comparație cu reprezentarea cetățenilor în statele fondatoare ale Consiliului Europei și în alte state membre ale acestuia pe care le-am analizat în prima parte a raportului.

Cu toate acestea, cu o astfel de reprezentare, Republica Moldova se situează înaintea Finlandei, care nu are decât 34,4 avocați pentru 100.000 de locuitori.

Pe de altă parte, Republica Moldova are 2,8 avocați la un judecător profesionist. Acest raport este, din păcate, extrem de scăzut în comparație cu media celor treizeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, studiate în prima parte a acestei analize. Este vorba de un număr încă și mai scăzut în comparație cu proporția avocați - judecători profesioniști din statele fondatoare ale Consiliului Europei.¹³⁹

Cu toate acestea, cu o astfel de reprezentare scăzută a avocat în fața judecătorilor profesioniști, Republica Moldova se situează înaintea statelor, cum ar fi Finlanda, Letonia, Lituania și Polonia, care sunt totuși membre ale Uniunii Europene.

B. Normele care reglementează profesia

Normele care reglementează esența profesiei de avocat sunt, în principal cele legate de gruparea membrilor săi în organizațiile profesionale (B.1.), cele referitoare la accesul în profesie (B.2.) și cele privind condițiile de formare continuă a membrilor săi (B.3.).

B.1. Cu privire la organizarea profesiei

În Moldova, avocații exercită activitatea lor liber și independent, în conformitate cu Legea privind organizarea profesiei de avocat.¹⁴⁰

Pentru a exercita această activitate, toți avocații trebuie să fie înscrși în tabloul avocaților baroului național al Republicii Moldova.¹⁴¹ Într-adevăr, în Republica Moldova, avocații sunt

¹³⁷ Pe baza informațiilor furnizate de către Guvernul Republicii Moldova către CEPEJ în 2008, se poate concluziona că funcția de consilier juridic nu există în această țară.

¹³⁸ Conform unui recensământ efectuat în 2005.

¹³⁹ Pentru mai multe detalii despre cifrele privind Republica Moldova și statele fondatoare ale Consiliului Europei, a se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date colectate în 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliului Europei, 2010, p.257-260.

¹⁴⁰ Legea nr. 1260-XV din 19 iulie 2002.

organizați într-un singur și unic barou, la nivel național.¹⁴² Acest barou se numește "*Baroul Avocaților din Republica Moldova*".

În Republica Moldova, nu există, prin urmare, nici barouri regionale și nici barouri locale.

Ca atare, organizarea profesiei în Republica Moldova se aseamănă cu cea care există în majoritatea celor douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia și sunt subiecte ale primei părți a acestui studiu. Organizarea profesiei în Moldova se înrudește cu situația care reiese în cazul statelor fondatoare ale Consiliului Europei, cu excepția Belgiei, Franței și Luxemburgului, țări în cazul în care nu există barouri naționale propriu-zise.

Prin urmare, putem concluziona că în acest moment, Republica Moldova răspunde bine primului principiu enumerat în a cincea parte a Recomandării nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei, care prevede după cum urmează:

*"1. Avocaților trebuie să li se permită și să fie încurajați să constituie și să adere la asociații profesionale locale, naționale și internaționale care, singure sau alături de alte organizații, au sarcina de a îmbunătăți deontologia și de a proteja independența și interesele avocaților."*¹⁴³

B.2. Cu privire la accesul în profesie

Redactorii Recomandării nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei, au edictat, în conformitate cu principiul II, punctul 2 din această recomandare, următorul precept:

"Trebuie luate toate măsurile necesare pentru a asigura un înalt grad de pregătire juridică și de moralitate drept condiții prealabile admiterii în profesia de avocat, și apoi pentru a asigura o formare continuă a avocaților."

În Moldova, orice persoană care dorește să devină avocat trebuie să promoveze un examen specific sau să urmeze cursuri de formare prealabile pentru a accede la această funcție. Cu toate acestea, delegația Republicii Moldova care a răspuns la chestionarul CEPEJ privind evaluarea sistemelor judiciare nu a oferit mai multe informații privind formarea organizată, sau despre examenul pe care trebuie să îl promoveze o persoană pentru a intra în profesie, sau dacă cele două metode sunt combinate pentru acest scop.

Având în vedere răspunsul pozitiv dat de către această delegație la întrebarea dacă există un examen specific sau o formă de pregătire profesională prealabilă accesului în profesia de avocat,

---

¹⁴¹ În conformitate cu amendamentele la Legea nr. 1260-XV din 19 iulie 2002 privind organizarea profesiei de avocat, adoptate 13 iulie 2006, Ministerul Justiției al Republicii Moldova a fost nevoit să transfere administrarea registrului de cabinete de avocat și lista avocaților către baroul național al avocaților din Moldova. Competența baroului național a fost astfel extinsă, astfel, Ministerul Justiției nemaiaivând decât competența de a emite licența pentru exercitarea profesiei de avocat, ca urmare a deciziei Comisiei pentru licențe din cadrul baroului național. Ministrul Justiției numește patru persoane (doi avocați și doi profesori de drept), dintre cei 11 membri ai acestei comisii.

¹⁴² A se vedea articolul 31 din Legea nr. 1260-XV din 19 iulie 2002.

¹⁴³ A se vedea punctul 1 din secțiunea intitulată "*Principiul al V-lea - Asociațiile*" din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europa, la 25 octombrie 2000, p. 4.

întrebare inclusă în chestionarul CEPEJ, putem deduce, totuși, că în Moldova, accesul în profesia de avocat răspunde, în parte, preceptului edictat de Consiliul Europei în anul 2000.

Într-adevăr, știm că o anumite formare este necesară înainte de intrarea în profesia de avocat, însă nu știm dacă problema privind moralitatea este reflectată în reglementarea acestui acces.

B.3. Cu privire la formarea continuă și altele

Republica Moldova nu cunoaște un sistem de formare continuă generală, obligatoriu pentru avocații săi.

Ca atare, situația este diferită de majoritatea celor douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, studiate în prima parte a raportului și de cea a membrilor fondatori ai acestuia, care dispun, toate, de un astfel de sistem, în afară de Italia.

Mai mult decât atât, Republica Moldova nu are stabilit un sistem de specializare. Acest lucru o distinge, din nou, de majoritatea celor douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei și de statele fondatoare ale acestuia din urmă, analizate în prima parte a raportului.

Prin urmare, trebuie observat că din acest punct de vedere, Republica Moldova nu răspunde recomandării Consiliului Europei, potrivit căreia formarea juridică, inclusiv programe de educație continuă, trebuie să existe, cu scopul de a consolida competențele legale ale avocaților, de a îmbunătăți cunoștințele lor pe probleme de etică și de drepturile omului și de a contribui la buna administrare a justiției.¹⁴⁴

C. Cu privire la exercitarea profesiei

Exercitarea profesiei de avocat și prestarea de servicii pentru societate sunt foarte în mare măsură dependente de monopolul de reprezentare (C.1.), precum și de principii și obligații. Activitatea avocatului este astfel supusă anumitor norme deontologice și de calitate (C.2.), obligației de a informa corect clienții (C.3.) și de a stabili onorariile lor cu moderație (C.4.). Pentru încălcări ale acestor îndatoriri, avocatul este susceptibil de proceduri disciplinare și de sancțiunile civile și penale (C.5.).

C.1. Cu privire la monopolul privind reprezentarea

În Moldova, avocații nu au monopolul reprezentării în justiție, nici în cauzele civile, nici în litigiile în materie administrativă. Ei nu dispun nici de un astfel de monopol pentru a reprezenta victimele în materie penală. Într-adevăr, în aceste materii, sau atunci când persoanele sunt victime în cazuri penale, aceștia au posibilitatea de a se auto-reprezenta sau atunci când nu au capacitatea să facă acest lucru, pot să fie reprezentați de un părinte sau tutore.

Cu toate acestea, există un monopol de reprezentare în ceea ce privește apărarea suspectilor și a inculpaților în cazurile penale.

---

¹⁴⁴ Punctul 3 din Principiul al II-lea intitulat "Educație juridică, formare profesională continuă și acces la profesia de avocat," din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat.

După cum se explică în raportul CEPEJ privind sistemele judiciare,¹⁴⁵ absența unui monopol de reprezentare poate însemna un grad mai redus de protecție a drepturilor cetățenilor. O astfel de absență poate fi, de asemenea, văzută ca o lipsă de garantare în ceea ce privește desfășurarea suplă și eficientă a procedurilor judiciare. Cu toate acestea, o reprezentare obligatorie de către un avocat poate fi, de asemenea, văzută ca o barieră financiară pentru accesul larg la justiție, ceea ce nu este cazul în Republica Moldova, în cele mai multe cauze.

C.2. Cu privire la reglementările deontologice și normele de calitate

În Moldova, conduita avocaților nu este supusă niciunei norme de conduită deontologică, nici vreunei norme de calitate.

Ar trebui deci subliniat faptul că în ceea ce privește regulile deontologice și normele de calitate destinate avocaților, situația din Republica Moldova nu corespunde absolut deloc preocupărilor Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, enunțate în timpul adoptării Recomandării nr. R (2000) 21, privind necesitatea de a adopta anumite standarde minimale de calitate, astfel încât responsabilitățile avocaților să fie exercitate în mod corespunzător.¹⁴⁶

Această stare de fapt este cu atât mai îngrijorătoare cu cât Republica Moldova nu organizează formare continuă obligatorie pentru avocați, care ar putea permite garantarea unei anumite calități a serviciilor prestate.

C.3. Cu privire la obligația de a informa clientul

În Moldova, avocatul nu este obligat, în conformitate cu vreo lege sau regulament, să informeze pe clientul său, mai ales în ceea ce privește procedura care dorește să o înceapă, durata și consecințele unei astfel de acțiuni.

La acest punct, situația din Republica Moldova este comparabilă cu cea existentă în Franța, Irlanda, Italia și Luxemburg, țări în care nu există nicio reglementare care să impună avocatului să informeze clientul.

C.4. Cu privire la onorarii și contestații

Așa cum am menționat anterior, în prima parte a acestui studiu, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat, în a treia parte din Recomandarea R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei juridice,¹⁴⁷ un principiu în conformitate cu care avocatul ar trebui să fie obligat să își consilieze clientul cu privire la costurile financiare ale cazului său.

---

¹⁴⁵ A se vedea CEPEJ, *Sistemele judiciare europene - ediția 2010 (cu date colectate în 2008): Eficiența și calitatea justiției*, Consiliului Europei, 2010, p. 264.

¹⁴⁶ Al șaptelea considerent din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie, 2000, p. 1.

¹⁴⁷ Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, partea a treia "Principiul al III-lea - Rolul și îndatoririle avocaților", punctul 3, p. 1.

În Moldova, avocatul este obligat, în conformitate cu articolul 22, alineatul 1, litera h) din Legea nr. 1260-XV din 19 iulie 2002, să-și informeze clienții cu privire suma exactă a onorariilor sale. Această informație trebuie să fie într-adevăr, inclusă în acordul de asistență juridică pe care avocatul le încheie cu clientul său, sub sancțiunea pentru avocat de a se vedea privat de dreptul său de a practica.

La acest punct, situația din Moldova este identică cu cea din majoritatea celor douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, subiecte ale primei părți a acestui studiu, în care recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului din Europa, a fost respectată. Ea este, în egală măsură, identică cu situația din Belgia, Danemarca, Țările de Jos, Regatul Unit, Norvegia, Suedia, Franța, Irlanda și Italia, țări în care obligația avocatului de a informa pe clientul său cu privire la onorariile și la costurile procedurii sale decurge din codurile de deontologie și / sau din lege.

Ca marea majoritate a celor treizeci și trei de state membre ale Consiliul Europei studiate în prima parte a acestui studiu, Republica Moldova cunoaște un principiu în conformitate cu care avocatul are dreptul să fie remunerat și are dreptul la rambursarea cheltuielilor efectuate pentru protejarea intereselor clientului său, precum și un principiu conform căruia remunerația unui avocat este liber negociată între acesta și clientul său. Într-adevăr, onorariile avocaților nu sunt reglementate de către Baroul național moldovean, nici de către Guvern, în conformitate cu vreo lege.

În cele din urmă, trebuie subliniat că nu există nici o procedură privind contestarea onorariilor în Republica Moldova. Cu toate acestea, este posibil să se depună o plângere cu privire la serviciile unui avocat, la Comisia de etică și disciplină a baroului național moldovean.

C.5. Cu privire la procedurile disciplinare în general și sancțiuni

În partea a 6-a din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, intitulată "*Măsuri disciplinare*", Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, a declarat că:

"1. Dacă avocații nu respectă deontologia profesiei lor prevăzută în codurile de deontologie concepute de către barouri sau celelalte asociații profesionale ale avocaților sau de legislație, trebuie luate măsurile adecvate, inclusiv declanșarea procedurilor disciplinare

*2. Barourile și celelalte asociații profesionale ale avocaților trebuie să fie responsabile de desfășurarea procedurilor disciplinare față de avocați sau, acolo unde este cazul, au dreptul de a participa la desfășurarea acestora."*¹⁴⁸

Principiul conform căruia barourile sau alte asociații profesionale de avocați ar trebui să fie responsabile pentru punerea în aplicare a măsurilor disciplinare împotriva avocaților sau să participe la desfășurarea acestora, este bine respectat în Moldova. Potrivit articolului 41 din Legea nr. 1260-XV din 19 iulie 2002 privind organizarea profesiei de avocat, Comisia de etică și de disciplină examinează plângerile împotriva serviciilor prestate de avocați și cazurile de

---

¹⁴⁸ Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, Partea a șasea "*Principiul al VI-lea - Măsuri disciplinare*" punctele 1 și 2, p. 6.

încălcarea a normelor deontologice și a eticii profesionale. Această comisie este instituită pe lângă la baroul național moldovean.

Din acest punct de vedere, situația în Republica Moldova este aceeași cu cea existentă în douăzeci și trei de state membri ale Consiliului Europei, studiate în prima parte a raportului, și în felul acesta cu cea descrisă în statele fondatoare ale acestuia din urmă .

În ceea ce privește tipurile de proceduri disciplinare, delegația Republicii Moldova care a răspuns la chestionarul CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare a declarat că toate aceste proceduri au fost instituite pentru abateri deontologice.

În ceea ce privește sancțiunile, Comisia de etică și disciplină a baroului moldovean pronunță în mod regulat mustrări. Cu toate acestea, suspendarea și revocarea constituie, de asemenea, sancțiuni disciplinare frecvente. Comisia de etică și disciplină este chiar chemată să folosească alte tipuri de sancțiuni disciplinare, fără ca numele acestor sancțiuni să fi fost precizate.

În aceste condiții, ar trebui să considerăm că situația în Republica Moldova este aceeași ca și cea a statelor membre ale Consiliului Europei, subiecte ale primei părți din acest studiu, care au furnizat un răspuns la întrebarea cu privire la procedurile disciplinare din chestionarul CEPEJ de evaluare a sistemelor judiciare, în care majoritatea procedurilor disciplinare angajate sunt pentru abatere deontologică și / sau incompetență profesională.

În mod similar, ca și în statele studiate în prima parte a acestui raport, care au fost în măsură să furnizeze statistici Consiliului Europei, mustrarea constituie sancțiunea cea mai des impuse avocaților, urmată de suspendare, de revocare și de amendă.

II. Avocatul, factor pentru sporirea eficienței și a calității procedurilor judiciare

Acest paragraf este dedicat influenței pe care o pot exercita avocații din Republica Moldova, asupra eficienței și calității procedurilor judiciare.

Vom discuta mijloacele puse la dispoziția acestor avocați, în scopul de a promova proceduri judiciare rapide și eficiente (A), obligația de diligență care le incumbă (B), precum și impactul pe care tehnologia informației și a comunicației îl poate avea asupra exercitării profesiei (C). În cele din urmă, vom analiza activitățile complementare care pot fi exercitate de către un avocat din Moldova și posibilele consecințe ale unui eventual cumul de activități asupra eficienței și calității procedurilor judiciare (D).

A. Mijloacele puse la dispoziția avocaților

Mijloacele de care pot dispune avocații sunt compuse în principal din drepturi prevăzute în legi, în scopul de a accelera procedurile judiciare litigiu, în materie civilă, penală și administrativă (A.1.)

A.1. Care mijloace sunt aplicabile căror proceduri?

Din păcate, în Republica Moldova, avocații nu dispun de astfel de mijloace, nici în materie civilă nici în materie administrativă și nici în materie penală.

Legislația Republicii Moldova nu prevede o obligație pentru avocați de a depune argumente scrise (sub formă de concluzii sau argumente), în susținerea cererilor lor, atunci când o procedură judiciară este introdusă.

Din contră, avocații din Republica Moldova pot folosi diverse metode alternative de soluționare a litigiilor, atunci când o procedură judiciară nu progresează destul de rapid sau atunci când nu oferă o soluție care satisface toate părțile la un litigiu (A.2.).

A.2. Metode alternative de soluționare a litigiilor

Medierea, concilierea și arbitrajul sunt cele trei moduri majore de soluționare alternativă a litigiilor care există în Republica Moldova.

Medierea este reglementată prin Legea de mediere.

În conformitate cu articolul 4, alineatul al treilea din această lege, în timpul unei medieri, părțile pot, de comun acord, să fie asistate de avocații lor.

Concilierea, care este a doua mare modalitate alternativă de soluționare a litigiilor în Republica Moldova, este posibilă în cauzele civile, ca și în tratarea unor dosare penale.

În cauzele civile, avocatul care reprezintă o parte într-un litigiu, are posibilitatea de a încheia o tranzacție pentru a încheia acest litigiu, ca parte a procedurii de conciliere, cu condiția ca un astfel de drept să fie prevăzut în mod expres în Regulamentul de conciliere. În cazul în care un avocat ar încheia o tranzacție pe baza unui drept inexistent în Regulamentul de conciliere, mandatul acordat de către persoana pe care o reprezintă ar fi lovit de nulitate, în conformitate cu articolul 81 din Codul de procedură civilă.

În cele din urmă, toate cauzele civile pot fi soluționate prin arbitraj, cu condiția ca o clauză arbitrală să fie expres încheiată între părțile la un litigiu. Dacă o astfel de clauză nu există, un avocat nu poate solicita transferul unei cauze civile în fața unui tribunal arbitral, sub sancțiunea nulității mandatului încredințat.

În ceea ce privește problema existenței MASL la dispoziția avocaților, situația din Republica Moldova este prin urmare comparabilă cu cea din cele treisprezece state membre ale Consiliului Europei care nu sunt fondatoare ale acestuia și au fost studiate în prima parte a acestui raport¹⁴⁹ și cu cea din statele membre fondatoare ale Consiliului Europei, în care avocații pot utiliza în esență, medierea, concilierea și arbitrajul pentru a proteja interesele cetățenilor pe care îi apără.

Ar trebui menționat că avocații din Moldova sunt instruiți cu privire la aceste trei metode alternative de reglementare a diferendelor, în cadrul baroului național moldovean. Cursurile de

---

¹⁴⁹ Aceste țări sunt Germania, Austria, Croația, Spania, Finlanda, Grecia, Letonia, Lituania, Muntenegru, Polonia, Portugalia, Slovacia și Elveția.

formare pentru aceste MASL organizate de către baroul național moldovean, sunt predate de către organizații non-guvernamentale sau instituții internaționale.

B. Despre diligența avocaților și despre sancțiunile pentru nerespectarea acestei obligații

În această parte a studiului nostru, ne concentrăm asupra încălcării obligației de diligență care rezultă, pentru un avocat, ca urmare a unui abuz de procedură (B.1.). Vom examina apoi căile de atac la dispoziția justițiabililor, în caz de inacțiune a avocatului lor sau atunci când acesta se face vinovat de abuz de procedură (B.2.). Vom aborda în cele din urmă problema controlului calității în cadrul asistenței judiciare, control care permite, în anumite circumstanțe, să se evite ca avocații să nu îndeplinească obligația lor de diligență (B.3.).

B.1. Abuzurile privind procedurile

Așa cum am menționat în prima parte a acestui studiu, abuzul de procedură constă în utilizarea excesivă sau nejustificată a procedurii, ca parte a unui proces.¹⁵⁰

La citirea acestei definiții, putem spune că un avocat comite un abuz de procedură, atunci când introduce o acțiune în justiție, cu singurul scop de a face rău părții adverse, atunci când mărește numărul acțiunilor în justiție atâta vreme cât aceste acțiuni nu sunt neapărat în măsură să amelioreze situația juridică a clientului său, sau atunci când prelungeste în mod nejustificat o procedură, din neglijență sau prin complicarea inutilă a dezbaterilor.

Spre deosebire de situația din mai multe state membre ale Consiliului European, subiecte ale primei părți din acest studiu, în Republica Moldova, abuzurile de procedură nu sunt pedepsite, nici atunci când sunt comise în materie civilă, nici atunci când au loc în materie administrativă, și nici chiar atunci când un avocat se folosește la acestea în materie penală.

Din contră, justițiabilii din Moldova dispun de posibilitatea de a obține daune-interese pentru repararea inacțiunii avocaților lor sau pentru repararea greșelilor profesionale comise de către aceștia (B.2.).

B.2. Căile de atac disponibile pentru justițiabili în cazuri de inacțiune sau de greșeală profesională

În Moldova, în conformitate cu articolul 7 din Codul de procedură civilă, orice persoană care are un interes poate sesiza instanța de judecată pentru a obține despăgubiri pentru încălcarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime.

La acest punct, situația justițiabililor din Republica Moldova pot fi considerată ca fiind echivalentă cu cea a justițiabililor din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului European care nu sunt fondatoare ale acestuia și au fost studiat în prima parte a raportului, și cu cea a justițiabililor din statele fondatoare ale Consiliului European. Aceștia din urmă au într-adevăr, posibilitatea de a utiliza procedurile judiciare existente în țările lor, pentru a obține daune-interese în caz de inacțiune sau de greșeală profesională a avocatului lor.

---

¹⁵⁰ Expresia "proces" desemnează totalitatea actelor care ar trebui să fie depuse pentru a se ajunge la o hotărâre judecătorească.

Singura diferență între situația justițiabililor din Republica Moldova și cea a justițiabililor din statele fondatoare ale Consiliului Europei constă în faptul că, în statele fondatoare ale Consiliului Europei, o procedură amiabilă precede întotdeauna procedurii de daune interese vizând repararea prejudiciilor cauzate de inacțiunea sau greșeala profesională a avocatului.

B.3. Controlul de calitate în cadrul asistenței judiciare

În Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei, menționează că în ceea ce privește asistența judiciară, toate măsurile necesare trebuie să fie luate pentru ca toate persoanele să aibă acces efectiv la serviciile juridice prestate de avocați independenți.¹⁵¹

De asemenea, recomandă ca îndatoririle avocaților față de clienții lor să nu fie afectate de faptul că aceștia sunt remunerați în întregime sau în parte, din fonduri publice.¹⁵²

Introducerea unui control al calității asistenței judiciare constituie una din modalitățile care sunt aplicate pentru a se asigura că cetățenii care folosesc acest ajutor nu au de suferit de pe urma faptului să se află în incapacitate, totală sau parțială, să plătească pe avocați.

Controlul de calitate al asistenței judiciare furnizată cetățenilor poate avea loc pe două niveluri. Acesta poate avea loc *a priori*, atunci când se alcătuiește lista cu avocații care pot oferi asistență judiciară cetățenilor și *a posteriori*, după ce serviciile au fost oferite cetățenilor, iar acest lucru, într-un mod sistematic.

În Moldova, un control de calitate a fost instituit de baroul național, astfel încât persoanele care recur la asistență judiciară să nu sufere de pe urma unor servicii de mai slabă calitate.

Se pare că din acest punct de vedere, Republica Moldova se conformează recomandării conținută în al patrulea principiu al Recomandării nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei cu privire la libertatea de exercitare a profesiei de avocat .

C. Impactul utilizării TIC de către avocați asupra eficienței și calității procedurilor judiciare

În Republica Moldova, ca și în alte state membre ale Consiliului Europei, influența pe care o poate avea utilizarea de către avocat a noilor tehnologii de informații și comunicații, cu privire la eficiența și calitatea procedurilor judiciare, depinde foarte mult de informatizarea cabinetelor de avocați.

C.1. Informatizarea cabinetelor de avocați

Cu toate acestea, delegația baroului național care a răspuns la chestionarul suplimentar chestionarului CEPEJ pentru evaluarea sistemelor judiciare, nu dispunea de statistici cu privire la procentajul avocaților echipați pentru o comunicare electronică adecvată cu colegii lor, cu grefele instanțelor de judecată și cu alți actori din mediul judiciar.

¹⁵¹ Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, Partea a patra "Principiul al IV-lea - Accesul oricărei persoane la un avocat ", punctul 1, p. 3.

¹⁵² Idem, Partea a patra "Principiul al IV-lea - Accesul oricărei persoane la un avocat ", punctul 4, p. 3.

C.2. Accesul la TIC

În ceea ce privește formarea profesională a avocaților în materia noilor tehnologii, se pare că avocații nu au acces la nicio formă pregătire specifică noilor tehnologii de informații și de comunicații.

C.3. Reglementarea comunicațiilor electronice

De asemenea, se pare că comunicațiile electronice a avocaților nu sunt supuse nici unei reglementări specifice (în termeni de certificare și de semnătură electronică).

Având în vedere aceste elemente, noile tehnologii informaționale și de comunicații nu par a fi elemente care ar putea permite avocaților din Moldova să consolideze eficiența și calitatea procedurilor judiciare, după cum și reglementările aferente noilor instrumente sunt inexistente.

D. Activitățile complementare ale avocatului și impactul acestora asupra eficienței și calității procedurilor judiciare

Redactorii Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat¹⁵³ a Consiliului European, au subliniat, în al șaselea considerent al recomandării, importanța independenței avocaților în exercitarea profesiei lor.

Însă faptul că avocatul poate fi numit ca mediator (D.1), sau ca arbitru (D.2.), în timp ce continuă să practice profesia sa, ar putea avea influențe asupra independenței sale și, în consecință, asupra eficienței și calității justiției.

Mai mult decât atât, faptul că un avocat poate deveni judecător, ar putea afecta imparțialitatea judecătorilor (D.3).

D.1. Avocatul mediator

În Moldova, în conformitate cu Legea nr. 134-XVI din 14 iunie 2007 cu privire la mediere, exercitarea profesiei de avocat este compatibilă cu desemnarea în calitate de mediator.

Cu toate acestea, atunci când un avocat este ales în calitate de mediator în cadrul unei proceduri anume, el nu va putea după aceea, să reprezinte interesele vreunei părți a cauzei de care a luat cunoștință.¹⁵⁴

---

¹⁵³ Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului European, la 25 octombrie, 2000, p. 1. Această recomandare este disponibilă pe pagina de internet a Consiliul European, la adresa <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=380519&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EBDB021&BackColorLogged=F5D383>

¹⁵⁴ Articolul 6, alineatul 2, din Legea nr. 134-XVI din 14 iunie 2007 privind medierea.

Problema eventualelor conflicte de interese este deci bine reglementată, ca în Polonia, Republica Macedonia și Elveția, și ca în Danemarca (în ceea ce privește situația din Republica Moldova, comparativ cu grupul de state fondatoare ale Consiliului Europei).

D.2. Avocatul arbitru

Mai mult decât atât, Legea nr. 23-XVI din 22 februarie 2008 privind arbitrajul, stabilește că exercitarea profesiei de avocat este compatibilă cu funcția de arbitru.

Cu toate acestea, înainte de a accepta misiunea de arbitru, avocatul-arbitru este obligat să raporteze orice circumstanță care ar putea pune la îndoială imparțialitatea și independența sa, sau orice element susceptibil de a încălca un eventual acord între părțile din litigiu. Într-adevăr, în conformitate cu dispozițiile Legii privind arbitrajul, orice arbitru poate fi recuzat de către părțile dintr-un caz, dacă există circumstanțe care ar putea afecta imparțialitatea sa și / sau independența sa, sau în cazul în care nu dispune de calitățile necesare pentru analizarea cauzei menționate.¹⁵⁵

La acest punct, reglementările Republicii Moldova aplicabile îndeplinirii dublei funcții de avocat și de arbitru, este similară cu cea existentă în majoritatea statelor fondatoare ale Consiliului Europei, în care avocatul-arbitru trebuie să fie imparțial, independent de părțile din cauză și calificat pentru sarcina care îi este încredințată.

D.3. Avocatul poate deveni judecător?

În conformitate cu articolul 6, alineatul al doilea, din Legea nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 privind statutul judecătorului, avocatul care a atins vârsta de treizeci de ani, care are o experiență profesională de cinci sau mai mulți ani ca avocat, și care a promovat, cu succes, un examen numit "de capacitate", poate fi numit judecător la judecătorie.

Cu toate acestea, nici un detaliu nu este furnizat cu privire la obligația unui astfel de avocat, de a renunța la exercitarea profesiei de avocat, în scopul de a exercita pe deplin funcția de judecător.

Cu toate acestea, Codul de procedură civilă și Codul de procedură penală reglementează problemele de conflict de interese care pot apărea în persoana unui avocat-judecător. În aceste condiții, se pare că avocatul care îndeplinește condițiile enumerate mai sus și care reușește să treacă examenul de capacitate, poate deveni judecător, fără să abandoneze profesia sa inițială.

Cumulul funcțiilor de judecător și de avocat nu pare să fie reglementat în Republica Moldova, în același mod ca în statele fondatoare ale Consiliului Europei, unde un avocat nu poate îmbrățișa poziția de judecător, decât cu condiția să nu mai exercite profesia de avocat.

Cu toate acestea, legislația Republicii Moldova se înrudește cu legile existente în Belgia și Luxemburg, în conformitate cu care un avocat poate fi numit judecător supleant lângă o Curte de Apel, o judecătorie, un tribunal de muncă, un tribunal comercial sau pe lângă o tribunal civil (de familie), în timp ce continuă să fie avocat.

---

¹⁵⁵ Articolul 14 din Legea nr. 23-XVI din 22 februarie 2008 privind arbitrajul.

III. Concluzii parțiale

Având în vedere elementele cuprinse în acest capitol, putem concluziona că în Republica Moldova, organizarea profesiei de avocat și accesul la această profesie sunt reglementată, în mod satisfăcător, în raport de recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei din 2000.

Cu toate acestea, aspectele legate de formarea continuă și de specializarea avocaților nu sunt reglementate prin norme aplicabile profesiei.

În ceea ce privește exercitarea profesiei în Republica Moldova, pare a fi dificil - deoarece un monopol de reprezentare al cetățenilor nu este prevăzut prin lege - și puțin reglementată. Nu este în vigoare, în Republica Moldova, nicio normă de calitate aplicabilă serviciilor prestate de avocați, nicio obligație de a informa clienții cu privire la desfășurarea procedurilor inițiate și nicio procedură privind contestațiile la onorarii.

Numai procedurile disciplinare și sancțiunile sunt supuse prevederilor Legii nr. 1260-XV din 19 iulie 2002 privind organizarea profesiei de avocat.

Astfel, procedurile disciplinare sunt în competența Comisiei de Etică și de disciplină a baroului național moldovean, un organ imparțial și independent de Ministerul Justiției și de judecători, astfel cum a fost dorit prin punctele 1 și 2 ale principiului al șaselea din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000.

Pe de altă parte, sancțiunile disciplinare cel mai frecvent pronunțate sunt mustrarea, suspendarea și revocarea, la fel ca în cele mai multe state membre ale Consiliului Europei, studiate în prima parte a raportului.

În aceste condiții, se pare că avocatul nu este cu adevărat capabil să joace pe deplin rolul său în creșterea eficienței și calității procedurilor judiciare.

Această observație este cu atât mai mult adevărată cu cât avocații din Republica Moldova nu dispun de mijloacele prevăzute în legi, în scopul accelerării procedurilor judiciare, în materie civilă, administrativă sau penală, în afara utilizării metodelor alternative de soluționare a litigiilor - care, în linii mari, sunt proiectate și reglementate în același mod ca și în statele fondatoare ale Consiliului Europei.

Această observație este și mai mult justificată de absența obligației de diligență a avocaților și a sancțiunilor pentru nerespectarea acestei obligații, în special atunci când serviciile sunt prestate de avocați în cadrul asistenței judiciare, și de imposibilitatea avocaților de a folosi tehnologia informației și comunicațiilor pentru a crește eficiența și calitatea procedurilor judiciare.

Doar problema cumulului de funcții în mâinile unui avocat par să răspundă preocupărilor exprimate de redactorii Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat¹⁵⁶ a Consiliului Europei, cu privire la importanța independenței avocaților în exercitarea profesiei lor.

---

¹⁵⁶ A se vedea considerentul al șaselea din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie, 2000, p. 1.

CONCLUZIE

1. Din primul capitol din prima parte a acestui studiu, rezultă că avocații sunt prezenți, atât în cele douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei, care nu sunt fondatoare ale acestuia, cât și în cele zece state fondatoare ale acestuia. În România, avocații sunt, de asemenea, destul de numeroși pentru a permite cetățenilor să apeleze cu ușurință la serviciile lor și să asigure reprezentarea corespunzătoare a acestora în instanță. Acest lucru nu este, din păcate, valabil în cazul Moldovei.

În cazul în care existența unui număr suficient de avocați pentru reprezentarea cetățenilor în fața instanțelor naționale nu este în sine o garanție a existenței unui stat de drept în fiecare dintre statele studiate, această cifră reprezintă totuși un indiciu cu privire la posibilitatea cetățenilor să își vadă drepturile lor apărate efectiv și eficient. Este de dorit ca numărul de avocați din Republica Moldova să crească trece n următorii ani.

2. Pe de altă parte, recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, în ceea ce privește existența unor organizații profesionale de avocați care să permită apărarea interesele acestora din urmă, pare să fie bine respectate, mai ales în grupul de state fondatori ale Consiliului Europei, în România și în Moldova.

La acest punct, trebuie subliniat faptul că existența unei asociații naționale, reprezentând avocații, este esențială în protejarea intereselor acestora și cele ale justițiabililor, prin promovarea unui set coerent de reguli deontologice. Lipsa unui astfel de organizații poate crea probleme de coerență în normele deontologice adoptate, și poate dăuna, într-un sens, eficienței justiției.

3. În ceea ce privește accesul la profesia de avocat (care constituie un element ce tinde să garanteze calitatea și eficiența justiției), acesta este controlat în cele treizeci și trei de state membri ai Consiliului Europei, studiate în primul capitol din prima parte a acestui raport, acest lucru chiar și în Spania, de la intrarea în vigoare în octombrie 2011, a Legii nr. 34/2006 privind accesul la profesia de avocat. Situația este similară și în România, analizată în primul capitol din partea a doua a acestui raport și în Republica Moldova, care face obiectul celui de-al doilea capitol din partea a doua a raportului.

În ceea ce privește formarea continuă (care, de asemenea, tinde să contribuie la garantarea calității și eficienței justiției), aceasta este obligatorie în statele fondatoare ale Consiliului Europei și în douăsprezece din douăzeci și trei state membre ale Consiliului Europa, care nu sunt fondatoare ale acestuia. De asemenea, este obligatorie în România, dar nu este obligatorie în Moldova.

În cazul în care lipsa de instruire este compensat în unele state membre ale Consiliului Europei, a studiat în prima parte a acestui raport, prin însăși existența de specializări într-un cadru pentru avocați, acest lucru nu este cazul în Republica Moldova .

Prin urmare, trebuie să concluzionăm că cel de al doilea principiu din Recomandarea R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat a Consiliului Europei, referitoare la formarea juridică continuă a avocaților și la accesul la profesie, este bine respectat în cele zece state membri fondatoare ai Consiliului Europei și în România, dar că nu este decât parțial respectat în Moldova.

4. În ceea ce privește exercitarea profesiei de avocat, trebuie să constatăm că monopolul de reprezentare nu este larg răspândit în grupul statelor fondatoare ale Consiliului Europei, nici în materie civilă nici în materie administrativă. Din contră, acest monopol este promovat în multe dintre aceste state, în materie penal, în cadrul apărării intereselor autorului unei infracțiuni. Un astfel de monopol de reprezentare ar fi de dorit, în materie penală, în România¹⁵⁷ și în Moldova, cel puțin în ceea ce privește interesele inculpaților.

Ar trebui subliniat faptul că, chiar dacă acest monopol nu corespunde uneia din recomandările emise de către Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei, în anul 2000, absența parțială sau totală a unui astfel de monopol ar putea avea impact asupra calității procedurilor și deciziilor judecătorești pronunțate.

5. normele de calitate inerente bunei exercitări a profesiei de avocat există în nouă din cele zece state membre fondatori ale Consiliului Europei, precum și în România. Ele nu există în Republica Moldova.

Adoptarea unor astfel de standarde ar trebui să fie promovată, în special în Republica Moldova.

6. Obligația avocaților privind consilierea este reglementată în douăsprezece din douăzeci și trei de state membre ale Consiliului Europei care nu sunt fondatoare ale acestuia. Aceasta înseamnă că, în cealaltă jumătate a acestor douăzeci și trei de state, obligația avocaților privind consilierea nu este reglementată în mod specific, cum este, de asemenea, și cazul în cele mai multe dintre statele fondatoare ale Consiliului Europei.¹⁵⁸ Dacă această obligație de consiliere este mai mult sau mai puțin bine reglementată în România, în Moldova nu este reglementată deloc.

Prin urmare ar trebui ca statele membre ale Consiliului Europei să fie încurajate să se conformeze cu punctul de al treilea din principiul al III-lea privind rolul și îndatoririle avocaților, din Recomandarea nr. R (2000) 21 a Consiliului Europei.

7. Recomandarea Consiliului Europei privind obligația avocatului de a informa pe clientul său, cu privire la costurile financiare ale cazului său,¹⁵⁹ este deosebit de bine urmată, în toate țările studiate, cu excepția Moldovei. În ceea ce privește procedurile privind contestarea onorariilor, ele există în marea majoritate a celor treizeci și trei de state membri ale Consiliului Europei, studiate în prima parte a raportului, precum și în România și sunt, în general, organizate de barouri. Astfel de proceduri organizate de către un barou național sunt absente din sistemul judiciar din Moldova.

¹⁵⁷ Cu toate acestea, în România există un monopol de reprezentare cu privire la anumite probleme, ceea ce nu se întâmplă deloc în cazul Republicii Moldova.

¹⁵⁸ Totuși, trebuie remarcat faptul că, dacă în aceste state nu există nicio normă specifică în ceea ce privește obligația de consiliere, regulile deontologice pe care avocații și le asumă, pot fi interpretate pentru a remedia această lacună juridică.

¹⁵⁹ Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, partea a treia "Principiul al III-lea - Rolul și îndatoririle avocaților", punctul 3, p. 1.

8. În cele treizeci și trei de state ale Consiliului Europei analizate în prima parte a acestui raport, precum și în România și în Republica Moldova, analizate în a doua parte a raportului, procedurile disciplinare și sancțiunile sunt în competența exclusivă a barourilor, uneori, în colaborare cu Ministerul de Justiție sau cu judecătorii litigiilor.

Recomandarea Consiliului Europei, în conformitate cu care barourile sau alte asociații profesionale de avocați ar trebui să fie responsabile pentru aplicarea de măsuri disciplinare împotriva avocaților sau, după caz, să aibă dreptul să participe la acestea,¹⁶⁰ este bine respectată, în special în statele fondatoare ale Consiliului Europei, în România și în Republica Moldova.

9. Având în vedere elementele analizate în capitolul al doilea din prima parte a acestui raport, se pare că avocații care profesază în statele fondatoare ale Consiliului Europei au mijloace legale de a accelera procedurile pe care le-au inițiat sau în care reprezintă o parte, în opt din zece state, în cazuri civile, în șase din zece state, în materie administrativă și în cinci din zece state în materie penală. Situația este comparabilă cu cea din România, dar nu este deloc comparabilă cu cea din Republica Moldova.

Ar trebui să fie recomandat României să ofere avocaților mai multe mijloacele legale pentru a apăra mai activ și eficient interesele clienților lor. În ceea ce privește Republica Moldova, totul rămâne de îndeplinit în acest domeniu.

10. Situația descrisă mai sus este compensată de faptul că avocații români și moldoveni dispun de MASL proiectate și reglementate în aceeași manieră ca în statele fondatoare ale Consiliului Europei, în vederea decongestionării sistemelor judiciare și a favorizării soluționării litigiilor între părți.

În ceea ce privește formarea cu privire la aceste tehnici, ea este, în general susținută de barouri (la nivel național, regional sau local), în colaborare cu instituții sau organizații specializate în cunoașterea MADR.

11. În ceea ce privește abuzurile de procedură, avocații sunt pasibili de a fi sancționați pentru astfel de practici, în statele fondatoare ale Consiliului Europei și în România. Mai mult decât atât, justițiabilii din aceste state au posibilitatea de a pretinde daune-interese în caz de inacțiune sau de greșeală profesională a avocaților.

Justițiabilii par să aibă mijloacele necesare, astfel încât recomandarea Consiliului Europei, reprodusă la punctul 3 din Principiu al III-lea din Recomandarea R (2000) 21 privind libertatea de a practica avocat, să nu rămână fără valoarea, cu excepția cazului Moldovei, unde ar trebui ca recomandarea menționată să fie pusă în aplicare.

12. Din contră, situația nu este la fel de pozitivă în ceea ce privește controlul calității asistenței judiciare acordată celor defavorizați. În grupul statelor fondatoare ale Consiliului Europei, doar Belgia și Marea Britanie au un astfel de control. Mai mult decât atât, dacă România dispune, de asemenea, de control al asistenței judiciare furnizate, acest lucru nu este valabil în cazul Republicii Moldova.

¹⁶⁰ Idem, partea a șasea "Principiul al VI-lea - Măsuri disciplinare", punctul 2, p. 6.

Principiile prevăzute în partea a patra din Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, și referitoare la accesul tuturor la un avocat, ar trebui, prin urmare, reiterate.

Subliniem faptul că controlul calității asistenței judiciare oferite celor defavorizați este un instrument puternic, astfel încât toate persoanele să aibă acces efectiv la serviciile juridice prestate de avocați independenți, ca avocații să fie încurajați să ofere serviciile lor persoanelor vulnerabile din punct de vedere economic și ca serviciile și îndatoririle lor să nu fie afectate de faptul că sunt remunerați în întregime sau în parte, din fonduri publice.

13. În ceea ce privește impactul utilizării TIC de către avocați asupra eficienței și calității procedurilor judiciare, dacă putem concluziona că avocații din statele membre ale Consiliului Europei sunt complet echipate și instruite pentru o comunicare eficientă cu colegii, cu instanțele de judecată, cu executorii judecătorești și cu alți actori din mediul judiciar, nu putem spune același lucru despre avocați din România, sau despre colegii lor din Republica Moldova.

Un progres de dorit în această problemă ar fi, prin urmare, să se permită practicienilor români și moldoveni să folosească întregul potențial al TIC, cu scopul principal de a face procedurile judiciare și extrajudiciare mai eficiente.

14. În cele din urmă, în ceea ce privește faptul că un avocat exercită alte activități decât activitatea sa proprie, doar cumulul profesiei de avocat cu funcția de judecător este bine reglementată în statele fondatoare ale Consiliului de Europa și Republica Moldova. Acest lucru nu este, din păcate, și cazul României.

Cumulul activităților de avocat și de mediator pe de o parte și de avocat și de arbitru, pe de altă parte, este reglementat în mod specific în unele dintre statele fondatoare ale Consiliului Europei, dar nu este reglementat nici în România și nici în Republica Moldova.

În opinia noastră, ar trebui să fie dezvoltate principii la niveluri diferite în statele vizate, astfel încât să se evite ca avocatul desemnat ca mediator sau arbitru să își piardă independența sa, aducând astfel un prejudiciu în ceea ce privește eficiența și calitatea procedurilor angajate sau avute în vedere.

În acest context, apelul redactorilor Recomandării nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat¹⁶¹ a Consiliului Europei, cuprins în considerentul al șaselea al recomandării și privind importanța independenței avocaților în exercitarea profesiei lor, ar trebui să fie reiterat. Ar trebuie dezvoltate instrumente juridice care să poată apăra această independență, în special în cazurile cumulului de funcții în persoana avocatului.

¹⁶¹ Recomandarea nr. R (2000) 21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie, 2000, p. 1. Această recomandare este disponibilă pe pagina de internet a Consiliul Europei, la adresa <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=380519&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EBDB021&BackColorLogged=F5D383>